

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Bibliotheca Mvndi Vincentii Bvrgvndi, Ex Ordine Prædicatorvm Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Specvlvm Qvadrplex, Natvrale, Doctrinale, Morale, Historiale

In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopædia, moralis
Philosophiæ Thesavrvs ...

Tomvs Qvartvs, Qvi Specvlvm Historiale Inscriptv

Vinzenz <von Beauvais>

1624

Liber Vigessimvsqvartvs

SPECVLI MAIORIS

VINCENTII PRÆSVLIS

BELVACENSIS,

LIBER VIGESIMVSQVARTVS.

De Imperio Caroli magni, & forma eius ac Robore.

CAP. I.

Sigebertus in chronicis. Carolus igitur magnus cum iam super Francos annis regnasset 33. primus Francorum imperavit Romanis annis 13. Cæpit autem anno Domini 801. Mudi vero 4656. diuiso à Constantinopoli Imperio Romano euolutis annis circiter 468. Ex quo Byzantium Thraciæ ciuitas à primo Constantino ampliata, & in regiam urbem est exaltata, & translata in illam omnis Romaniæ dignitatis gloria, in sedem Romani Imperij fuit dedicata, & noua Roma appellata.

Turpinus Rhemensis Archiepiscopus. Erat hic Carolus corpore decorus, sed visu ferus statura eius 8. pedum suorum scilicet qui erant longissimi, renibus erat amplissimus, ventre congruus, brachijs, & cruribus grossus Miles doctissimus & acerrimus, & omnibus artibus fortissimus. Facies eius in longitudine habebat palmum & dimidium, barba vnum pedem, nasus circiter dimidium, frons erat vnius pedis, oculi leonini scintillantes ut carbunculi, supercilia dimidij palmi. Quemcunque iratus apertis oculis aspexisset, statim territus erat. Cingulum quo cingebatur 8. pedibus extendebatur, præter illud quod pendebat. Parum panis comedeat, sed quartam partem arietis, aut gallinas duas, aut anserem vnum, aut spatulam porcinam, aut pauonem, aut gruem aut leporem integrum edebat. Modicum vinum & aqua dilutum sobrie bibebat.

Tantæ fortitudinis erat, quod militem armatum super equum sedentem à vertice capitis vsque ad bases simul cum equo vno ictu propria spatha secabat. Quatuor ferraturas equorum simul manibus facile extendebat, militem armatum rectum stantem super palmam suam à terra vsque ad caput suum sola manu velociter eleuabat. Erat enim donis largissimus, in iudicijs certissimus, in locutione luculentus.

Chronographus. Mater eius domina Bertha in magno apud eum honore consensit, liberos quoque suos ita censuit instituendos, ut tam filij, quam filię primo libe-

ralibus studiis (quibus, & ipse operam dabat) erudirentur, tum etiam filios cum primum ætas patiebat mori Francorum equitare, & armis atque venationibus exerceri fecit, filias vero lanificio assuescere, colloque ac fuso (ne per otium torpescerent) operam impendere, atque ad omnem honestatem erudiri iussit. Cumque semper studia literarum amasset, tentabat & ipsemet scribere, tabulasque ferebat, ut cum vacuum tempus esset, manum literis assignandis assuesceret. In palatio suo Aquisgrani basilicam plurimæ pulchritudinis in honore beatæ Mariæ Virginis extruxit, quam etiam diuitijs & honoribus præcipue sublimauit. Regnum quoque Francorum cum post patrem suum Pipinum iam sorte quidem & magnum suscepisset, ita notabiliter ampliavit ac dilatauit, ut ei duplum adiu-

ANNOTATIO.

Anno post Christum natum 801. Leo 3. Pontif. max. Pop. Rom. suis clericis rogatus, cum imperij Romani maiestas, barbaris sibi omnia vendicantibus obsoleveret, nec in samina Irene Constantinopoli rerum potente quamvis alta indolis multum præsidij esse videretur, Carolum Pipinum filium Francorum & Longobardorum regem, ab ægria in Christianum nomen & Romanam sedem merita, Romanorum Imperatorem, auito accidenti imperandi more restituto, primus appellauit, cuiusque consecravit: subsecutæque mox fuit S. P. Q. R. acclamatio. Carolo magno Imperatori. Augusto, Casari, piissimo & pacifico, à Deo creato vita & victoria. Notant interim, & viciuantur Imperatores & principes christiani atrocem iniuriam, sibi maioribusque suis à Centurionibus factam qui centuria 8. cap. 10. attribuit imperij creationem sine translationem præcipui Antichristi operibus. vide Genebrardum.

De studijs ac moribus eiusdem.

CAP. II.

Hic Carolus in discenda grammatica Petrum Pisanum habuit adiutorem, & in cæteris disciplinis Albinum cognomento Alcuinum. Religionem denique christianam summa pietate semper excoluit, & ecclesiam mane & vespere, nec non & nocturnis horis & sacrificij tempore impigre frequentauit. Circa pauperes quoque liberalitate maxima præditus erat, ut qui non solum in suo regno illis subuenire verum etiam in transmarinas regiones in Syriam, & Egyptum, & Africam, & Hierosolymas, & Alexandriam,

atque

*Protopograp-
hia Caroli
mag. i.*

*Caroli mag-
ni robur.*

atque Carthaginem pecunias multas mittere satagebat. Ob hoc etiam maxime transmarinorum Regum amicitias expetebat, ut sub eisdem Regibus Christianis refrigerium aliquod proveniret. Fuit autem amplo corpore ac robusto, statura eminente, & apice capitis rotundo canicie reuerenda, facie lata voce clara, valetudine prospera: Denique conuiuabatur rarissime, cœnaque quotidiana, quaternis tamen ferculis præbebatur, præter asellam carnem, quam venatores veribus inferre solebant, quæ ille libentius quam villo alio cibo vesceretur.

Inter cœnandum aut aliquod acroama aut lectorem audiebat, legebantur ei historię, antiquorum res gestę. Delectabatur etiam libris S. Augustini, præcipueque his qui de ciuitate Dei prætitulati sunt. Vini vero & omnis potus adeo parcus erat in bibendo, ut semper ad cœnam raro plusquam ter biberet. Æstate post cibum meridianum pomorum aliquid sumens, ac semel bibens, depositis vestibus ac calciamentis velut noctu solitus erat, duabus aut tribus horis quiescere, noctibus sic dormiebat, ut somnum quater, vel quinquies non solum expergiscendo, sed etiam surgendo interrumperet.

Siebertus in chronicis. Igitur anno primo Imperij sui Carolus per omne imperium suum legatos ad faciendum iudicium & iusticiam dirigit, & legis capitula 23 instituit.

Chronographus. Idem quoque Carolus per vniuersum mundum ad indagandum nomina, & actus, & obitus sanctorum nuncios misit, quæ per Vluaridum monachum in vnum volumen compilari fecit. Hieronymus enim ac Beda, & Florus hoc fecerant ante, sed non integre. Hic autem diebus singulis annotauit ea. Inuentum est autem, quod diebus occurrerant plus quam 30. festa, ideoque statutum est, ut diceretur, & aliorum plurimorum sanctorum, &c.

Cum Aaron quoque Rege persarum, qui excepta India totum pene tenebat Orientem, talem habuit in amicitia concordiam, ut hic gratiam eius, omnium qui erant in toto terrarum orbe Regum ac Principum amicitie præponeret, solumque illum honore ac magnificentia sibi colendum indicaret.

Helinandus 45. lib. Amira qui & Aaron Rex Persarum elephantem quem solum habebat Carolo misit, cuius elephantis nomen erat Abulabat, & præter eum munerum multa.

Imperatore apud Spoletum existente pridie Calp. Maij, hora noctis secunda terræ motus maximus factus est, qui totam concussit Italiam, quo motu tectum basilicę beati Pauli Apostoli magna ex parte cum suis trabibus decidit, & in quibusdam locis vrbes & montes corruerunt.

Eodem anno quædam loca circa Rhenum in Germania, & in Gallia tremuerunt. Pestilentia propter molitiem hyberni temporis facta est. Legati Caroli ab Aaron Amira venientes inter cætera munera, etiam corpora sanctorum Cypriani martyris Carthaginensis: episcopi, & Sperati primi Scythianorum, & caput Pantaleonis martyris in Franciam afferunt, sed non dicitur ubi posita sunt. Patriarcha Hierosolymitanus pro benedictione clauis dominici sepulchri & loci Caluarie, & clauis ciuitatis & montis cum vexillo Carolo misit.

De Constantinopolitanis Imperatoribus.

C A P. III.

Siebertus in chronicis. In ipso anno quo Carolus assumpsit Romanum Imperium Irene Imperatrix à Nicephoro imperio deposita exilio relegatur, & ibi moritur. Ipse autem Constantinopoli imperauit annis 8. quo tandem à Bulgaribus cum multis ordinis senatorij perempto, Stauracius eius filius imperauit anno vno quo depositus, Michael annis 2. Leo 8. Michael 9. Theophilus 15. Michael & Theodora annis 11. deinde Michael solus 13. quo à Basilico interfecto idem Basilicus

annis 17. imperauit. Post hunc filius eius Leo annis 18. deinde Constantinus filius eius cum patre suo Alexandro scilicet eius Leonis fratre imperauit anno 1. Alexandro autem mortuo Constantinus imperauit annis 19. Post hæc Stephanus & Constantinus ægre ferentes iussu patris sui Imperatoris seueritate à inuenili lenitate se coerceri, dispositis in palatio insidijs patrem de palatii folio deponunt, & tonso ei, ut moris est, capite, ad vicinam Insulam in qua cœnobitę philosophabantur, transmittunt. Nec multo post cum ad conuiuium ex condito consedisent, & de prioratu sedendi se consultu decertarent, dato signo à viris Constantini filii Leonis Imperatoris ambo fratres folio deturbantur, & tonsis capitibus ad idem monasterium, quo patrem transmiserant, etiam ipsi ad philosophandum cum monachis transmittuntur. Ita euacuato palatio abusiuis Imperatoribus, ipse Constantinus & Romanus filius eius imperauit annis 16. Quo defuncto Nicephorus imperauit annis 10. Hic timens à filiis suis imperio expelli, quia senex erat, eos eunuchizari volebat, quorum mater Ioanni suaserat, ut eum occideret & imperaret, sicque factum est, & imperauit annis sex. Exinde de Constantinopolitano imperio tacetur, scilicet ab anno Domini 977.

Chronographus. Carolus autem indignantibus contra se Constantinopolitanis Imperatoribus propter inuidiam Imperatorij nominis sibi impositi à Romanis magna illos patientia & magnanimitate tulit, & quia suspectam eius potentiam habebant, crebris eos sibi legationibus firmissimo fœdere conciliabat.

Qualiter Carolus iuxta diuinam reuelationem liberauit terram sanctam.

C A P. IV.

Helinandus. Legitur quod eo tempore quo Carolo datum est Romanum imperium, Patriarcha Hierosolymitanus de ciuitate expulsus à Paganis venit Constantinopoli ad Imperatorem Constantinum, & filium eius Leonem, & cum eo Ioannes Neapolitanus sacerdos, & David Hierosolymitanus archipresbyter, quos ille ad Carolum misit cum epistola Ioannis patriarchę manu ipsius Constantini scripta, & cum duobus præfatis fuerunt alij duo legati Hebręi, Isaac & Samuel. In cuius epistolę vltima parte scriptum erat.

Quadam nocte in extasi factus vidi ante lectam meam quendam iuuenem stantem, qui me blande meum vocans paululum tetigit, & ait. Constantine rogasti diuinum auxilium ad hanc rem. Ecce accipe Carolum magnum Regem Gallie, ecce in domino propugnator, & ostendit mihi quendam militem armatum & ocreatum & loriatum, scutum rubeum habentem, ense præcinctum cuius manubrium erat purpureum, hasta altissima, cuius cuspis sæpe flammam emittebat, & in manu tenebat cassidem auream, & ipse senex prolixa barba, vultu decorus statura procerus, cuius oculi fulgebant tanquam stellę, & canis caput albescebat. Age iam Auguste, qui insinibus Dei refugit obedire minime poteris culpam enadere. Emanuel gemma Iesu.

In Domino gaude, memor eius fungere laude,

Iustitie zona, humilis caput atque corona.

Perpetue subingat Christus honoreque stringat.

Nihil opus est fidei domini quo insiso dicto.

Ergo tene fundum Domini præcepta secundum.

Hic ipse Constantinus septies expulerat paganos ab Hierosolymis, sed tamen præualuerant. Hi legati Regem Parisijs inuenerunt, & ei epistolas tradiderunt. Quibus perfectis Rex lachrymari cœpit pro sepulchro Domini.

Has epistolas iussit Rex exponere Turpinum Archiepiscopum coram omni populo. Quibus auditis omnes proficisci Regem precabantur. Quo audito mox Rex edictum proposuit, ut omnes qui possent arma ferre, irent

Filij patrem ab imperio deiecerunt & in cœnobium includunt qui à patre vicissim deieciuntur & in monasterium detrahuntur vide Zonaram.

Carolus cū Græcis Imperatoribus pacem facit.

Franci sub Carolo terram sanctam adeunt, & verum est.

Psal. 118.

Psal. 114.

De Caroli
expeditione
Hierosolymam
versus Franci
scriptores ni
hil tradunt
prater Tur
pinum Re
mensensem ar
chiepiscopum
ex exoteris
Erphordien
sem cap. 69.
vide Gene
brardum.

secum contra paganos, & qui non uent, ipsi & filij eo
rum serui quatuor nummorum essent. Itaque maiorem
exercitum, quam ante habuisset congregauit, & profe
cti sunt. Cum venissent autem Hierosolymam in nemus
quoddam, quod vix duorum dierum spacio solet trans
iri, in quo erant grifones, vrsi, leones, & tigres, & alie
feræ diuersæ: Carolus putans se illud transire vno die,
ingressus est cum exercitu. Adueniente nocte, & exerci
tu errante præcepit Carolus castrametari. Transacto au
tem noctis silentio Rex in lecto suo accubans inchoauit
Psalms. Et cum diceret hunc versum: *Deduc me*
Domine in semita mandatorum tuorum, quia ipsam volui, ecce
evidentius vox ad aures eius cuiusdam alitis prope le
ctum eius clamantis audita est. Quam, qui aderant au
dientes expectati sunt. Rex autem Psalmos continua
uit vsque ad illum locum: *Educ de custodia animam meam,*
&c. Quod cum diceret ales iterum clamauit: *France,*
quid dicis, France quid dicis? Hanc alitem persecutus est
Rex paruula semita, donec recognouerunt callem,
quem die præterito amiserant. Peregrini dicunt, quod
ab illo tempore cœperunt audiri alites sic loquentes in
illa terra. Fugatis paganis, & recuperata terra petiuit
Rex licentiam repatriandi ab Imperatore Constanti
nopolitano, & Hierosolymitano patriarcha. Quem per
vnum diem retinuit Imperator apud Constantinopo
lim, & interim fecit parari ante portam ciuitatis anima
lia diuersi generis, & coloris & aurum & gemmas. Ca
rolus autem ne inurbanus videretur si nihil acciperet
quæsiuit consilium à proceribus suis quid facere debe
ret. Qui responderunt à nullo debere eum aliquod mu
nus accipere pro labore quem pro solius Dei amore
susceperat. Qui laudans consilium, iussit omnibus suis
vt omnes res appositae nec respicere dignarentur.

De sacris reliquijs, quas inde Aquisgranum detulit.

CAP. V.

TAndem adiuratus & coactus aliquod munus pro
amore Dei accipere, petiuit de reliquijs passionis
Dominicæ. Inito autem consilio indictum est ieiunium
triduanum omnibus nostris, & duodecim personis
Græcis, quæ electæ sunt ad hoc sanctuarium diuiden
dum. Tertia die Carolus peccata sua confessus Ebroi
no archiepiscopo. Deinde vtrique cleri Psalmos cum
Litania inchoant. Cum autem Daniel Neapolitanus an
tistes aperuisset thecam in qua erat spinea corona,
tantus odor exijt inde, vt omnes putarent se in
paradiso esse. Tunc Carolus, prostratus in pavementum
plenus fide orauit Dominum, vt propter gloriam no
minis sui miracula suæ passionis & Resurrectionis re
nouaret. Et cum orasset statim ros cœlitus veniens li
gnum infudit, & inebriauit, & flores emittere fecit; tan
taque lux cum odore affuit, vt omnes sua vestimenta
cœlestia esse putarent. Cum Daniel adunca forcipe ro
bur ipsius ligni secari inciperet, tunc magis ac magis
florere cœpit. Tunc Carolus in arboreo pallio, quod ad
hoc præparauerat suscepit de floribus, & impleuit v
uantum suum dextrum. Dehinc alium vuantum ad
suscipiendas spinas præparans tradidit illum cum flo
ribus Ebroino Archiepiscopo. Cumque vtriusque o
culi præ lachrimis impediti essent, ille putans se acce
pisse, & ille dedisse, vterque vuantum dereliquit, qui se
re vnius horæ spacio pependit in aere. Cumque alterum
vuantum Rex spinis impleisset, & illud episcopo tra
dere voluisset, vidit illum primum pendere in ae
re. Post hæc flores de vuantum eiicere cuperet con
uersi sunt in manna, & hoc manna modo est apud
Sanctum Dionysium. Quod à multis putatur esse de
illo manna antiquo, quod pluit Dominus in deserto.
Omnes ægri, qui ibi aderant, ad odorem florum sani
facti sunt. His itaque gestis ecce turba infinita ecclesiam
violenter intrans clamare cœpit. Vere hodie est Re
surrectionis dies, nam odor de floribus exiens totam

ciuitatem impleuerat, & 300. & vnum ægros sana
uerat.

Quidam æger ibi erat 23. annos, & tres menses ha
bens in infirmitate sua cæcus, surdus, & mutus. Hic in
extractione spineæ coronæ visum recepit, in sectione
auditum, in emissionem florum loquelam.

Post hæc præfatus Daniel dominicum clauum ma
nibus eleuatis Regi tribuit. Qui cum de alabastro in
quo absconditus erat extraheretur, sanatus est puer qui
dam, sinistram manum, & totum latus sinistrum ab vte
ro matris habens aridum, & cucurrit ad ecclesiam di
cens, quod circa horam nonam lecto iacens quasi in
extasi positus videre sibi visus est quendam canutum
fabrum adunca forcipe extrahere ex sinistram manu sua,
& sinistro pede similiter arido clauum, & à latere lan
ceam.

Data sunt præterea Regi Carolo frustum Crucis do
minicæ, & Domini sudarium, & camisia Beatæ Mariæ;
& fascia, qua puerum Iesum in cunabulis cinxit, & bra
chium sancti senis Symeonis. Quæ omnia recondit in
sacco de bubalino tergore facto, & ad collum suum sus
pendit ad instar peræ. Veniens autem ad castrum no
mine Lignedo, puerum mortuum per tactum reliquia
rum suscitauit, & 50. ægri promiscui sexus ibi curati sūt.
Ibi sedit Carolus sex mensibus, & vno die. Veniente
autem eo Aquisgranum sanati sunt cœci innumeri, fe
bricitantes innumeri, dæmoniosi 12. leprosi 8. paralyti
ci 15. claudi 14. manci 30. gibbosi 52. caduci 65. guttur
nosi plures, & ex vicinis locis, quamplures. Denique in
dixit per totum orbem, vt idibus Iunij venirent Aquis
granum videre reliquias quas de Hierusalem & de Cō
stantinopoli aduexerat; prius peccata sua confitentes, &
statutum est ibi, vt semper quarta feria ieiuniorum qua
tuor temporum in mense Iunio fieret indictio ista reli
quiarum. In hoc Concilio fuit Leo Papa, & Turpinus
Archiepiscopus, Achilleus Alexandrinus episcopus, &
Theophilus Anthiochenus, & alii plurimi episcopi, &
Abbates. Ibi etiam suscitatus est mortuus.

Qualiter inuictus à sancto Iacobo liberavit Hispaniam.

CAP. VI.

Turpinus Archiepiscopus in chronicis. Carolus post quā
multa regna aquisierat proposuit quiescere à præ
lijs, statimque intuitus est in cœlo viam quandam stel
larum incipientem à mari Frisiz, & tendentem inter
Teutoniā & Italiā, inter Galliam & Aquitaniam, &
recte transeuntem per Gasconiam, & Bascliam, & Na
uarram, & Hispaniam vsque ad Galliciam, in qua B. Iac
obi corpus tunc latebat incognitum. Hanc viam per
singulas noctes aspiciebat Carolus, & cogitabat quid
significaret. Cui hoc cogitanti vir quidam optimæ &
pulcherrimæ formæ ultra, & quam fas est dici, nocte in
extasi apparuit dicens: Quid agis fili mi? Cui Carolus:
Quis es Domine? Ego sum ait Apostolus Iacobus a
lumnus Christi, filius Zebedei, frater Ioannis Euangeli
stæ, quem dominus supra mare Galilee ad prædican
dum populis sua ineffabili gratia eligere dignatus est,
quem Herodes Rex gladio peremit, cuius corpus in
Galicia, quæ à Saracenis turpiter adhuc opprimitur in
cognitum requiescit. Vnde miror cur terram meam nō
dum liberaſti, qui tot & tantas vrbes acquisisti. Qua
propter tibi notifico, quia sicut Dominus potentio rem
omnium Regum terrenorum te fecit, sic ad præparan
dum iter meum, & liberandam terram meam de mani
bus Moabitum, te inter omnes, vt tibi coronam æter
næ retributionis exinde præpararet, elegit. Via stellarum
quam in cœlo vidisti significat, quod tu cum magno e
xercitu ad pugnandum gentem paganorum sarcophaga
rum meum ab his oris vsque ad Galiciam iturus es, &
post te omnes populi à tempore præſenti vsque ad finē
sæculi. Taliter apparuit Apostolus Carolo tribus vici
bus.

Post

Post hæc perrexit Carolus illuc cum magno exercitu. Cumque obsideret Pampilonam tribus mensibus, & eam capere non posset propter muros inexpugnabiles, orauit sanctum Iacobum, ut propter honorem sui nominis daret ei capere ciuitatem. Tunc muri funditus corruerunt. Qui de Saracenis baptizari voluerunt reseruari sunt ad vitam, qui noluerunt, occisi sunt. His auditis mirabilibus omnes vrbes se dederunt, & facta est tota terra sub tributo. Deinde visitato tuto sarcophago venit ad Petronium, & infixit ei ibi in mari lanceam suam agens Deo gratias, & sancto Iacobo, qui eum hucusque perduxit. Postea iuit per totam Hispaniam à mari vsque ad mare. In Galitia tunc acquisiuit 13. vrbes inter quas Compostella tunc erat parua. In Hispania sunt vrbes 16. inter quas est Osea de qua fuit Vincentius, in qua solebant esse turres 90. In Petroissa sit argentum optimum. In ciuitate Accinctina iacet sanctus Torquatus, qui fuit beati Iacobi cliens, ad cuius sepulchrum arbor oliuæ diuinitus florens maturis fructibus onustatur per vnumquemque annum in eius solemnitate, scilicet idus Maij.

Tota terra Hispanorum tunc Carolo subiecta est terra scilicet Landaluf, terra Perdorum, terra Castellorum, terra Maurorum, tellus Nauarorum, tellus Portugallorum, tellus Saracenorum, tellus Alanorum, tellus Biscalorum, tellus Bisculorum, tellus Paragorum. Harum vrbum quasdam cepit sine pugna Carolus, quasdam cum bello magno, & arte maxima. Lucernam urbem, quæ est in valle viridi nequiuit capere, donec ad vltimum nouissime autem obledit eam quatuor mensibus, & facta prece Deo, & sancto Iacobo ceciderunt muri eius, & est deserta vsque in hodiernum diem; quidam enim gurgis atri amnis in medio eius surrexit, in quo nigri pilces habentur.

Hæ sunt vrbes quas Carolus maledixit, propter hoc quod graui labore eas acquisiuit, & idcirco sine habitatore permanent vsque in hodiernum diem, Lucerna, Ventosa, Caparta, Adania.

De idolis, quæ subuertit, & ecclesijs quas ædificauit.

CAP. VII.

OMnia idola & simulachra, quæ tunc in Hispania inuenit penitus destruxit præter Idolum quod est in terra Landaluf, quod vocatur *Salancadus*, id est Deus *Cadis* etenim proprie dicitur locus ille, *Salan* Arabice interpretatur Deus. Tradunt autem Saraceni, quod idolum istud Machomet dum viueret suo nomine fabricauit, & quandam legionem dæmonum arte magica in eo sigillauit. Quæ legio tam fortiter illud Idolum obtinet, quod à nullo vnquam frangi potuit. Cumque aliquis christianus ad illud appropinquat statim periclitatur, sed cum aliquis Saracenus causa adorandi vel deprecandi Machomet accedit, recedit incolumis. Si forte super illud auis quælibet se deposuerit, illico moritur. Est autem lapis antiquus in margine maris opere Saraceni eo optime sculptus, supra terram situs deorsum, latus, & quadratus, desursum strictus, & tantæ altitudinis quantum solet volare coruus in sublime; super quem eleuata est imago illa de aurichalco optimo in effigie hominis fusa, supra pedes suos stans, erectam faciem habens versus meridiem, & clauem ingentem quandam in manu dextra tenens. Quæ scilicet clauis, (vt Saraceni aiunt) de manu eius cedit anno, quo Rex futurus in Galia natus fuerit, qui totam Hispaniam christianis legibus in nouissimis temporibus subiugabit, moxque vt Saraceni clauem viderint lapsam, gavis suis in terra repositis omnes fugiunt.

Ex auro, quod Reges & principes dedere Carolo ecclesiam beati Iacobi tunc per 3. annos in illis oris commorans augmentauit, Antistitem & canonicos secundum regulam sancti Isidori ibi instituit, eamque tintinnabulis, & palleis, & libris decenter ornavit. De residuo auro & argento immenso quod de Hispania attulit, fecit has ecclesias, beatæ Mariæ Virginis Aquilgrani, beati

Iacobi in eadem villa. Item beati Iacobi apud urbem Biterensem. Item beati Iacobi apud Tolosam, Item beati Iacobi in Gasconia, inter urbem Axam & sanctum Iohannem Sordue via Iacobita. Item beati Iacobi apud Parisios inter Seuanam, & montem martyrum. Et præter has Abbatis innumeras per totum mundum.

De reditu Caroli in Hispaniam.

CAP. VIII.

Terminus in Historia Caroli. Reuerso Carolo in Galliam quidam Rex paganus Aphricanus collectis de exercitibus Hispaniam acquisiuit, eiecit & interfecit custodibus oppidorum & urbium quos Carolus reliquerat. Quibus auditis Carolus collectis magnis exercitibus in Hispaniam reuersus est, & erat Dux exercituum Milo de Angleris pater Rolandi. Cum autem apud Baionam urbem Basclorum exercitus Caroli hospitatus esset, quidam miles Romanicus nomine ægrotus & morti proximus accepta penitentia & eucharistia, cuidam consanguineo suo præcepit, vt equum quem habebat venderet, & precium clericis & egenis daret. Quo mortuo ipse consanguineus equum centum solidis vendidit, & præcium cibis & potibus & vestibus velociter expendit. Transactis autem 30. diebus apparuit ei mortuus nocte in extasi dicens: Quoniam res meas pro redemptione animæ meæ elemosynam tibi ad dandum commendavi, scias Deum omnia crimina mea mihi dimisisse, sed quia iniuste elemosynam meam retinisti scias me per 30. dies in pœnis tartareis fuisse, te autem in eodem loco infernali vnde egressus sum die crastina ponendum, & me in paradysum futurum. Quibus dictis disparuit. Tremefactus ille euigilauit, & cum eadem die narraret sociis somnium suum, ita subitofactus est clamor in aere, velut leonum, luporum, & visorum. Et ecce subito ille raptus est à dæmonibus in locum diuini iudicii sibi destinatum. Quæritus à sociis vix 11. die supra quendam montem altissimum mortuus iacens toto corpore colliso inuentus est, qui mons quatuor diebus distabat à loco in quo captus fuerat, ibi dæmones eum proiecerant tribus leucis in altum supra mare.

Pugna eiusdem contra Aygolandum.

CAP. IX.

Post hæc Aygolandus mandauit Carolo bellum secundum velle suum, vel 20. contra 20. vel 40. contra 40. vel 100. contra 100. vel mille contra mille, vel duos contra duos, vel vnum contra vnum. Missi sunt ergo 100. milites à Carolo contra 100. & interfecit sunt Saraceni. Deinde mittuntur alij 100. ab Aygolando contra 100. qui omnes interfecit sunt. Deinde misit Aygolandus 200. contra 200. qui statim occisi sunt. Deinde misit duo millia, quorum quidam occisi sunt, alij fugati. Tertia die iecit Aygolandus sortes suas, & cognouit detrimentum Caroli, & mandauit ei, vt in sequenti die si vellet plenarium bellum faceret, quod ab utroque concessum est. Tunc astiterunt quidam christiani, qui sero ante diem belli arma sua bellica studiosissime præparantes hastas suas erectas infixcerunt in terra ante castra iuxta flumen in pratis, qui dicitur Ceia, in quo loco postea beatorum martyrum Facundi & Primitiui basilica ingens & optima, iussu & auxilio Caroli constructa est, & magna villa & pinguis. Iste hastas summo mane corticibus & frondibus decoratas inuenerunt hi, scilicet qui in acie proxima martyrii palmam adepturi erant in Dei fide, & admodum mirantes absciderunt eas prope terram, & radices quæ remanserunt in terra in modum perticarum, ex se postea magna generauerunt arbuta, quæ adhuc in illo loco apparent. Erant enim illorum multe haste de lignis fraxineis. Mira res magnumque gaudium animabus,

*Alia in
Hispaniam
Caroli ex-
peditio.*

*De prælijs
Ay-
golandum.*

& ingens corporibus detrimentū. Quid plura? Die crastina occisi sunt 40. millia Christianorum, & Dux Milo Rolandi pater, & equus Caroli peremptus. Tunc Carolus stans super pedes cum duobus millibus christianorum peditum euaginavit spatham suam nomine Gaudiosam & trucidauit multos Saracenos per medium. Aduesperascente autem die conuersi sunt Saraceni & christiani in castra. Altera die venerunt Carolo quatuor Marquisij in auxilium de locis Italiae cum quatuor millibus bellatorum virorum. Quod ut Aygolandus agnouit in fugam versus est. Et tunc Carolus cum suis exercitibus remeavit in Galliam.

Cronographus. Anno Imperij Caroli III. Auares, qui & Huni longo contra Francos bello perdomiti adeo sua fortitudine potentiaque sunt diminuti, ut qui alios vltro latefcere solebant, iam nec ab alijs tueri se valerent. Nam omnis eorum in hoc bello nobilitas & gloria periit, & quicquid pecuniae ac thesauri per tot saecula terrarum orbem vincendo sibi congefserant, nunc totum Francorum victoriarum cessit, nulloque vnquam bello tam multa spoliū quantitatem Francia ditata fuit.

Eodem anno Luna ter obscurata est, & Sol semel, aciesque mirae magnitudinis visae sunt in aere.

Sigebertus in chronicis. Anno Imperij sui 6. Carolus Imperator per manum Pauli Diaconi sui decerpens optima quaeque de scriptis catholicorum patrum reperit & lectiones unicuique festiuitati conuenientes per circulum anni in ecclesia legendas compilari fecit.

De quibusdam incidentibus illius temporis.

CAP. X.

*Thiomeis

Helimundus. Eo tempore* Cumeid Amireus missus ab Aaron ad excidendam Lyciam, cum venisset Miram nifus arcem sancti Nicholai contere, pro ea contriuit aliam, & pro temeritate praesumpta totam amiserat classem tempestate inenitabili prosequente.

Pridie Calendis Februarij, Luna decima septima, facta est eclipfis Solis in medio die stante utroque sydere in vigesima quinta parte Aquarij. Item quarto Calendas fuit eclipfis Lunae, & apparuerunt acies in eadem nocte mirae magnitudinis, & Sol stetit in 11. parte Piscium, & Luna in 11. parte Virginis. Nam & stella Mercurij, 10. Calendas Aprilis visa est in Sole quasi parua macula nigra tamen, paululum superius medio centro eiusdem syderis, quae a nobis per 8. dies conspicitur. Sed quando primum intrauit vel exiit nubibus impredientibus annotari non potuit.

Item 11. Calend. Septembris Lunae fuit eclipfis hora noctis 3. Sole in 5. parte Virginis existente, Luna in quinta parte Piscium. Sicque ab anni superioris Septembri, usque ad Septembrem praesentis, Luna ter obscurata est, & sol semel.

Legatus Regis Persarum nomine Abdella detulit Imperatori Carolo munera, papilonem, & tentoria atrij varij coloris mirae magnitudinis, & pulchritudinis. Erant enim omnia bisina tam tentoria, quam funes diuersis tincta coloribus. Et praeterea pallia multa serica preciosa, & odores aromatatum & vnguenta, & balsamum, & insuper horologium ex aurichalco arte mechanica mirifice compolitum in quo 12. horarum cursus ad clepsidram vertebantur cum totidem aereis pilulis, quia ad completionem horarum decidebant, & casu suo subiectum sibi cymbalum tinnire faciebant, additis in eodem eiusdem numeri equitibus qui per 12. fenestras completis horis exibant, & in pulsu egressionis suae totidem fenestras, quae prius apertae erant, claudiebant. Et alia multa erant in horologio illo. Fuerunt etiam inter munera duo candelabra ex aurichalco mirae magnitudinis & proceritatis.

De translatione corporis Sancti Bartholomaei apostoli.

CAP. XI.

Author. Anno sequenti, qui fuit ab incarnatione Domini 808. legitur facta translatio S. Bartholomaei Apostoli de insula Lipera in Beneuentum. Superuenientes enim Saraceni praedictam insulam depopulati sunt, & rumpentes sepulchrum Apostoli dispererunt ossa eius. Mox illis descenditibus idem Apostolus Bartholomaeus per visionem apparuit cuidam monacho Graeco, qui fuerat illius ecclesiae custos dicens: Surge collige ossa mea, quae dispersa sunt. Cui ille respondit. Quare ossa tua colligere, aut aliquem honorem tibi impendere debeamus, cum tu permiseris nos, & populum istum deleri a paganis. At ille ait: Per longa annorum curricula meis precibus, nunc usque securus constitit, sed multiplicata sunt mala illius nimis, pro eo iam obtinere non potui. Tu surge fac ut dixi. Quomodo, inquit, ea inuenire potero, quia ubi dispersa sunt nescio. Ait autem Apostolus: Nocte vade ad colligendum ea, & quae videris resplendere ut ignem hanc leua, quia vere ipsa sunt ossa mea. Qui statim iussa complens recandidit ea diligenter in loculo, & abiit, relicto ibi socio suo. Cumque pro exquirendis Saracenis illuc Longobardorum irent nauigia, nutu Dei inuentum ibi monachum, & sanctum Apostoli corpus tulerunt, & abierunt. Superuenientes autem Saraceni circundederunt nauem illam in qua sanctum Apostoli corpus ducebatur, ita ut spes euadendi non esset. Tunc subito factae sunt densissimae tenebrae ante Saracenorum naues, ita nescirent quo pergerent, sicque liberata est nauis illa. Exeuntes autem ad terram ingenti cum honore Beneuentum duxerunt sanctum corpus, & in altario recondiderunt anno ab incarnatione Domini 809. die 25. mensis octobris.

Qualiter Carolus exercitum Aygolandi explorauit, eumque fugauit.

CAP. XII.

Turpinus ubi supra Porro Aygolandus congregauit gentes innumeras, Saracenos, Mauros, Moabitas, Aethyopes, Pardos, Aphricanos, Persas, Regem Arabum, Regem Alexandriae, Regem Bugiae, Regem Agardiae, Regem Barbariae, Regem Malcloh, Regem Maiorice, Reges Mequae, Regem Sibilae, Regem Cordubae, & venit usque ad urbem Gasconicam Agennum, & cepit eam, & mandauit Carolo ut veniret ad se pacifice cum parua militum turma, promittens ei 11. equos oneratos auro & argento, & ceteris gazis si suo imperio subiaceret. Hoc autem dicebat, quia eum agnoscere volebat, ut postea in bello posset eum occidere. Quod animaduertens Carolus venit cum duobus tantum millibus fortium, usque ad quatuor miliaria prope urbem Agenni, & dimisit eos occulte ibi. Et venit cum 40. tantum militibus usque ad montem, qui est prope urbem unde potest ciuitas videri, ibique dimisit illos. Et mutatis vestibus suis optimis sine lancea, clypeo retro dorsum transuerso (sicut mos est nunciis in tempore belli) cum vno solo milite venit ad urbem, qui ducti sunt ad Aygolandum ad quem cum venissent dixerunt. Carolus misit nos ad te, venit ut imperasti cum 40. militibus, & vult tibi militare, & effici tuus. Veni ergo ad eum cum 40. de tuis pacifice si vis illi dare, quod pollicitus es. Qui respondit ut redirent ad Carolum, & expectarent eum. Tunc Carolus cognouit eum, & explorauit urbem Agenni, in qua parte esset facilius ad capiendum. Et vidit Reges, qui erant in ea, & rediit ad 40. milites, & postea cum illis ad sua duo millia. Aygolandus autem cito secutus est eos cum 7. millibus militum, sed illi animaduertentes fugerunt. Carolus vero rediit in Galliam, & coadunatis exercitibus reuersus est

ad urbem Agennum, & obsedit eam 6. mensibus. Septimo vero mense aptatis circa urbem artificijs & castellis ligneis Aygolandus cum Regibus & maioribus suis per latrinas, & foramina latenter exiuit. Et sic fluvium Garumnam, qui fluit iuxta urbem transmeantes euaserunt. In crastinum Carolus cum magno triumpho urbem intrauit, & 10. millia Saracenorum peremit, reliqui per Garumnam fugerunt. Aygolandus autem venit ad Sanctonas quem Carolus insecutus mandauit ei ut redderet urbem, qui noluit sed exiuit contra eum in praelium, tali conditione, ut eius esset urbs, qui vinceret. Sero ante diem belli inter castrum Talaburgum, & urbem iuxta fluvium nomine Carantham inixerunt quidam Christiani hastas suas ante castra in terra, crastina autem die hastas suas corticibus & frondibus decoratas inuenerunt; hi scilicet qui in bello morituri, & martyres futuri erant pro fide Christi occumbendo: Qui tanto miraculo gauisi, absceps hastis suis de terra insimul adunati, primi se in bello serunt, & multos occidunt, sed tandem martyrio coronantur numero quatuor millia, & etiam equus Caroli occisus est: ibi postea fugientes occisi sunt à Carolo, Rex Algarbiæ, & Rex Bugiæ.

De reditu Caroli in Galliam, & de principibus eiusdem.

CAP. XIII.

Aygodandus autem fugiens venit vsque ad Papilonam, & mandauit Carolo, ut ibi expectaret eum causa praeliandi. Quo audito Carolus rediit in Galliam, & præcepit per totam Galliam ut omnes serui, qui sub malis consuetudinibus clericorum tenebantur soluta proprii capitis seruitute, & venditione deposita cum omni progenie sua præsentem & futura permanerent liberi, omnes etiam quos ergastulis captos repperit absoluit, & quos pauperes inuenit ditauit, nudos vestiuit maleuolos pacificauit, exheredatos proprijs honoribus releuauit, omnes armis doctos, & scutiferos milites fecit, & quos etiam ab amore suo iuste separauerat, compunctus ad amicitiam reuocauit. Tunc coadunatis 124. millibus bellatorum, præter armigeros & pedites, quorum non erat numerus, profectus est in Hispaniam contra Aygolandum. Et hæc sunt nomina principum eius.

Ego Turpinus Archiepiscopus Rhemenfis, qui dignis monitis populum fidelem atque amicum, & Saracenos proprijs manibus & armis sepe expugnabam, & Rolandus comes Cenomanensis nepos Caroli filius Bertæ sororis eius, & Milonis Ducis cum quatuor millibus bellatorum. Oliuerus comes Gebennensis filius Raineri comitis cum tribus millibus bellatorum. Arastagnus Rex Britannorum cum sex millibus (alijs tamen Rex tunc erat in Britannia) Engelerius Dux Aquitanie urbis, quam Cæsar Augustus primum in illis horis fecit, cui scilicet urbi Bituricas, & Lemonicas, & Pistacum, & Sanctonas, & Engolismam cum prouincijs subiicit. Vnde tota illa patria Aquitania vocata est. Hæc autem ciuitas post Engeleri obitum in vastitatem versa est, quia omnes ciues eius in Ronciaualle occisi sunt, nec alios colonos habuit amplius. Gayferus Rex Burdegalenfis, Gundebaldus Rex Fofiz, Oellus comes Natanensis, Arnaldus de Bellanda, qui Aygolandum postea occidit in bello, Naamam Dux Baioaria, Odgerus Daciz Rex, Lampertus Princeps Bituricensis, Sanson Dux Burgundiz, Cōstantinus præfectus Romanus, Garinus Dux Lotharingiz, exercitus Caroli totam terram longitudine & latitudine cooperiebat duabus dietis, spacio 11. milliariorum in longitudine audiebat sonitus & fremitus illorum.

De colloquio inter Carolum, & Aygolandum, & de nece Aygolandis.

CAP. XIV.

Carolus didicerat linguam Saracenicam cum esset iuuenis apud Toletum. Veniens ergo Aygolandus ad colloquium cum Carolo datis treugis iuerunt pactum, quod illi quorum milites vincerentur meliorem legem victorum sequerentur. Mittuntur ergo sub hoc pacto 20. milites Christiani contra 20. Saracenos, & interfecti sunt Saraceni: Deinde 40. contra 40. & iterum victi sunt Saraceni. Deinde centum contra centum, & fugerunt Christiani. Item 200. contra 200. & interfecti sunt omnes Saraceni. Item millia contra millia, & occiduntur omnes Saraceni. Tunc Aygolandus affirmans legem Christianorum esse meliorem, statuit ut in crastinum baptizaretur. In crastino circa tertiam data treuga eundi & redeundi venit Aygolandus ut baptizaretur, & vidit Carolum ad mensam sedentem, & inspexit ordines sedentium, inter quos erant quidam in militari habitu, quidam in canonicali, quidam in monachali, & interrogauit de vno quoque ordine. Videns autem quadam parte 12. pauperes in miserrimo habitu ad terram sedentes sine mensa & lintheaminibus, paruo cibo & potu videntes, quæsiuit, qui essent. Cui Carolus: *Hæc est gens Dei nuncij Domini nostri Iesu Christi quos sub numero 12. Apostolorum quotidie pascimus.* Ad hæc Aygolandus: Male Domino suo seruit, qui sic nuncios Domini sui recipit. Qui circa te resident foelices sunt, & foeliter comedunt & bibunt & induuntur, & nuncios Dei tui fame & frigore pereunt, & longe à te turpiter sunt proiecti. Magnam verecundiam facit Deo suo, qui famulis eius ita seruit; legem tuam, quam dicebas esse bonam, nunc ostendisti falsam. Et accepta licentia scandalizatus rediit ad suos, & baptizari renuens mandauit ei bellum in crastinum. Tunc intelligens Carolus quare noluerit baptizari, omnes pauperes quos in exercitu inuenit diligenter procurauit optime indui, & cibum & potum honorifice illis ex more tribui. In crastina die fuit cædes paganorum occiso Aygolandis, quod Christiani vsque ad talos in sanguine natabant. Quicunque autem in urbe inuenti sunt Pampilona interfecti sunt, Rex Sibiliz, & Rex Cordubæ cum paucis fugerant. Quidam vero Christiani cupiditate ducti reuersi sunt, ut tollerent spolia occisorum, & cum redirent onusti auro & argento à Rege Sibiliz, & à Rege Cordubæ, qui latebant in insidijs interfecti sunt omnes vsque ad mille. In crastinum princeps Nauarrotum nomine Furre mandauit bellum Carolo. Carolus autem rogauit Deum ut ostenderet sibi eos, qui morituri essent in bello. Et ecce crastina die armatis omnibus apparuit rubeum signum crucis Dominice in humeris moriturosum retro super loricas. Quod ut vidit Carolus retrussit eos in oratorio suo ne perirentur in bello. Peracto autem bello, & perempto Furre cum tribus millibus, rediens Carolus ad oratorium repperit eos quos incluserat exanimatos.

De Feracento gigante, & conflictu Rolandi contra eum.

CAP. XV.

Post hæc nunciatum est Carolo, quod apud Mageiam erat gigas quidam nomine Feracutus de genere Goliath quem Amiraldu Babyloniz miserat cum 20. millibus Turcorum ad Carolum debellandum. Hic lanceam aut sagittam non formidabat, virtutem 40. fortium possidebat. Mox Carolus Mageiam adiit, egressus gigas ab urbe petiit singulare certamen; mittitur contra eum Ogerius Dacus, quem mox ut solum in campo aspexit iuit suauiter

Pugna Caroli cum Aygolandis.

Promissit Aygolandus baptizari sed promissum non seruauit.

Aygolandus quare baptizari renuens.

Aygolandis mors.

Singulari
certamen
Rolandi cū
Ferauto.

iuxta illum, & illico cum eum armis suis brachio dextro fuit amplexatus portauit leuiter quasi ouem eunctis videntibus in oppidum. Erat autem statura eius 12. cubitorum, facies eius longa quasi vnus cubiti, nasus vnus palmi, & brachia & crura eius quattuor cubitorum, & digiti trium palmorum. Post hæc missus est contra eum Renaldus de Albaspina, & portauit eum solo brachio in carcerem oppidi. Post hæc duo simul mittuntur Constantinus Romanus Rex, & Oellus comes, & portauit eos in carcerem simul, vnum ad dexteram & alterum ad leuam. Post hæc mittuntur bini alii, & illos similiter misit in carcerem. Post hæc Carolus neminem est ausus mittere. Rolandus autem princeps exercitus vix impetrata à Rege licentia, qui adhuc iuuenis erat, inuit contra eum, quem gigas statim rapuit sola manu dextera sicut priores, & misit eum ante se super equum suum. Cumque illum portaret versus oppidum, Rolandus collectis viribus in Domino confusus, arripuit eum per mentum, & euerit eum fortiter retro super equum, & ceciderunt ambo simul ad terram de equo, statimque ambo pariter eleuantur de terra, & ascenderunt equos. Mox Rolandus euaginata spatha, quæ Duranda dicebatur, gigantem putans occidere equum eius vno solo ictu trucidauit per medium. Cumque gigas stans pedes eleuasset & spatham suam ut percuteret, festinans Rolandus percussit eum in brachio, quo tenebat spatham, & nihil eum læsit, sed tamen spatham ei excussit, tunc Ferautus amisso gladio putans eum percutere pugno solo percussit equum eius in fronte, qui statim coruens mortuus est. Dehinc ambo sine gladiis, & pedites vsque ad nonam pugnis, & lapidibus pugnauerunt. Die autem aduersa sperascente impetrauit gigas à Rolando treugas vsque in crastinum, & deposuerunt inter se, ut crastina die bellum sine equis & lanceis conuenirent, & sic vterque ad hospitium suum reuersus est.

De iterato conflictu & necē Ferauti.

CAP. XVI.

Altera die summo diluctulo redierunt: Ferautus tamē attulit gladiū, sed nihil ei valuit, quia Rolandus secum baculum quendam retortum & longū attulit, cū quo tota die istū percussit, sed minime læsit. Percussit etiā eum magnis & rotundis lapidibus, qui in campo abundanter erant vsque ad meridiem, & ledere non potuit. Tunc impetratis treugis à Rolando gigas somno prægrauatus dormire cepit. Rolandus vero vir alacer & nobilis animo tulit lapidem, & supposuit capiti eius, ut libentius dormiret. Ferautus itaque postquam somno resectus est euigilauit, & sedit iuxta eum Rolandus, & cepit eum interrogare quomodo tam fortis esset, quod gladium vel baculum, vel lapidem non formidaret. Ad quem ille, vulnerari, inquit, non possum nisi per umbilicum. Quo audito Rolandus tacuit, & quasi non intellexisset autem auertit. Tunc cepit eum gigas interrogare de lege christiana, & cum optime per omnia respondisset Rolandus, ait gigas: Tali pacto tecū pugnabo: quod si vera est hæc fides quam asseris, ego victus sim, & si falsa, tu victus sis, & sit genti victi iugiter opprobriū, victoris autem laus & honor in æternū. Fiat, inquit, Rolandus. Tūc vterque paratur ad pugnam & Rolandus illū aggreditur. Gigas autem iecit ictum de spatha sua super Rolandum, sed Rolandus saltans ad læuam excepit ictum in baculo suo: quo absciso irruit in eum gigas, & arripens eum leuiter inclinauit ad terram. Tūc Rolandus inuocato in auxilium Christo Domino filio Dei & beatę Virginis Marię, Deo donante erexit se paululum, & reuoluit eum subter se, & misit manum ad mucronem eius, & punxit eum parum in umbilico, & euasit ab eo. Tunc ille excelsa voce cepit inuocare Machomet dicēs: Machomet succurre mihi Deus meus, quia iā morior. Ad hæc vocem occurrentes Saraceni, rapiunt eū portantes manibus versus oppidum, Rolandus

autem iam ad suos incolumis redierat. Tunc christiani vna cum Saracenis qui Ferautum ferebant ingenti impetu ingrediuntur urbem: Sicque perempto gigante vrbs & castrum capitur, & pugnatōres de carcere eripiuntur.

Qualiter Carolus Cordubam cepit, & totam Hispaniam ecclesię Beati Iacobi subiecit.

CAP. XVII.

Post hæc iuit Carolus Cordubam, vbi eum ad pugnam expectabant Rex Sibilix, & Rex Cordubę. Cumque iubente Carolo appropinquaret prima turba militum nostrorum contra primam paganorum; venerunt ante singulos equos eorum singuli pedites habentes larvas barbatas & cornutas similes dæmonibus, tenentes singuli singularia tympana, quæ manibus fortiter percutiebant. Quorum sonitus mox ut equi nostrorum audierunt, & terribiles eorum similitudines viderunt, exterriti fugam ceperunt, & retineri nullo modo valebant. Mane factō Carolus præcepit ut omnium equorum capita linteis & pannis velarentur & aures obturarentur. Sicque procedentes ad pugnam occiderunt eos vsque ad meridiem: sed non vsque ad internecionem. Nam omnes Saraceni coadunati erant circa plaustrum quod octo boues trahebāt, super quod vexillum eorum leuatum erat, Mosque ille erat, quod nemo de bello fugiebat, quandiu signum erectum videret. Quod cum Carolus agnouisset: ingressus est in medias acies vsque ad vexillum; quod spatha sua abscidit, & mox illi fugerunt, quorum octo millia cęsa sunt. In crastinū Altimaior Cordubę reddidit urbem Carolo tali pacto, quod ipse baptizaretur, & urbem pro illo teneret. Tunc Carolus diuisit terras Hispanię pugnatoribus suis, ut supra dictum est; & nemo postea in Hispania ausus est illum impugnare.

Post hæc Carolus dimissis maioribus suis exercitiis in Hispania, iuit ad sanctum Iacobum, & quos in illa patria christianos repperit edificauit, Apostatas autem aut peremit, aut in exilium in Galliam misit, & constituit per ciuitates episcopos & presbyteros, & fecit consilium in vrbe Compostella & instituit amore sancti Iacobi, ut omnes Presules, Principes, & Reges Christiani Hispani & Galeciani episcopo sancti Iacobi obedirent. In illo concilio ego Turpinus cum ix. episcopis ecclesiam beati Iacobi, & altare rogatu Caroli Kalen. Iulij dedicaui, & subiungauit Rex eidem ecclesię totam terram Hispanię & Galecię, & dedit ei in dorem: præcipiens ut vnusquisque possessor vnusculiusque domus Hispanię totius & Galecię iii. nummos annuatim ex debito darent, & ab omni seruitute liberi essent. Et constituit in die illa, ut ecclesia illa vocaretur sedes apostolica, & virgę episcopales & regales coronę per manus eiusdem episcopi vrbs ad honorem sancti Iacobi præbebantur, sicut per beatum Ioannem fratrem eius factum erat in Asia apud Ephesum. Ephesus est ad dexteram, Compostella ad sinistram, & ita expleta est eorum petitio in Euangelio: & hæc tres sunt principales sedes in orbe: ROMANA, GALETIANA, ET EPHESINA: sicut Petrus & Iacobus & Ioannes præ omnibus alijs Apostolis à Domino instituti: & ad secreta eius vocati sunt.

De prodicione Ganelonis in bello Roncuallis.

CAP. XVIII.

ERant tunc apud Cæsaraugustam ii. Reges Saraceni Marserius & Beligandus frater eius missi ab Amiraldo Babylonis de Perside ad Hispaniam, qui Caroli imperio subiacebant, & ei seruiebant in charitate & fide ficta. His mādauit Carolus per Ganelonē, ut

aut baptismum susceperent, aut tributum ei redderent. Qui miserunt ei xxx. equos oneratos auro & argento ceterisque gazis Hispanicis, & ecce, equos oneratos vino dulcissimo & puro pugnatoribus ad potandum, & mille formosas Saracenas. Ganeloni autem xx. equos oneratos auro & argento & palleis fraudulentem obtulerunt, ut pugnatores Caroli in manus illorum traderet. Qui pecuniam accepit, & concessit, & firmavit cum eis pactum proditoris. Maiores pugnatores vinum solummodo acceperunt, mulieres nullatenus, sed minores subtrulerunt. Tunc consilio Ganelonis Carolus transijt portus Cifereos, & fecit ultimam custodiam de charissimis suis principibus Rolando & Olivero cum maioribus pugnatoribus in Ronciualle cum 20. millibus aliorum Christianorum, tunc Marsirius & Beligandus cum 1. millibus Saracenorum summo mane exierunt de nemoribus, & collibus ubi consilio Ganelonis 2. diebus & 2. noctibus latuerant, & fecerunt duas turmas vnam de 20. millibus, & alteram de 30. Prima 20. millium cepit primum percutere nostros qui conuersi ceciderunt eos de mane vsque ad tertiam, & nec vnus quidem ex 20. millibus euasit. Statim vero illos tanta cæde fatigatos inuasit alia 30. millia, & percusserunt nostros à maiore vsque ad minorem, quod ideo eis contigit, quia præcedentibus noctibus vino saraceno ebrii plures eorum cum mulieribus paganis, & Christianis etiam quas secum multi de Gallia adduxerant fornicari fuerant. Ibi ergo omnes pugnatores interfecti sunt præter Rolandum & Baldwinum, & Theodoricum. Turpinus autem, & Ganelo cum rege erant.

De nece Marsirii Regis, & transitu Rolandi Principis.

CAP. XIX.

Peracto illo bello cum rediret Rolandus inuenit quandam Saracenum atro in nemore latentem, quæ ligauit fortiter ad arborem, & ascendit in montem quendam ut exploraret illos, & vidit quia nulli erant, & redijt retro ad viam Ronciualles, & insonuit tuba eburnea, ad cuius vocem redierunt ad eum ex Christianis circiter c. & redijt ad Saracenum quem ligauerat, quem cum soluisset extracto gladio minatus est ei mortem nisi ostenderet ei Marsirium. Hanc ergo duxit secum vsque ad agmina paganorum, qui ostendit ei à longe Marsirium cum equo rufo, & clypeo rotundo. Tunc Rolandus illo dimisso resumptis viribus animatus ad bellum Dei irruit super eos, & vidit ibi quendam inter alios statura maiorem, quem vno ictu secuit per medium cum equo suo, ita quod vna pars equi, & militis cecidit ad dexteram, & altera ad sinistram. Quod Saraceni videntes illico fugerunt, dimittentes Marsirium in campo cum paucis, quem fugientem Rolandus inter alios consecutus prostravit. Ibi c. socij Rolandi interfecti sunt. Rolandus autem 4. lanceis grossis, & lapidibus grauiter percussus euasit. Beligandus autem frater Marsirii cum suis recessit ab illis regionibus. Theodoricus autem & Baldwinus inter nemora latuerant. Carolus autem cum suis exercitibus iam montem transierat, & quod factum fuerat ignorabat. Rolandus valde fessus, & de nece sociorū valde dolens, venit vsque ad pedem portuum Cifere, & ibi sub arbore quadam iuxta lapidem marmoreum, qui ibi erectus erat super Ronciuallem in prato optimo equo desiliijt. Habebat autem adhuc spatham suam Durandam, quæ interpretatur durus ictus, quia prius deficiet brachium, quam spatha, & erat pulcherrimo opere, incomparabilis acumine, & nimia resplendens claritate, capulo eburneo & candido, cruce aurea, superficie deaurata, pommo beryllino nomine Dei Alpha, & in sculpta, hanc cum euaginasset, & lachrymosis vocibus eam deploasset volens eam frangere percussit trino ictu lapidem, sed lapidem à summo vsque deorsum diuiso sanam eam eduxit. Deinde tuba sua fortiter insonuit, quod statim ois eius tuba per medium scissa est, & venæ colli eius, &

nerui rupti fuisse feruntur. Cuius vox vsque ad aures Caroli angelico ductu peruenit per 8. miliaria distantis à Rolando. Illico Ganelo volentem Regem redire dissuasit dicens eum buccinare causa venandi. Cum ergo Rolandus super herbam prati iaceret, superuenit Baldwinus frater eius. Cui ille innuit ut ei aquam præberet, quia valde sitiebat; quam cum ille quæreret & non inueniret, videns eum morti proximum ascendit equum etus, & inuit post Carolum. Mox aduenit Theodoricus, & valde super eum lagens innuit ei ut confessione se muniret. Acceperat autem eodem die Rolandus eucharistiam, & delictorum suorum confessionem fecerat antequam ad bellum iret, quia iste mos erat semper pugnaturis inter nos ut prius confiterentur, & communicarent. Rolandus ergo inter cætera verba dulcissimæ suæ confessionis, tenens pellem & carnem suam circa mammillas & cor dicebat ter: *Et in carne ista videbo Deum saluatorem meum.* Et mittens manus suas super oculos suos similiter tribus vicibus ait: *Et oculi isti conspiciuntur sunt.* Sicque tradidit spiritum dicens: *Iam Christo donante inueniatur, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit, quod præparauit Deus diligentibus se.* Et orationem fudit pro omnibus, qui mortui erant in bello; Obijtque 16. Calend. Iulij.

De exequijs Rolandi, & ultione mortis eius, & Oliveri.

CAP. XX.

Eodem die dū ego Turpinus cantarem missam pro defunctis coram Rege in valle Caroli, raptus in extasi audiui, choros in cælestibus cantantes, ignorans, quid hoc esset. Cumque illi ad alta transirent, ecce turma cæterorum militum quasi de raptu rediens prædamque ferens ante me transiuit. Quibus dixi: Quid fertis? Nos, inquit, Marsirium portamus ad inferna, tubicinem vestrum cum multis Michael fert ad superna. Hanc visionem dum post missam referrem Carolo, ecce Baldwinus super equum Rolandi, qui narravit omnia, & qualiter Rolandum reliquerat. Mox omnibus exclamantibus, & retro redeuntibus prior Carolus Rolandum exanimatum inuenit iacentem eversum, brachijs super pectus in modum crucis positus, & super eum ruens irruit clamore magno, & ibi illa nocte tentoria sua fixit, & corpus eius myrrha, & aloë, & balsamo condidit, & exequias magnas precibus & luminaribus, & ignibus pro memoria accensis tota illa nocte cuncti peregerunt. In crastinum summo diluculo perrexerunt ad alios fratres nostros occisos, & inuenit ibi Oliverus iacens eversus in effigie crucis extensus 4. palis in terra fixis eum quatuor retortis fortiter nexus, & à collo vsque ad ungues pedum, & manuum cultellis acutissimis exoriatu iaculis, & sagittis, & lanceis, & spathis perforatus, & magnis ictibus baculorum attritus, tunc stentibus omnibus iurauit Rex per Regem omnipotentem, quod non cessaret post paganos currere quousque illos inueniret. Mox eo post illos corrente cum sua tantum militia Sol stetit immobilis, & prolongata est dies illa spacio trium dierum, & inuenit eos iuxta flumina Ebra iuxta Cæsar augustam iacentes & comedentes, & irruens super eos interfecit quatuor millia, & redijt ad Ronciuallem. Tunc cepit Rex inquirere si verum esset, quod dicebatur Ganelonem traditionem fecisse, quem accusauit Theodoricus, contra quem posuit Rex Pina bellum pro Ganelone, quem statim congregiens peremit Theodoricus. Mox Rex iussit Ganelonem quatuor equis fortissimis alligari, & super eos sedere quatuor sellores agitates contra quatuor plagas cæli, & sic decerptus perijt.

Glada Ronciualles nihil est nostris hominibus celebris quam cum dubia fidei ut à Turpino hic exponitur ipse D. Antonius esse testetur ex Amyl. eam visum est exponere cui Vassus aliqua ex parte consentit.

Turpini de Rolando visum.

De sepultura militum apud Rencinallum interfectorum.

CAP. XXI.

ERant autem tunc temporis duo cæmeteria sacro-
sancta præcipua, vnum apud Arelatem in Ayfis cæ-
pis, aliud apud Burdegalam, quæ Dominus consecra-
rat per manus 7. sanctorum Antistitum Maximini A-
quensis, Throphimi Arelatensis, Pauli Narbonensis, Sa-
turnini Tolensis, Frontonis Petragoricensis, Martialis
Lemonicensis, Eutropij Sandonensis, in quibus maxi-
ma pars mortuorum in bello sepulta est. Beatum vero
Rolandum super duas mulas Catheto aureo vehi fecit
Carolus palleis tectum vsque Blauium, & in ecclesia
Beati Romani, quam ipse olim ædificauerat, canonicos-
que regulares intromiserat, sepeliuit: mucronēque ip-
sius ad caput, & tubam eburneam ad pedes, ad hono-
rem Christi, & probitatis eius suspendit. Hanc tamen
tubam alius postea apud Burdegalam in ecclesiam Bea-
ti Seuerini indigne transtulit. Apud Belinum sepulti
sunt Oliuerus, & Gundeboldus Rex Frisiæ, & Toge-
rus Rex Daciæ, & Arastagnus Rex Britannię, & Gari-
nus Dux Lotharingiæ. Et alii multi apud Burdegalam
sepulti sunt. Gayferus Rex Burdegaliæ, Engelerius Dux
Aquitaniæ, Lambertus Rex Bituriæ, Galerius Ray-
naldus cum aliis quinque millibus. Pro istorum ani-
mabus dedit Carolus in eleemosynam vncias ar-
genti 11. millia, & totidem talenta auri, & vestes, &
cibaria egenis, & totam terram circa basilicam Sancti
Romani Blauensis spacio 7. milliariorum, & totū op-
pidum Blauense cum omnibus sibi pertinentibus, & e-
tiam mare, quod sub eo est vsibus eiusdem ecclesiæ in
Alodio amore Rolandi dedit, & in die passionis eorū
annuatim 30. pauperes cibis refici, & vestibus indui
eisdem canonicis præcepit, & totidem missas cantari
pro his, & pro omnibus qui in Hispania mortui erant.

¶ Vocant hoc
ius Franci
Alodium, ut
pe quod li-
berum &
extra man-
cipium,
seruitutem,
que domini-
am possit.
Greg. Gir.
lib. 6. Syn-
tag. cap. 1.

Qualiter Carolus post victorias Beato Dionysio gratias egit,
ei que totam Galliam subegit.

CAP. XXII.

Post hæc congregatum est concilium apud Sanctum
Dionysium, ut ibi ageret Carolus gratias Deo, &
Sancto Dionysio de subiugata gente pagana, & omnem
Franciam dedit eidem ecclesiæ in prædio, sicut antea
Beatus Apostolus Paulus & Clemens Papa ei dederant
& præcepit ut omnes Reges Franciæ & episcopi præ-
sentes, & futuri pastores illius ecclesiæ subiecti essent,
& obediētes in Christo. Nec Reges sine eius consilio
coronati nec episcopi ordinati, nec apud Romam rece-
pti essent aut damnati. Et post plurima dona præcepit
ut eidem ecclesiæ vnusquisque possessor vnuscuius-
que domus totius Gallię quatuor nummos annuatim
ad ædificandam ecclesiam daret; & omnes seruos qui
libenter hos nummos darent, manumiserit. Tunc stetit
Carolus iuxta corpus Beati Dionysii, & orauit ut pro il-
lis intercederet ad Dominum, qui in Hispania mortui e-
rant, & pro salute eorum, qui libenter nummos dabant.

Eodem nocte proxima Carolo dormienti apparuit
ei Sanctus Dionysius, eumque excitauit dicens: Illis qui
tua monitione, & exemplo tuo animati in bello Sarace-
norū mortui, & morituri sunt, omnium delictorū suorū
impetraui veniam, & illis qui ad ædificandam Ecclesiam
meam nummos dant & daturi sunt, grauioris vulneris

sui medicinam. His à Rege in crastinum relatis, populi
deuotissime nummos offerebant, & qui libentius red-
debant, Francus Sancti Dionysii vocabatur vbique, &
erat liber ab omni seruitute Rege præcipiente. Inde mos
surrexit ut Gallia Francia vocaretur, quia Francus liber
dicitur, & merito, quia super omnes gentes alias, illis de-
cus & dominatio debetur. Tunc Rex Aquisgranū per-
rexit, & ibi ædificauit, quæ superius dicta sunt.

De Reuelatione corporis Sancti Saluij Martyris, & gestis eius.

CAP. XXIII.

EO tempore Sancti Saluij corpus inuentum est, qui
paulo ante à Vuinigardo martyrizatus est. Hic tē-
poribus Chilperici Regis ciuitatis Ambianensium cæ-
theda residens multis pollebat virtutibus, ita ut cæcis
visum, surdis auditum, claudis gressum, Deo fauente,
redderet. Per idem tēpus præfatus Rex in Ariani dog-
ma declinans scripsit indiculum ut Sancta Trinitas non
in personarum distinctione, sed tantum Deus nomina-
retur, vnde & sancto Saluio recenseret iuberet, deprecans
ut sibi consentaneus fieret. Quod ille audiens ita res-
puit, ut si chartam in qua hæc scripta tenebantur attingere
potuisset in frustra discerperet. Denique Caroli tē-
poribus quidam adueniens in partes Hannoniensis fis-
ci, qui vocatur Valentianus cepit ibi prædicare. Qua-
dam vero die celebrauit missam in ecclesia Sancti Mar-
tini die resurrectionis dominicę, vbi & populum instru-
xit, & post missam inuitauit eum ad prandium Genar-
dus quidam, qui fiscum prouidebat sub Domino suo
Abbone. Habebat autem sanctus Saluius ministe-
rium ecclesiasticum aureum, vestimenta ex auro & gē-
mis ornata, cingulum aureum gemmis & margaritis in-
textum. Quæ omnia vbique ferebat secum coram om-
nibus. Hæc autem concupiuit Vuinegardus filius Ge-
nardi homo leuis, & proteruus, omniaque fecit ei aufe-
ri, & de calice & patena iussit sibi fabricari sellam, & vi-
tum Dei misit in carcerem, & misit seruū ut interficeret
eum in carcere & discipulum eius. Et factum est ita. Ser-
uus tamē hoc nō ausus est facere, donec sanctus ei præce-
pit. Fuerunt autem hi duo sancti nati de territorio Ar-
uernorum. Corpus vtriusque iussit Vuinegardus laten-
ter apportari ad armentum gregis sui, & ibi fossa humo
in medio abscondi. Erat autem in eodem armento
taurus maximus, qui semper prohibebat cætera anima-
lia ne locum illum attingerent in quo sanctorum cor-
pora posita erant, sed abigebat illa cornibus suis. Erat
autem corpus sancti Saluij primo positum in fossa, &
corpus discipuli eius super illud iactatum in modū cru-
cis. Si autem forte contigisset ut aliquæ sordes ibi ceci-
dissent, non cessabat taurus per totam noctem donec
pedibus suis locum mundaſſet. Quædam autem femina
nocte custodiens, & gyrans domum suam in villa Bre-
uitico vidit immensum fulgorem in loco illo, vbi ar-
mentum erat, & cucurrit ad ostium, & vidit duas lampa-
des accensas totum locum illuminantes, velut in meri-
die, & conuocauit vicinos, ut miraculum viderent. Fa-
ctum est hoc vna nocte & altera & relata est res ad sa-
cerdotes.

De translatione eiusdem sacri corporis & miraculis circa
illud ostensis.

CAP. XXIV.

Eodem tempore reuelatum est Regi Carolo per
Angelum ut mitteret Valentianas & diligenter re-
quiret vbi sanctus Saluius cum discipulo suo requiesce-
ret. Quod ei dictum est per tres noctes continuas.
Inuentique sunt prodente eos Genardo, & adductus
est Genardus & Vuinegardus filius, & Vuinegarius
seruus qui illos interfecerat, & iussit Rex Vuinegardo
& Genardo amputari virilia & oculos erui. Vui-
negario autem seruo oculos tantum erui, & imposita sūt
corpora sanctorum super plaustra ut adducerentur ad
eccle-

Chilperici
rex dracoFiscus d
ditio.Sacro san-
cti Saluij
sacra presu-

Sanctus

Carolus
adductus
seruus
Vuinegario

ecclesiam sancti Vedasti, & non potuerunt moveri adducta multitudine bouum, & relinquentes in plastro duos boues tantum permiserunt illos ire quo vellent & cum summa festinatione perduxerunt illa duo boues ad ecclesiam sancti Martini, id est, qua sanctus Saluius orare consueuerat iuxta Valentianas, & ibi posita sunt. Et dedit Carolus sancto Saluio tertiam partem illius fisci.

Eo tempore venerunt duæ sorores cuiusdam ducis Francorum ad Regem Carolum conuergentes de fratre suo, quod hæreditatem suam eis auferret. Conuentus super hoc à Rege respondit se nihil eis auferre. Rex autem fecit eum iurare super corpus sancti Saluii quod nihil sororibus suis deberet ex his quæ petebant. Qui cum intrasset lætus statim medius crepuit, & per secretum alui stercora proruperunt, & exiit sanguis ex oculis eius & auribus, & ore & naribus, & post duas horas vitam finiuit.

Genardus quoque cæcatus quicquid habebat sancto Saluio dedit, Vuinegardus autem filius eius cum venisset ad Ecclesiam in qua sanctus quiescebat, & oraret sibi dari veniam, commota est tota ecclesia. Qui tremefactus & conuersus in fugam, venit ad monasterium sancti Amandi, & ibi permansit lugens & penitens omnibus diebus vitæ suæ. Genardus quoque pater eius amissis corporalibus oculis spirituales recepit, residens in domo sua & penitentiam agens. Vuinegardus autem seruus venit ad sanctum Saluium, & prostratus ante corpus eius cum multo imbri lachrymarum recepit lumen in vno oculo, & vsque ad diem mortis suæ pavit greges in seruitio sancti Saluii.

De transitu Caroli magni & eius exequijs.

CAP. XXV.

Sigebertus in chronica. Anno imperii sui 13. Carolus Imperator gloriosus, regno & imperio suo pacato & dilatato, statu quoque ecclesiæ sanctæ religiose ordinato moritur, & sepelitur Aquisgrani anno ætatis suæ 71. Qui pro magnitudine operum agnominatus est MAGNVS. Cuius vitam Einardus descripsit.

Angeli. 6. Habuit præterea tres filios, videlicet Carolum, Pipinum, & Ludouicum. Habuit & tres filias Retrudem, Bertham, & Gistam. Habuit & duas alias filias de Faltrada vxore sua. Cum autem Carolus finem vitæ suæ cerneret imminere, Ludouico filio suo, quem Aquitanie Regem dudum ordinauerat, coronam imperialem dereliquit.

Turpinus ubi supra. Eram apud Viennam in ecclesia ante altare orans, & cum raptus in extasim psalmum, Deus in adiutorium cantarem, vidi tetrarum spirituum agmina infinita præterire, & tendere versus Lotharingiam: quos omnes quidam similis Aethyopi insequabatur lento gradu. Cui dixi: Quo ceditis? Aquisgranum, inquit, ad mortem Caroli, ut eius spiritum ad tartara rapiamus. Tunc ego, adiuro te per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut peracto itinere ad me redeas. Tunc modicum motati vix expleto psalmo ad me redierunt eodem ordine. Et dixi nonissimo cui primum locutus fueram. Quid egistis? Galicianus, inquit, sine capite tot, & tantos lapides, & ligna innumera basilicarum suarum in sua statera suspendit, quod magis appenderunt bona eius, quam mala, & idcirco animam eius nobis abstulit. Et his dictis euauit.

Obiit autem 3. Calend. Februarii, & sepultus est Aquisgrani in ecclesia rotunda Beatæ Mariæ Virginis. Ab ipso enim tempore quo ab Hispania discessit, vsque ad diem mortis suæ assidue egrotauit, & pro salute præfatorum in Hispania mortuorum die anniuersaria eorum semper 12. millia vn cias argenti, & totidem talenta auri, & vestes & cibaria pauperibus erogauit id est 16. Calen. Iulii, & toti dē psalteria & missas & vigilias cantari fecit.

In hoc exemplo datur intelligi, quod qui ecclesiam edificat, regnum Dei sibi preparat.

Chronographus huius. Sepultus est igitur Aquisgrani formo-

ssima toto Romanorum orbe capella honorificentissima Carolus, supra cuius tumulum extractus est arcus deauratus. Interfuerunt ibi Leo Papa cum Principibus Romanis, & Archiepiscopi & episcopi multi. Duces etiam & comites & Abbates alijque innumeri; corpus defuncti vestib. imperialibus quasi festiue induentes, auream capiti coronam imposuerunt; deinde super auream cathedrā quasi iudicem viventem sedere fecerunt, ac super eius genua textum quatuor Euangelistarum aureis literis scriptum collocauerunt, ita quod manus dextra textum, sinistra vero sceptrum tenebat aureum. Catenulam quoque auream diademati coniunxerunt, & cathedrā super quam sedebat, ne caput defuncti decideret, affixerunt. Sed & scutum aureum quod ei Romani fecerant, ante faciem eius statuerunt, & arcum lapideum in quo sepultus erat preciosis replentes aromatibus monumentum strenue sigillantes clausuerunt.

De Imperio Ludouici Pij, & actibus eius.

CAP. XXVI.

Hugo lib. 1. Ludouicus igitur Pius Caroli Magni Imperatoris filius, post patris obitum Romanum obtinens Imperium Anno Dominicæ Incarnationis 815. Mundi, scilicet 4669. imperauit annis ferme 27.

Chronographus. Eodem anno præsidet Papa Stephanus 7. mensibus, qui mox Gallias veniens honorifice à Ludouico Imperatore est susceptus. Hic Pontifex pius captiuos multos per Franciam redemit, ac proprijs sedibus restituit. Post sex menses Romam reuersus extremum diem clausit, eique in Apostolica sede Paschalis successit.

Bernardus Rex Italiæ filius Pipini, nepos Imperatoris Ludouici conspiracy factæ contra eundem Imperatorem accusatur, ac reus maiestatis adiudicatus, primo quidem regno & oculis, dehinc etiam vita priuatur.

Hugo ubi supra. Hic quidem Ludouicus Imperator fuit vir clementissimæ naturæ: vnde cum iuxta suorum lenitatem morum republicam disponderet, tulit finem multis aduersitatibus plenum, quia tam à liberis, quam à regni proceribus crudeliter impugnatus fuit. Semper tamen præceptorum Domini feruentissimus executor, & legis sanctæ strenuissimus propagator. Congregatis nempe episcopis & nobilissimis viris fecit componi & ordinari librum canonicam normam continentem. Ipsius denique tempore experunt deponi ab episcopis & clericis balthei gemmeis cultibus honorati, & cingula auro compta, & exquisitæ vestes, & alia secularia pariter ornamenta. Adiecit præterea quædam secularibus legibus capitula pernecessaria. Gequit etiam serenissimus Imperator filios tres ex Ermegarde prima vxore sua scilicet Lotharium, Pipinum, atque Ludouicum, & ex sua vxore secunda nomine Iudith genuit Carolum Regem Francorum. Porro Lotharius Imperatoris primogenitus dum esset à patre benignissimo super Italiā constitutus, Romam venit, & die Paschæ in ecclesia Beati Petri à Paschali Papa coronam cum nomine Augusti suscepit.

Sigebertus. Anno Ludouici 6. Aquisgrani generali conuento habito per dispositionem Ludouici Imperatoris episcoporumque & Abbatum aliqua capitula ad vsus regularium monachorum addita sunt, & multa sanctarum scripturarum compilatione facta clericorum, & clericalium sanctimonialium regulæ constitutæ sunt.

Anno eiusdem 7. Paschalis Papa corpus sanctæ Cecilie virginis ipsa reuelante inuenit aureis velatum indumentis, sanguine ipsius adhuc infusus, & ipsam, & corpora Sanctorum Valeriani sponsi eius, & Tyburtij, & Maximi, Urbani quoque Papæ in ecclesiam à se eis edificatam transposuit.

Ludouicus
Pius Imp. an.
Ch. 815. mudi.
4669.

Vid. Abbat
Vesper. Sigeb.
Blondum
lib. 2. dec. 2.
Naucl. 28.
& Aemyl.
Cultus in
vestitu cleri-
corum qua-
lis esse de-
beat.

As. Ch. 821.

De quibusdam incidentibus illius temporis.

C A P. XXVII.

ANno eiusdem 8. in Thurigia cespis longitudine pedum, 50. & latitudine 14. altitudine sesquipedale sine manibus de terra præscissus, & subleuatus est, & ultra pedes 25. translatus est. In Saxonia tellus in modum aggeris limite vnus leuæ intumuit.

Anno 9. eleuatio Sancti Vrsinari confessoris Lobiensis celebratur. Lothario à patre in Italiam directo, & à Paschali Papa consecrato, Romæ quidam nobilium perimuntur pro eo, quod proniores esse iusto viderentur ad fidelitatem Lotharij Imperatoris. Quod crimen cum etiam in ipsum Paschalem Papam intorqueretur, Papa se apud Imperatores excusat, & de hoc crimine coram populo, & legatis Imperatoris, Romæ cum magno episcoporum numero se iureiurando expurgat.

Terræ motus factus est, multæ villæ & domus cælesti igne cremantur; homines & animalia ictu fulminum exanimantur; fruges grandine vastantur, cum ipsa grandine verilapides immensi ponderis cadunt, & hæc prodigia grandis hominum mortalitas subsequuta est.

Puella miraculosa.

In territorio Tullensi villa Commerciano puella duodenis post sacram communionem in Pascha susceptam à sacerdote, primum per 10. menses pane, deinde omni cibo & potu per triennium abstinuit, & post, ad communem vitam hominum rediit.

Anno 10. Eugenius Romanæ Ecclesiæ 97. præsidet. Corpora Sanctorum Seueri Rauennatis episcopi, & vxoris eius Vincentiæ, & filix Innocentiæ ab Othgario Archiepiscopo Maguntiam translata sunt. In Gallia ante solstitium æstiuale, aere in tempestatem repente cōuerso, ingens fragmentum glaciei cum grandine cecidit, cuius longitudo pedes 15. latitudo vi. crassitudo duos pedes habebat. Legati Michaelis Imperatoris inter cætera munera detulerunt Ludouico Imperatori libros Dionysii Ariopagite ab ipso consecratos de Hierarchiâ idest sacro principatu, petente ipso Ludouico de Græco in latinum translatis. Qui libri Parisios in ipso sacri martyris festo missi sunt, & cum gaudio suscepti. Quod gaudium virtus Sancti Martyris auxit 19. ægrotis in ipsa nocte ibi curatis.

Vualcandus Leodicensis Episcopus corpus Sancti Hugberti transfert à Leodio ad Andagium monasterium.

De Rabano, & scriptis eius, & Strabo discipulo eius.

C A P. XXVIII.

Vid. Trith.
& Sixtum
Senensem
lib. 4. Biblio-
th.

Rabanum Sophista, & sui temporis Poetarum nullo secundus, sit Abbas Fuldenis, qui multa de scripturis sanctis disseruit, qui etiam librum de laude sanctæ crucis figurarum varietate distinctum difficili & mirando poemate composuit, & Sergio Papæ sancto Petro offerendum misit.

Item tractatus in libro sapientiæ, & in Ecclesiastico ad Othgarium Archiepiscopum edidit. Hic tandem ex Abbate Fulgensi Maguntix Archiepiscopus ordinatus est, ubi celebrata synodo iussu Ludouici Regis multa ecclesiæ vtilia decreuit.

Author. Scripsit ergo de laude crucis libros 2.

De institutione clericorum li. 1.

Super Genesim li. 4.

Super Exodum li. 4.

Super numerum li. 1.

Super Regum li. 3.

Super Paralipomenon li. 4.

Super Iudith li. 7.

Super Hester li. 1.

Super librum sapientiæ li. 3.

Super Ecclesiasticum li. 10.

Super Hieremiam lib. 1.

Super libros Machabæorum lib. 3.

Super Mattheum lib. 8.

Super actus Apostolorum li. 1.

Scripsit & præter hæc de naturis rerum, & plura alia.

Huius discipulus fuit Strabus, qui eo dictate plurima excepit, & super quosdam libros Pentateuchi commentariola quædam edidit. Liber Rabani de laude crucis partim metricus est, partim prosaicus. De quo paucos flores qui sequuntur excerpti, & sigillatim posui, primo metricos, deinde prosaicos.

Dicta eius metrica de laude Crucis.

C A P. XXIX.

Rabanus de laude Crucis.

O crux que summi es voti dedicata trophæo,
O crux tu Christi es caro benedicta triumpho.
O crux tu excelsa toto dominaris Olympo.
O crux dux misero latoque redemptio mundo,
Te Patriarcharum laudabilis actio signat.
Plebsque Prophetarum dinino fame infusa,
Agmen Apostolicum pandit tua vite trophæa
Martyrum & ipse chorus effuso iure cruore.
En arx alma crucis en fabrica Sancta salutis,
En thronus hic Regis hæc conciliatio mundi.
Signa crucis Christi Seraphim cælestia monstrant
Distensisque alis brachia tensa notant.
Forma sacra crucis venerando fulget amictu,
Magnus vestis honor, letus loquor hoc nationi.
Crux sacra tuque æterni Regis victoria Christi
Est orbi toti Domini quoque passio vita.
In cruce lex Domini decoratur luce chorusea,
Gentes & lingua sociantur laude sacra.
Crux æterna Dei laus vivis in arce polorum.
Crux superis placita, crux huic es nantaque mundo,
Rabanum memet clemens rogo Christe tuere
O pie iudicio.

Dicta eius prosaica de eodem.

C A P. XXX.

Idem in eodem lib. 1. prosaica. Passio Christi cælum sustentat, mundum regit, tartarum perfodit; in ea cōfirmantur Angeli, redimuntur populi, conteruntur inimici. Inde timor ductus fideles liberat à pœna, tristitia salubris penitentes à peccatis mundat, concupiscentia boni fructus virtutum germinat, gaudium vite spe confidentes lætificat. Hanc auctor omnium sibi machinam præuidit, & construi voluit, ut in ipsa omnino restauraret & coadunaret omnia per Iesum Christum Dominum nostrum.

O vere bona, & sancta crux Christi, quis te rite totum enarrare potest, aut condigne laudare, quæ cælestium arcanorum pia es reuelatrix, mysteriorum Dei sacra cōseruatric, sacramentorum Christi idonea dispensatrix? In te Angeli gaudia sua accumulata conspiciunt. In te homines iura salutis suæ cognoscunt. In te inferi iustam retributionem fraudis suæ imperij percipiunt. Præterita tenouas, præsentia illustras, futura præmonstras. Perdita requiris, inuenta custodis, lapsa restituis, & in viam pacis dirigis. Tu æterni Regis es victoria, cælestis militiæ lætitia, terrigenarum quoque potentia. Tu peccatorum remissio, pietatis exhibitio meritorum augmentatio. Tu infirmorum remedium, laborantium auxilium, lassorum refrigerium. Tu cura ægrotos medicans, tu gaudium multos consolans, tu sanitas dolentes lætificans, tu status recte credentium, tu firmitas bene operantium, tu beatitudo rite perseverantium, & quicquid digne de redemptione mudi potest cogitari, quicquid lingua rite loqui ad laudem tuam decetissime potest adaptari, quia quicquid in te laudatur, crucifixo in te Christo Regi deputatur. Tibi Domine Iesu Christe humiles

humiles preces offero, & oris vota persoluo, quod mihi peccatori inspirare dignatus es, honorem sanctæ crucis tuæ quantulumcumque decantare, & communem omnium nostrum salutem cōseruis meis predicare, nec me ab incepto retardauit propriorum conscientia delictorum, sed magis mihi fiduciam tribuit, quod in carmine celebrarem, in quo peccati regnum destruxisti, & toti mundo veniam omnium delictorum dedisti.

Adbuc de eodem.

CAP. XXXI.

IN secundo libro. Salue crux Dei veneranda, quæ sapientia, lumen, & doctrix es orbis terrarum, quæ & vera laus, & amica virtutum virtus, & clara Philolophia apud cœlicolas terrigenasque indefinenter viges, quam magis debet imperialem vocari thronum, quam seruire tormentum; quia Imperator & Rex noster Christus regnum sibi in te, & potestatem in cælo, & in terra cōquisiuit; hostes superauit, & mundum Deo reconciliauit. O Christiani populi vexillum & framea, quæ cum hoste sortimur bellum, te obsecro vt tua virtute meum peccatum infirmum benedicas, vt dignis laudibus æterni Regis in te triumphum valeam decantare, quo scilicet cœlestia simul & terrena vno fœdere coniungas, pactum confirmes, & mortis vincula dissoluas. Quadriga virtutum cardinalium quatuor cōmibus sanctæ crucis decenter aptata ostendit sacram seriem specierum ex ipsa procedentem in triumpho victoriæ Regis Christi consecratam, & pro eius passione proficuum esse toti orbi ad impetrandum fructum pietatis, & adipiscendam æternam beatitudinem. Virtus enim est animæ habitus, naturæ decus, vitæ ratio, morum nobilitas, & vitæ moderatio, quæ cuncta, o sancta crux, religiosi hominibus tradis, & cuncta simul beneplacita Deo, & salubria depromis; arbor odoris suauissimi, & expansione pulchrarum frondium latissima, hortus deliciarum incomparabilis affluens vbertate largissima, floribus, virtutum, & foliis verborum iocundissima. Grâdis consolatio est fidelibus species Sanctæ crucis, & materiam tribuit laudis & bonitatem nos facit scire creatoris. Crux Christi via est iustorum, ascensus ad cœlum, rosa de infimis ad superiora nos trahens, dux & ianua regni. Huius pars erecta diuinum transueria fratrum commendat amorem, cuius amoris integritatem Christus nobis ostendit, ac suo exemplo nos instruxit, qui delectam animam suam in cruce moriens pro amicis suis posuit, & nos idem facere docuit.

Oratio eiusdem Rabani ad Dominum.

CAP. XXXII.

Hunc amorem, o Deus, semper laudabilis tu pone in me, & timor noxius atque carnalis affectus procul recedant, vt gloria Sanctæ crucis aucta, & multiplicata mecum in vera professione & digna laude in æternam perseueret, ipsaque mihi carmine, & amore permaneat venerabilis, semper ore meo laus & exultatio in corde sempiterna. Vos igitur precor cœlestes Angelorum plebes, animæque iustorum, qui in cōspectu maiestatis diuinæ veraciter exultatis, vt sicut sine cessatione *Alleluia*, & *Amen* Deo Christo in æternum cantatis, ita quoque nostram sortem precibus adiuuare studeatis, quatenus beatitudinem veram quam tenetis iam perfecte, tandem & nos aliquando per Christi gratiam mereamur accipere. Te quoque Domine Iesu Christe quando adueneris iudicare viuos & mortuos, & apparebit signum tuum in cælo, plangentque se super te omnes tribus terræ, intuentes in eum quem pupigerunt: Obsecro vt tunc à flammis vlticibus Sancta crux me eripiat, atque ab ira agni defendat. Interim quoque quamdiu sum in hoc corpusculo dirige me in semita

Spec. Histor.

recta, & fide catholica, sustenta spe firma, & refice dilectione tua, vt sis mihi refrigerium in via quam desidero habere, requies in patria sine vlla differentia, omnia promissa tua verissima credo esse, iudicia tua rectissima pertimesco, dona tua dilectissima expecto.

De quibusdam incidentibus illius temporis.

CAP. XXXIII.

Sigebertus in chronicis. Anno 11. Ludouici Hariboldus Rex Danorum cum vxore & filiis, & sua parte Danorum Maguntia baptizatur, & ab Imperatore muneribus, & parte Frisie in beneficium sibi data honoratur. Hilduinus Abbas Sancti Dionysii sacrique palatii Archicapellanus Romam mittens, à Papa Eugenio corpus Sancti Sebastiani accepit, & SueSSIONIS in basilica Sancti Medardi collocauit, vbi dum adhuc inhumatum in loco in quo allatum est iaceret, tanta signorum & virtutum gratia in nomine eiusdem martyris emicuit, vt à nullo mortalium vel enumerari vel enarrari possint, quorum quedam tanti stuporis esse dicantur vt humanam fidem excedant, nisi certum esset Deum pro quo idem martyr passus est, omnia facere posse.

Anno 12. corpora Sancti Marcellini & Petri martyrum de Roma sublata, & in Franciam translata sunt, & multis signis clarificata. Corpus etiam Gregorii Papæ ad urbem SueSSIONIS translatum esse dicitur.

Anno 13. Rabanus Abbas tractatus in lib. Sapientie, & in Ecclesiastico ad Othgarium Archiepiscopum edidit. Amularius librum de officiis ecclesiasticis ad Imperatorem Ludouicum scribit. Angelomus etiam ad eundem Imperatorem tractatus in libros Regum edidit. Ansegisus Abbas Lobienensis edita Imperatoris Caroli magni & Ludouici filij eius ad ecclesiasticam legem pertinentia in duobus libellis digessit. Idem edicta eorundem ad mundanam legem pertinentia in duobus æque libellis digessit.

Anno 14. eiusdem in Vuasconia annona de cælo pluit frumento similis, sed grana breuiora habens. Corpora sanctorum Valentini & Genesij in Augiam monasterium translata sunt.

Adbuc De eodem.

CAP. XXXIV.

Anno 15. cōtra Ludouicum Imperatorem cōmotio & simulas filiorum eius, & optimatum exoritur.

Anno 17. Ludouicus Imperator aduersantes sibi quosdam exautorauit, alios exiliauit, alios bonis priuauit, ac per hoc filios & optimates suos magis contra se exacerbauit.

Anno eiusdem 18. Imperator vxorem suam Iudith quasi causam malorum abdicauit.

Anno 19. Ludouicus Imperator à suis desertus ac proditus atque in potestate filiorum redactus, Episcoporum iudicio arma deposuit, & ad agendam penitentiam inclusus est. Sol, & Luna per eclipsim deficiunt.

Anno 20. Ludouicus Imperator relaxatus, arma & Imperium & vxorem accepit, ac filium Lotharium in Italiam redire coegit.

Anno 21. monente Gregorio Papa, & omnibus episcopis assentientibus Ludouicus Imperator statuit vt in Gallia & Germania festiuitas omnium Sanctorum in Calēdis Nouēbris celebraretur, quam Romani ex instituto Bonifacii Papæ celebrabant. Hoc tempore reliquæ Viti martyris à Parisiis ad Corbeiam Saxonie transferuntur. Vnde ipsi Franci sunt testati, quod ab illo tempore gloria Francorum ad Saxones translata sit.

Ebbo Remorum Archiepiscopus deponitur, alique multi, qui cū eo in deiectionem Ludouici Imperatoris conspirauerant, damnantur & exiliantur.

Cronographus. Anno 23. Normanni Gallias grauiter impe-

Nnn

impe-

impetunt, & à Frisonibus tributū accipiunt. Normanni quidem origine Dani fuerunt, & lingua Barbara, Normanni quasi septentrionales homines dicti sunt, eo quod prima ab illa mundi parte venerunt.

Sigebertus in chronicis. Anno 25. Ludouicus Imperator filio suo Lothario sub fide ad se vententi reconciliatur, eique dignitatem Imperij; & regni tribuit coronā. Cometes in signo arietis apparet, & per aliquot dies plurimi instar stellarum igniculi per cælum discurrere videntur.

De Imperio Lotharij & euentibus illius temporis.

CAP. XXXV.

Igitur Anno 26. Imperij sui Ludouicus moritur, & Lotharius solus imperium vsurpans imperat annis 15.

*Lotharius
Imp. an. Ch.
841. & und.
4695.*

Cæpit autē anno Domini 841. Mundi scilicet 4695. Cuius anno primo Carolus, & Ludouicus filii Imperatoris dolentes se à fratre suo Lothario debita regni parte priuari, contra eum insurgere parant.

Anno eiusdem secundo, Cometes in signo Aquarij apparuit. Tribus fratribus de perditione regni discordantibus conferitur inter eos pugna in pago Antisiodorensi apud villam Fontanetum & tanta cædes vtrinque facta est, vt nulla ætas meminerit tantam stragem hominum fuisse factam in gentem Francorum, & ita eorum vires ibi attenuatæ sunt, vt iam nec suos terminos ab extraneis tueri possent victoria tamen Ludouico & Carolo peruenit.

His temporibus floruit Theodulphus Abbas Floriacensis postmodum episcopus Aurelianensis, de quo refertur, quod illos versus quos in die palmarum singulis annis ecclesiæ Galliarum decantare in vsu habent, ipse composuerit, scilicet: *Gloria laus, & honor tibi, &c.* quos cum ipse Ludouico Imperatori secus domū in qua exul detinebatur apud Andegauim transeunte decantaret, audiens Imperator, & misertus illius, iussit eum absolui.

*Francia vtriusque
regni diuisio.
Vid. Baros.
ad annum
Domini
844.*

Anno 4. Sergius Romanæ ecclesiæ præfides centesimus. Ad cuius electionem confirmandam Ludouicus filius Imperatoris Lotharii à patre missus, ab eodem Papa in Regem Longobardorum vnctus est. Mauri Beneuentum occupant. Descripto in tres partes regno fratres ad urbem Gallie Virdunum conueniunt, & inter se pacificantur, & datis & acceptis inuicem sacramentis quisque ad descriptas sibi partes regni tuendas reuertuntur. Carolus accepit, occidentalia regna à Britanico Oceano vsque ad Mosam fluium. In qua parte extunc & modo nomen Franciæ remansit. Ludouico orientalia regna cesserunt omnis scilicet Germania vsque ad Rheni fluentia, & aliquæ trans Rhenū ciuitates cum pagis adiacentibus propter vini copiam. Lotharius, qui maior natu erat, & Imperator appellabatur omnia Italiæ regna tenuit cum ipsa Roma, nec non & prouinciâ, & mediam partem Franciæ inter Scaldē, & Rhenū quæ mutato nomine ab eo denominatur Lotharingia.

Post factam ergo diuisionem Carolus regnat in Francia annis 34. Ludouicus frater eius annis 35. in Germania.

Cronographus. Hic Ludouicus 14. Duces Bohemorum cum suis baptizari fecit. Porro regnū Caroli fratris eius cognomento Calui Normanni grauiter impetunt, & vsque Parisios nauigio veniūt, cum Frisonibus tribus præliis configunt, & in duobus primis victores existunt.

Eo tempore Sanctus Radulphus Bituricensis archiepiscopus moritur, cuius festum est 7. Calend. Iulij, & in cænobio Beati Sulpicii iacet.

Adhuc de eodem.

CAP. XXXVI.

Sigebertus in Chronicis. Anno 7. Leo * quintus Romanæ ecclesiæ centesimus primus præfides. Hic decreuit vt dum missarum Solennia celebrantur nullus ex laicis in presbyterio stare aut sedere vel ingredi præsumat, nisi tantum sacra plebs, quæ ad ministrationem sacri officij constituta est. Decreuit etiam vt octauæ Assumptionis S. Mariæ in ecclesia Romana celebrentur, quod ante non fiebat.

** Hunc a-
lii vocant
Leodem
quartum.*

Anno 8. Rabanus Abbas Fuldenfis ordinatus Moguntiae Archiepiscopus celebrata synodo Moguntiae iussu Ludouici Regis multa ecclesiæ vtilia decreuit. Quædam pseudo prophetissa dicens instare diem indicij Moguntiam sollicitabat, ita vt etiam aliquos sacri ordinis ad se inclinaret, quæ ab Archiepiscopo correpta confessa est se per suggestionem cuiusdam presbyteri quæstus causa hoc fecisse.

Anno 9. Sancta Helena Imperatrix à suo filio Constantino magno primo huius nominis Imperatore Romanæ in ecclesia Sanctorum Marcellini, & Petri Martyrū in mausoleo purpureo sepulta, ad Fraciam à Theogiso monacho trāsferitur; & in diocesi Remensi magna Francorum veneratione excolitur.

Anno eiusdem 11. reliquæ Sancti Hermetis martyris per Lotharium Imperatorem in Gallias mittuntur, & apud Indam monasterium honorifice conduntur.

Fames valida Germaniam attriuit, ita vt pater filium suum deuorare voluerit. Quo tēpore, Rabanus, Archiepiscopus multam pauperibus beneuolentiam exhibuit.

Anno eiusdem 12. Carolus Rex Fracorum filios fratris sui Pipini regis, Pipintum, & Carolum regnum inquietantes capit, & in monachos attonfos in monasterium trudit.

Cronographus. Hoc tempore Rex Anglorum Adulphus qui primo totius Angliæ monarchiā obtinuit. Romanam petrexit, & coram Leone Papa Sancto Petro tributum, quod vsque hodie in Anglia soluitur, scilicet de vnaquaque domo nummum argenteum per annum obtulit.

*Demetrius
Petrus in
glia.*

Eo quoque tempore Burdegalis, & Petragoricus & Sanctonensis, & Lemouicensis, & Turonensis, & Aurelianensis ciuitates à Northmānis paganis captæ sunt, qui ex Dacia quidem, vt dictum est, eruperunt, sed conuersi tandem in Gallie maritimæ parte, quæ dicitur ab eis Normannia, resederunt.

Sigebertus. Anno 13. Northmanni per mare Britanicū ostia Ligeris ingressi urbem Nanetum inuadunt, Episcopum Sabbato Sancto Paschæ baptismum consecratem trucidant, clerum & populum perimunt. Inde Andegauos, deinde Turonos occupant, & vt tempe sta omnia diruunt. Templum etiam Sancti Martini incendunt.

Anno eiusdem 14. Hincmarus Remorum Archiepiscopus in Francia claret, qui viram Sancti scripsit Remigij.

Anno eiusdem 15. tetræmotus, ætis insolita commotio, turbines, grandines, tempestates, fulmina multa multimodis incommoda hominibus inferunt. Quidam etiam homo igne cælesti consumptus est, veste ileſa manente.

De Imperio Ludouici secundi, & euentibus illius temporis.

CAP. XXXVII.

Lotharius Imperator partito inter filios regno abrenunciat sæculo, & in Prumia monasterio habitu monachali suscepto, non multo post dormiuit in Domino.

Crono-

Cronographus. De huius tamen anima inter Angelos & demones altercatio fuit facta. Angeli siquidem animam monachi; demones Imperatoris querebant. Sed orantibus fratribus fugati sunt demones, qui corpus distrahebant.

Sigebertus in chronica. Ludouicus filius eius olim à Sergio Papa in Regem unctus, Anno Domini 856. Mundi vero 4710. imperauit annis 21. Lotharius vero frater eius Lotharingiam tenuit.

Anno Ludouici primo Maginradus eremita martyrizatur. Rabanus egregie vite & scientie Archiepiscopus obiit.

Anno eiusdem 2. Nicolaus Romanę ecclesię 103. preficit, cuius ordinatione Ludouicus Imperator sua presentia roborauit. Colonia orta tepestate populo in basilicā Sancti Petri confugiente, subito fulmen instar ignei diaconis basilicā scidit ac penetravit, & tres homines diuersis quidē locis, sed vno ictu in mortē deiecit. Alios etiam 6. eodem impetu semiuuos reliquit.

Anno 3. Franci super crudelitate Caroli Regis sui apud Ludouicū fratrem eius expostulant, & eū ad regnandū super se contra Carolū intuant. Quod ille incōsulte aggressus turpiter alienis excessit finibus. In parochia Moguntina malignus spiritus euident nequitie sue dedit indicium. Nā primo lapides iaciendo, & parietes domorū quasi malleis pulsando, inde manifeste loquendo, furta etiā prodendo, discordias inter vicinos seminando, homines inquietabat. Deinde animos omnium contra vnum hominē commouit, quasi propter eius peccata ceteri alia pateretur: cuius fruges in vnu coaceruatas incendit, qui vbicūque intrasset, statim domus illa exurebatur, ut iam ei nisi in agris locus manendi nullus esset. Propter hoc presbyteris litanias agētibz, & aquā benedictā spargētibz inimicus lapides iaciendo multis cruentatis, tandē aliquandiu quieuit: presbyteris recedentibus inimicus flebiliter vlulans tandē presbyterum quendam nominatim exprimens, se quando aqua benedicta spargebatur, sub cappa quasi familiaris sui latuisse professus est, accusans eum cum filia procuratoris concubuisse, sic per triennium institit, donec ibidem cuncta ædificia incendio consumeret.

Adhuc de eodem.

C A P. XXXVIII.

Anno eiusdem 5. Numeneus Rex Britonum dum instaret regnum Francorum depopulari, visum est ei assistere sibi Sanctum Maurilionem Andegauensis vrbis olim episcopum, à quo in capite baculo percussus itam Dei morte persequitur.

Anno eiusdem 8. Hugbertus Abbas, & Dux, frater Teitbergę Reginę pro repudio sororis suę contra Lotharium insurgit. Guntharius, & Teitgandus Archiepiscopi Romę à Papa Nicolao pro adulterio Lotharii Regis examinati, & cum suis synodalibus gestis, quę preferebant, & suo etiam ore conuicti fuisset episcopatu & gradibus sacris exordinati, anathematizati sunt, eis tamen laicalis communio concessa est.

Anno eiusdem 9. excommunicata pellice Vnaldrada à legato Apostolico, videns Lotharius Rex etiā sibi excommunicationem intentari, Teitbergam uxorem suam recepit, sed non multum id profuit, quia non multo post repudiata uxore pellicem recepit, nec ultra vllō correctionis modo ab ea separari potuit.

Anno eiusdem decimo corpora sanctorum Eusebij & Pontiani martyrum, dono Nicolai Papę ad Gallias translata, & in monasteriis voto religiosorū Sancto Petro collatis honorifice tumulantur. Rex Bulgarorū ad Christianismum cum sua gente cōuersus missis ad eū à sede Apostolica sacri ordinis ministris, acceptis etiā à Rege Ludouico subsidiis adeo in fide solidatur, ut non multo post filio maiore in regnū ordinato, ipse abrenunciens seculo monachus factus sit, sed cū filius eius inueniliter agens ad gentilitatis cultum vellet redire, militie cingu-

lo & culta regio resumpto filium persequi cepit, & oculis eius effollis eū in carcerem trussit, & filio iuniore in regnum locato, sacrum habitum recepit, & in eo vsque ad finem vite perseuerauit.

Item De eodem.

C A P. XXXIX.

Anno 12. Saracenis Beneuentanam regionem incurfantibus, Ludouicus Imperator viriliter occurrit. Ad cuius auxiliū frater eius Lotharius properans, multa quidē prælia cū eo strenue gessit, sed exercitu suo propter intemperiem aeris morbis & morsibus araneorum nimis grauato, cum multo suorum dispendio redijt.

Anno eiusdem 13. Michael Græcorū Imperator sensu dimiutus, adeo mente excedebat, ut familiares suos iuberet occidi, quos tamen ad se rediens sibi presentari exigebat.

Anno 14. Basilus quem Michael Imperator pauperē ex familia vnius Abbatis sibi asecuerat, & cubicularium factum ad tantos honores prouexerat, ut alter ab Imperatore appellaretur, sæpe ab Imperatore per insaniā occidi iussus, timens ne tali occasione occideretur, elegit ipse magis Imperatorem occidere quam ab eo interfici, & imperauit annis 17.

Corpus Sancti Mauri, qui fuit discipulus Sancti Benedicti apportatū à Glandifolio in Burgūdiam propter timorem Northmannorum transfertur ad Follatense cænobium, quod construxit Sanctus Babolenus beati Columbani discipulus.

Anno 15. Lotharius Rex Romam ad Adrianū Papam se excusatum vadit. A quo dum pro comprobatione innocentie suę ad examinationem corporis & sanguinis Domini tam ipse quam optimates regni inuitati fuisset, & ipse, & omnes, qui corpus Domini nostri cū eo temere accipere præsumpserunt infra ipsum annum perierunt, ipso statim in redeundo placentiæ defuncto.

Anno 16. Colonia celebrata synodo ad dedicationē ecclesię à tribus Lotharingę Metropolitanis, Luitperto Magutino, Berthulpho Treuerēsi, Vuilleberto Colonienēsi, cum ab eis maior ecclesiā, quę est Sancti Petri deberet dedicari, præcedente nocte audita sunt voces malignorum spirituum inter se dolentium & conquerentium se à possessis diu sedibus debere expelli.

De Elfredo Rege Anglorum, & victoria eius ex Danis.

C A P. XL.

Helinandus. Anno Ludouici 17. obiit Etheldredus Rex Echerenulphi filius, post quem regnavit Elfredus filius Echerenulphi iunior, qui olim à Papa Leone 5. unctionem regiam, & coronam susceperat. Hic regnavit annis 28. & mensibus 6. Nouem continuis annis cum hostibus pugnavit. Hic cum quadā die in Adelingia inclusus solus domi esset, sociis per oram fluminis dispersis ad piscandum, corpus eius ægrum sopori dedit, & ecce Sanctus Cuthbertus Lindefarnēsis quoddam episcopus sic dormientem alloquitur: Ego sum Cuthbertus, si audisti, misit me Dominus ut tibi prospera nunciem. Anglia iam dudum peccatorum suorum penas luit, modo tandem indigenarum sanctorum immeriti à Domino respecta est, tu miserabiliter regno extorris, post paucum tempus in solito gloriose reponeris. Et hoc tibi signum: Venient hodie piscatores tui magnam multitudinem piscium corbis euehentes, quod mirum est, cum gelante aqua fluminis nil tale speretur, sed & tempus frigidum omnem artem piscantium eludit. Tunc fortunę secundę tuę compos, memento liberatoris tui, & eius nuncij. Hoc idem visum est per somnium matri suę. Expectecti ambo somnia sua referebant, & ecce piscatores adueniunt cum magna piscium copia. Non multo post

Anglia miro
commento
artis iocula-
toria claudi-
tur.

erga tutum exire ausus in quo à Danis tenebatur magnę
astutię periculum fecit. Regis enim Danorum intrauit
tentoria sub specie mimi, vnus tamen sibi fidelissimi
fruens conscientia, ibi tanquam artis inculatorię pro-
fessor etiam in secretiora triclinij admissus, omnia arca-
na oculis & auribus percipit, pluresque dies ibi mora-
tus Adelungia redijt exponēsque socijs omnia, irruit re-
pēte super barbaros ociosos, quorū plurimis occisis re-
liqui cum Rege suo dederunt obsides, quod Christiani
fierent, & ab Anglia discederent, quod & factum est,
Rex eorum Gudrum, quem nostri Gurundum vocant
cum 30. proceribus, & omni pene populo baptizatur
& in filium ab Elfredo Rege susceptus est. Ceteri ex
Danis, qui Christiani esse noluerunt cum Hastingo mare
transfretarunt.

Sigebertus in Chronicis. Anno prenotato Carolum Re-
gem Francorum domestica calamitas in filijs suis affli-
xit. Siquidem Carolomannum in clericatu vsque ad
diaconatus officium prouectum ipse pater cepit, & ex-
cæcauit, pro eo quod ad apostasiam conuersus, & omni
generi nocendi regnum perturbās, alter quidem Iulia-
nus effectus erat. Porro alter filius eius Carolus dum in-
consulte voluisset experiri expertam cuiusdam Albuini
militis fortitudinem, & soli solas congressus fuisset, ab
eodem Albuino ignorante quis esset, peremptus est.

Cronographus. Sub hoc tempore Danorum gens An-
gliam plurimum desæuiens perturbauit. Regem quo-
que piissimum & christianissimum illius Eadmundum
capitali sententia nequiter condemnauit. Huius Sancti
caput abscisum, quod mirabile fuit lupus sæuus illius
seruauit & in silua deferens diligentissime inter antero-
rum pedum amplexus collocauit. Quod cum postmo-
dum à pluribus quæreretur, vocem huiusmodi fertur e-
misisse, *here, here, here*, quod interpretatū sonat *hic, hic, hic*.
Postmodum huius regis manifesto martyrio, plebs
Anglorum læta accurrit, vbi plurima miracula perpetra-
sunt.

Sigebertus in chronicis. Basilius Imperator Græcorum
inter cetera munera mittit Ludouico Regi ger-
manorum crystallum miræ magnitudinis auro gem-
misque ornatum cum parte non modica Sanctæ Cru-
cis.

Anno sequenti eiusdē Iohānes Romanę ecclesię 105.
præsides. Ad hūc Iohānes Romanę ecclesię diaconus vi-
cā primi Gregorij Papę scribit in quatuor libellis lau-
dabiliter editam. Carolus iunior Ludouici Germanorū
Regis filius à dæmonio grauius in præsencia patris, &
optimatum eius vexatur, & in ipsa vexatione confitetur
hoc ideo sibi contigisse, quia contra patrem suum con-
spirationem facere moliebatur.

De pestibus illius temporis, & quibusdam alijs.

C A P. XLI.

ANno sequenti in Italia Brixie tribus diebus, &
tribus noctibus sanguis de celo pluuisse narratur,
locustę Galliam depopulantur innumerabiles, ceteris
locustis maiores, sæna alarum remigia, sex pedes, duos
dentes lapide duriores habētes, vt castrorum acies tur-
matim volantes, duces cū paucis itinere vnus diei præ-
mittentes ad metenda loca venturę multitudini, circa
horam nonam ad locum præuisum venientes, ibique
Solis ortum expectantes, per spacium vnus diei aerem
velabant, ipsum Solis radium obnubilantes, ore lato ex-
tenso intestina omnia viridia in herbis & arboribus va-
stabant, spacium diurni itineris quatuor aut quinque
milliaribus extendentes. Hoc miserabili spectaculo vs-
que ad mare Britannicum peruenientes, tandē statu vē-
torū in profundū maris demersę sunt, sed æstu oceani ad
litus reiectę, putredine sua aere corrupto multos peri-
re fecerūt. Secuta fames valida multos consupsit inedia,
vt penetertia pars hominum consumpta sit in Gallia.

Anno sequenti hyems solito asperior fuit, & proli-
xior nix, & gelu à Calen. Nouembris vsque ad vernale

equinoctium. Ludouico Regi Germanorum apparuit
in sōnis genitor suus olim Imperator adiurans eum per
nomē Sactę Trinitatis, vt eū eriperet à tormētis quibus
tenebatur, vt tandē requiē eternā habere mereretur. Ob
hoc ad diuersa monasteria eleemosynis destinatis, obni-
xe filius succurrebat patri. Vnde dabatur intelligi, quod
licet Idē Imperator multa Deo & hominib⁹ placita fe-
cisset, plura tamē Deo cōtraria in regno suo fieri cōsen-
sit in quibus grauiora videbantur, quod hæresi Nicolai-
tarum non restitit, & monita Gabrielis Archangeli 12.
capitulis comprehensa, quę Emarchus ei legenda &
obseruanda obtulit, seruare non studuit.

Northmanni urbē Andegauis quasi in ea habitaturi
cū suis omnibus occupant. Ad quā expugnādā Carolus
ascito Salomone Britonū Rege multis diebus eā obse-
dit. Sed cū Northmāni ad disperationē adducti fuisset,
Rex inuito exercitu pecunia ab eis accepta egressū eis
annuit, eisque hoc pacto peiora faciendi locū dedit.

De Imperio Caroli Calui, & scriptis Ioannis Scoti.

C A P. XLII.

ANno imperii sui 21. Ludouicus Imperator mori-
tur, & patruus eius Carolus Rex Francorū Romā
pergit, & Ioanne Papa & Romanis per munera sibi cō-
ciliatis Imperator creatur, Anno Domini 877. Mundi
vero 4731. & imperauit annis duobus, sed ei statim à
Ludouico fratre suo bellum paratur, quod se inconsul-
to solus imperium fratruelis vsurpauerit.

Cometes solito rutilantior apparuit: subita & nimia
aquarū inundātia facta est in Iunio, ita vt in Saxonia vil-
la quadam longe à torrentibus & fluminibus remota in
momento cum hominibus & bestiis, & arboribus, & æ-
dificiis, cū ecclesia & altari penitus absorpta sit, vt nul-
lum habitationis permanferit vestigium.

Britones Rege suo Salomone mortuo, pro conten-
tione regnandi intestino inter se bello collidūtur, sicque
inuiti cessant à Gallię exterminio.

Ex chronicis. Anno imperii Caroli 1. Ludouicus Rex
Germanorū frater eius obiit relinquens tres filios scilicet
iuniorē Ludouicū, & Carolū, qui nō multo post im-
perauit, & Carolū magnū patrē Arnulphi Imperatoris.

Porro Carolus de morte fratris sui gauisus iniusticiā
quā cōtra fratrē cōceperat contra filios fratris perficere
paratus, cū 50. millibus hominū, & eo amplius regnū eo-
rū aggrēssus, Coloniā vsq; peruenit, Ludouici filius aliās
occupatis. Ludouicus autē iunior missā legatione ad pa-
trū rogabat ea, quę pacis sunt. Qui cum impetrare non
posset eū bello viriliter excepit ipsumq; victū cū nimio
exercitus damno ac dedecore multo fugere compulit.

Temporibus huius Caroli Calui Comitatus Flan-
drensis exordium sumpsit. Non enim Flandria tūc erat
tanti nominis & opulentię sicut nunc cernitur, sed à
Regis Francorum forestariis regebatur, quorum Lide-
ricus, & Ingerlanus, & Audacer sub Pipino & Carolo
magno, & Ludouico rectorēs Flandrię fuerunt, nec ta-
men Comites vocati sunt. Balduinus autem filius Au-
draciri rapuit Iudith filiam Caroli Calui, propter quod
ab omni ecclesia consensu episcoporum excommuni-
catus est ex præcepto Caroli. Deinde ex episcoporum,
& optimatum suorum consilio reconciliatus Carolus
Balduino & Iudith, dedit eis Flandriam in Comitatum
perpetuo possidendam ipsis, & hæredibus suis.

Helinandus lib. 46. Hoc tempore claruit Ioannes Sco-
tus vir perspicacis ingenij, & mellitę facundię, qui dudū
concrepantibus vndique bellorum fragoribus in Fran-
ciam ad Carolum Caluum trāsierat. Cuius rogatu Hie-
rarchiam Dionysij Ariopagite de Græco in Latinū ver-
bum ē verbo transtulit. Composuit etiam librum quē
de naturę diuisione titulauit, propter quæstiones sol-
uendas bene vtilem, si tamen ei in aliquibus ignosca-
tur, in quibus à Latinorum tramite deniauit dum in
Græcos acriter oculos intendit. Hic succedentibus an-
nis munificentia Elfredi allectus venit in Angliam, &
apud

Regia Fran-
corum clade
filiorum ve-
riorum affli-
gitur.

Basilius Lu-
douico mu-
nera mittit.

Lotbarius
Imperator
mortuus fuit
apparet.

Carolus de-
degauit
Northman-
nos expulsi.

Compendi-
um huius
libri Ca-
rolus nomi-
natus.

Ioannes Sco-
tus vir Do-
ctus & facundus
hæreticus
na hæreticus
fuit.

apud monasterium Malmesberienſe à pueris quos docebat graphis, vt fertur perforatus, & martyr ætlimatus eſt. Huius epitaphium hoc fuit.

*Claudetur in tumulo Sanctus ſophiſta Ioannes,
Qui dotatus erat jam rvinus dogmate mro:
Martyris tandem Chriſti conſcendere regnum
Qui meruit, ſancti regnant per ſecula cuncti.*

Scabri ſunt hi verſus, & moderni temporis lima carentes.

Author. Hic Ioannes Scotus Philoſophus vt dicit Lanfrancus in ſide deſipuit. Vnde liber eius de euchariftia lectus eſt, & damnatus in ſynodo Vercellenſi celebrata ſub Papa Leone 9. Eodem anno quo ſe Lanfrancus ab errore Beringarij purgavit. Idem etiam Ioannes ſuper Hierarchiam Dionyſij commentauit.

De geſſis Caroli Calui.

C A P. XLIII.

Sigebertus in Chronicis. Carolus Caluus Imperator poſt adeptam imperium vltra ſe elatus, conſuetudines Francorum vilipendens, Græcas glorias & inſolitos habitus affectabat, & talari dalmatica indutus, & deſuper baltheo accinctus pendente vſque ad pedes, capite vero inuoluto velamine ſerico, & diademate ſuper impoſito procedebat. Et cum eſſet lepore timidior, & hoſtes fugere, quam fugare paratior, fratrem ſuum Ludouicum laceſſebat, minatus tantas copias ſe conſecturum vt ab equis ſumme exhauſto ipſe per aridum alueum Germaniæ regnum intaret. Huic Heiricus monachus vici Germani Antiſiodoreniſis epiſcopi heroico metro in 6. libellis luculenter exaratam obtulit.

Helinandus vbi ſupra. Carolus iſte Caluus monaſterium S. Cornelij apud Compendium fundauit, & perfecit. Hoc caſtrum cogitauerat ipſe facere ad inſtar Conſtantinopolim, & de nomine ſuo illud appellauit Carolo-polim. Hic indiſtinctum diem quem Carolus magnus apud Aquilam capellam ſuam inſtituerat Aquigrani, inſtituit apud villam S. Dionyſij. Et quia in eccleſia S. Dionyſij multa rapuerat, quæ alij dederant, ſpinea coronâ Domini, & vnum de clauis, & de ligno crucis, & alia quædam ibi attulit. Sudarium autem apud Compendium reliquit, & hoc inſtituit ipſe tẽpore Nicolai Papæ. Antequam autem reliquias iſtæ oſtenderentur populo, tâta famas ſolebat eſſe in Francia vt Afinos, & caballos comedere, quæ per domini miſericordiam poſtea ceſſauit. Sigebertus dicit huc Carolum in reditu à Roma mortuum fuiſſe Mantuæ. A libi legi ego quod Româ pergeſſe obiit in itinere, & ſepultus eſt apud Lugdunum in monaſterio Antonay. Poſt multũ tẽporis apparuit ipſe in viſu noctis cuidam monacho ſancti Dionyſij nomine Ethẽgario, & in eadem nocte cuidam clerico ſancti Quintini Viromadenſis Alſoni nomine, dicẽs vtrique ſe eſſe Carolum Caluum, & ex Dei iuſſu eis apparuiſſe, vt diceret eis, quod Deo & Sãcto Dionyſio diſpicebat, quod corpus eius non eſſet ſepultum in eccleſia Sãcti Dionyſij, cui tanta munera pro Dei honore cõtulerat. Irent ergo & dicerent Ludouico filio ſuo, & proceribus regni vt corpus eius illuc deferrent. Sic ergo relatus eſt tempore Vualteri Abbatis Sãcti Dionyſij, & ſepultus eſt in Eccleſia ſancti Dionyſij ante altare Sãctæ Trinitatis.

Ex chronicis. Iſte Carolus in diuerſis per Frãciam locis eccleſias Sãctorum aut ædificauit aut reſtaurauit. Apud Compendium Sãctorum Cornelij & Cypriani reliquias attulit. In quarũ aduentu reſponſorium: *Cuncti Apoſtolorum,* quod vſque nunc cantat eccleſia compoſuit.

Sigebertus in chronicis. Anno Caroli Calui primo ingruente in Germania pecorum peſtilentia, dum canes vndique collecti cadaueribus incumbere, ita diſparuerunt, vt nec mortui reperirentur.

De imperio Caroli Iunioris.

C A P. XLIV.

ANno ſequenti Carolus Imperator Romam ſecundo proſectus, Boſoni germano vxoris ſuæ neptem ſuam, filiam Ludouici Imperatoris vxorem dedit, & data ei prouincia, in Regem cum coronauit, vt etiam Regibus imperare videretur. Qui audiens fratrucles ſuos Carolomanum, & Carolum contra ſe exercitum adducere, panore ſolutus reditum parat, & inter redeundum à quodam Sedechia Iudæo male potionatus, Maturæ moritur.

Filius eius Ludouicus, cognomine Balbus ſecundus, poſt diuiſionem regnat in Francia annis duobus. Iunior vero Carolus filius Ludouici, Germanorum Regis Imperium adeptus eſt, annuentibus ſibi quibuſdam nobilibus Romanorum; Ioanne autem Papa ſatagente Imperium transferre ad Ludouicum Balbum filium recentis deſuncti Caroli Imperatoris.

Cæpit autem anno domini 879. Mundi vero 4733. & imperauit annis 12. ſecundum Chronicam.

Anno Caroli iunioris primo, Ioannes Papa iniuriatus à Romanis, ita vt etiam in cuſtodia teneretur, pro eo quod Carolo non fauebat, in Franciam veniens cum Rege Ludouico Balbo, pene annum moratus eſt.

Northmannorum pluſquam 5. millia à Frãcis in Gallia caſa ſunt.

Hoc tempore clarebat Milo monachus ſancti Amãdi, qui vitam ſancti Amãdi metricè compoſuit, & librum de ſobrietate ad Carolum Caluum ſcripſit. Sub hoc Milone adoleſcebat etiã nepos eius Hubaldus, qui in ſeptem liberalium artiũ peritiã clarus, egregie præter cetera in muſica clariuit, & de multis ſanctis cãtus dulci & regulari modulatione compoſuit.

De vaſtatione Gallie per Haſtingum & Rollo nem.

C A P. XLV.

Helinandus. Haſtingus fugatus ab Anglia ab Elfre-do Rege, vt ſupradictum eſt, cum ſuis tranſfretauit, & Pariſios, & Turonos, & multas alias vrbes, quæ ſuper Sequanam & Ligerim ſitæ ſunt, ciuibus euacuant, vſque ad extremum mare graſſatus eſt.

Odo Cluniacenſis Abbas. Hic Haſtingus vaſtatis ſuperioribus partibus Gallie, obſedit Turonum. Cuius cum crebro murus pullaretur ariete, curritur ad corpus ſancti Martini, & deſertur iſtud ad locum debiliorem, mortuum pro vniſ defenſorem facientes. Mox fugerunt Dani, quos Turonici perſecuti ſunt vſque ad ſextum lapidem. Ibi ædificata eſt Eccleſia ſancti Martini in loco illo vbi ſanctum corpus ſubſtiterat. Ibidem erant maceriarum ruine antiquarum, vbi dicebatur aula fuiſſe Valentiniani, in qua ſedens non dignatus eſt aſſurgere Martino, donec aſſante incendio inuitus ſurrexit.

Poſt tria luſtra fugæ Haſtingi, venit ab eiſdem finibus Rollo, qui victis Britonibus, & Flãdrenſibus, & vrbibus eorũ, & oppidis ſuccenſis venit Cenomannũ, & obſedit eũ. Et miſit præſides exercitus ſui ad Turonum, ſed tunc Dei prouidentia Carus & Ligeris fluuij à Deo inunda-uerant, vt ad Turonum accedere non poſſent.

Porro maius monaſterium non longe à Turonis funditus euerſum eſt. Centum ibi, & 16. monachi gladio percuſſi, Abbas & alij 24. in cauernis latitantes euaserunt, qui ad hoc reſeruati ſunt, vt patroni ſui corpus proſequerentur. Abbas tamen Hebertus de latebris abſtractus, nullis tormentis cogi potuit, vel theſauros eccleſiæ prodere, vel Monachos latitantes. Horum nemo reſiduus fuit, quem non Martinus eccleſiæ regimini præſiceret. Tunc Abbas, & illi 24. recedentibus Danis, à canonicis ſancti Martini cum reuerentia ſuſcepti ſunt, & adducti ad vrbem, & ibi aliti.

40. Ch. 878.

*Ioannes 8.
Pontifex in
galliam ve-
nit.*

*Haſtingus
Rex Danorũ
Gallia depo-
pular.*

*Rollo North-
mannus gra-
uiter in Gal-
lia ſauit.*

Hic fuit po-
stus Chris-
tianus.

Corpus S.
Martini por-
tatur Aure-
lianum &
Antisiodorū.

Elfredus quo
modo literas
didicerit.

Elfredus red-
ditus suos ut
distribuerit.

Camisia
Beate virgi-
nis Carthus
habetur.

Transactis sex mensibus Rollo Cenomanū cepit. Tunc transmissum est corpus sancti Martini Aurelianum, cuius custodes fuerunt. Hebertus Abbas cum 24. Monachis illis, & duodecim canonicis, & duodecim burgen- sibus noui castri, qui illis in omnibus necessarijs prouidebant. Postea perueniunt ad sanctum Benedictum. Deinde audientes, quod Rollo iam Aurelianum peruenisset, perrexerunt Cableiam, postea vero Antisiodorum, ubi innumera miracula facta sunt in ecclesia sancti Germani.

Guillelmus Malmesburiensis. Cumque aduentantes pro remediorum gratia plurima conferrent, orta est lis & contentio inter Turonicos, & Antisiodorēses pro partitione pecunie, ad quam litem soluendam ponitur leprosus inter duorum sanctorum corpora, arcetur tota nocte humana custodia. Lucescente aurora apparuit pars illa leprosi, quæ proxima fuerat Martino tota curata, altera adhuc remanente leprosa. Regyratur corpus, & obuertit Martino latus morbidum. Altero mane repertus est totus curatus, cedente germano honori hospitis sui.

De studijs & actibus Elfredi Regis, & fuga Rollois.

CAP. XLVI.

EO tempore Dani per annos tredecim Gallias infestant, donec tandem ab Arnulpho Imperatore & Britannis multis prælijs victi in Angliam refugerunt. In quo spacio Elfredus totam insulam, præter id quod Dani habebant, sibi subdiderat. Qui Londoniam caput regni Merciorum dedit cuidam primario cum filia sua Agelreda, ex qua idem primarius nomine Egelfredus tulit liberos Echelmundam, & Eduardum, qui post se regnauit. Hic Elfredus iam duodennis expers omnis literaturæ erāt, sed tunc à matre benigno ludo inuitatus, ut pro munere quod in manibus tenebat susciperet, si cito addisceret; ioco literas ingressus auaritate siticulosa combibit. Hos libros in Anglicam linguam conuertit; Orosium, Pastorale Gregorij, gesta Anglorum Bedæ, Boetium de consolatione. Tempus diurnum ita diuidebat: octo horas impendebat in scribendo, & orando, & legendo, octo in cura corporis, octo in expediendis regni negocijs. Erat propter hæc in capella sua candela viginti quatuor partium, & per modum combustionis candelæ Rex de singulis officijs admonebatur. Dimidiam portionem omnium censuum suorum iuste dumtaxat acquistorum, monasterijs delegauit. Cunctos præterea redditus in duas diuisit partes, & prima rursus in tres, quarum vnā dedit ministris suis curialibus, secundam operatoribus, quos iugiter in nouarum ædium constructionibus mirabili & ignoto Anglis habebat modo, tertiam aduenis. Secunda pars reddituum ita diuisa est, ut prima daretur pauperibus regionis suæ, secunda monasterijs, tertia scholasticis, quarta transmarinis ecclesijs. Semper in sinu portabat libellum, in quo continebatur diurnus cursus psalmorum, ut quando vacaret, arriperet & percurreret. Filiam Echelmundam dedit uxorem Baldvino comitis Flandriæ, ex qua ipse habuit Arnulphū, de quo sunt Flandriæ comites, & Adulphum, qui suscepit à patre Bononiæ comitatum.

Sepultus est Vuindoniæ monasterio suo, ad cuius officinas construendas sufficiens terræ spaciū ab episcopo & Canonicis nundinatus, ad vnum quemque pedem marcā pondere publico pensauit. Rollo autem iste de quo supradictum est nobilis quidem, sed per vetustatem aboleta prosapia Noricorum editus regis præcepto patria pulsus, multos quos vel æs alienum, vel conscientia scelerum exagitabat, magnis spebus sollicitatos secum adduxit, pyratiam aggressus, Carnoti adhaesit. Cuius ciues nec armis nec muris confisi beatæ Mariæ supparum idest, camisiam adorant, quam Carolus Caluus à Constantinopoli cum alijs reliquijs ad-

uehi fecerat. Hanc camisiam in modum vexilli super propugnacula custodum trita pectoribus ventis exponunt. Hostes viam caperunt ridere, & in eam sagittas dirigere. Quorum oculis mox obtenebratis, nec antecedere nec retro tendere valebant. Quod videntes oppidani, multa eorum se cæde satiarunt. Euasit tamen Rollo, quem sæpe fidei Deus seruauit, nec multo post Rothomagum, & confines vrbes obtinuit.

De quibusdam alijs incidentibus illius temporis.

CAP. XLVII.

Sigebertus in *Chronica*. Anno Caroli iunioris ii. Sol hora diei 9. ita obscuratus est, ut stellæ in cælo apparerent. Rex Francorum Ludouicus Balbus moritur, uxorem suam ex se grauidam relinquens. De regno eius Francis varie sentientibus, alijs illud filijs Ludouici Balbi ex concubina deberi indicantibus; alijs Bosoni prouincie regulo ad illud iniuste inuadendū assentientibus. Alijs vero Regno Germaniæ illud sociare volentibus. Nascitur interim ex legitima uxore Ludouici Balbi filius, qui ex nomine ani Carolus nominatus est. Filii tamen Ludouici Balbi ex concubina, Ludouicus, & Carolomannus dicti. Interim regnum Francorum inter se diidentes regnant annis quinque, & Bosonem semper persecuti sunt.

Ex chronica. Carolus igitur fratre suo Carolomanno defuncto, & non multo post altero fratre Ludouico immatura morte percepto de inimicis triumphans, Germaniæ regnum obtinuit. Postquam vero duobus annis imperauit Romæ à Ioanne Papa, Imperator benedictus, & imperauit 10. annis. Sicque duobus annis prius Imperium rexit, & postea 10. imperauit.

Sigebertus. In sylua Franciæ Carbonoria plusquam 9. millia Northmannorum à Francis caduntur.

Anno 4. Northmanni, adiunctis sibi Danis Frāciam, & Lotharingiā peruagantes, Ambianis, Attrebatibus, Corbiam, Cameracum, Taruēnam fines Morinorum, Menapiorum, Brathacensium, omnemque circa Scaldum flumen terram, monasteria sanctorum Vualarici & Richarii, ferro, & igne deuastant. Inde Vual fluiū ingressi, totam Batuam, palatium etiam Neomagi incendunt.

Eodē anno Godefridus & Sigefridus Reges Northmannorum, cum inestimabili multitudine iuxta Mosam in loco Hasson confedentes Leodium, Traiectum, Tungatis, Coloniam Agripinam, Bunnam cum adiacentibus castellis comburunt. Aquisgranum in palatio equos stabulantes, oppidum & palatium incendunt. Præterea in monasteria stabulantes in Almundarium, Nidam, Prumiam sacri ordinis in utroque sexu ministri, ubi poterant opportunius latebant, & sanctorum corpora & pignora locis tutioribus abscondebant. Ad hæc mala Hug filius Lotharii ex Vualdrada pellice in Lotharingia; & Boso supradictus in Burgundia tyrannizabant.

Anno 6. Carolus Imperator & Gallis, & Germanis ad auxiliandum regno vocatis Northmannos obsedit, cum quo Godefridus Rex factus federe ut sibi Frisia prouincia, & Gisila filia Lotharii regis vxor daretur, baptizatus est, & ab Imperatore de sacro fonte susceptus. Sigefrido quoque Rege nimis munerato eos à regno suo recedere fecit. Qui mox Franciam repetentes post multas incursiones à Carolomanno Rege Francorum 12. millia argenti probati pro tributo exigunt, & sic in duodecim annis pacem promittentes, mare repetunt.

Hoc tempore Rodolphus quidam corpus sancti Calixti Papæ, & martyris à Romana vrbe in Franciam transfert, qui scilicet Calixtus ieiunium quatuor temporum celebrari instituit.

Ludouicus
Rex Francorū
moriatur.

Carolomannus
dem imperator
moriatur.

Northmanni
grauiter
in Angliā
infracti.

Conferunt
nimium muneribus
ad regem.

Adhuc

Adhuc de eodem.

CAP. XLVIII.

Anno 7. Carolomanno Rege Francorum mortuo, cuius Frater Ludouicus iam prior anno obierat; Northmanni Franciam repetunt, dicentes se cum Rege Francorum tantum, non cum Francis pacis pepigisse pactum. Hinc compulsi Franci Carolum Imperatorem ad auxilium sibi inuitantes Franciam ei subiiciunt. Qui contra Northmannos apud Louanium castrametatos, semel & bis exercitum misit, sed nihil dignum fecit. Regnavit ergo Carolus etiam in Francia annis quinque.

Anno 8. Martinus Romanæ ecclesiæ 106. præfides. Hug. filius Lotharii Regis ex Vuadraga pellice, paternum Lotharingiæ regnum, rebellando assequi sperans Godefrido Regi Northmannorum, cui soror sua Gisila nupserat, medietate affectati regni promissa, persuadet ut ab Imperatore imperiales filcos ad libitum suum sibi addi peteret, per hoc utrinque Imperatorem circumvenire putans: Nam si daret, Northmanni hostes regni in visceribus regni immitterentur; si negaret iustam rebellandi causam habere viderentur. Ad hoc tractandum iussu Imperatoris Henrico Duce, & Godefrido in Batunam ex condito convenientibus, inter agendum Godefridus cum suis perimitur. Nec multo post etiam Hug. ab Henrico exæcatur, & novissime in monachum Prumiæ attondetur.

Apud Constantinopolim Basilio Imperatore mortuo, Leo filius eius imperat annis xvij.

Anno 9. Northmanni à Louanio exeuntes, Parisios obsident contra quos Henricus dux exercitum ducens, dum incaute equitat in fontem quam Northmanni, factam quicquiliis operuerant, lapsus trucidatur.

Hug Dux & Abbas miræ potestatis, & prudentiæ moritur.

Anno 10. Caroli innioris ipse Carolus Imperator cum Northmannos nequireret expellere, tandem facto fædere concessit eis regiones, quæ erant ultra Sequaniam, quarum incolæ contra se rebellabant, quæ pars Franciæ à Northmannis Northmannia denominata est.

De visione tormentorum ostensa Carolo.

CAP. XLIX.

Guillelmus Malmesburienfis. Caroli fertur visio in nomine Dei summi Regis Regum: Ego Carolus Imperator Dei dono Rex Germanorum, & patricius Romanorum, atque Imperator Francorum sacra nocte diei dominicæ, post celebratum nocturnarum horarum diuinum officium, dum irem repausare, & vellem somnum capere. Venit vox ad me terribiliter dicens: Carole exiit à te modo spiritus tuus in hora non modica, statimque fui raptus in spiritu, & qui me sustulit erat candidissimus, tenens in manu sua glomerem lineum, clarissimum rubar luminis emittentem, sicut solent comete facere quando apparent. Cæpitque illum dissolvere, & dixit ad me: Accipe filum glomeris micantis, & huius, & nota firmiter in pollice tuæ manus dexteræ, quia per illum duceris in labyrinthas infernorum pœnas. Hoc dicto præcessit me velociter distorquens filum lucis glomeris, duxitque me in profundissimas valles igneas, quæ erant plenæ puteis ardentibus, pice & sulphure plumbo, & cera, & adipe. Ibi inveni pontifices patris mei & auunculorum meorum, quos cum pauens interrogarem cur tam grauias paterentur tormenta, responderunt: Fuimus episcopi patris tui, & auunculorum tuorum, & dum debuimus illos & populum illorum de pace & concordia admonere, seminauimus discordias, & fuimus incentores malorum, ideo nunc incendimur in istis tartareis suppliciis, & nos, & alii homicidiorum &

rapinarum amatores. Huc etiam tui episcopi & satellites venient, qui similiter amant nunc talia facere. Et dum hoc tremebundus auscultarem, ecce nigerrimi demones aduolantes, cum vncinis igneis pollebant apprehendere filum glomeris, quem in manu tenebam, & ad se attrahere. Sed reuerberantibus radiis illius glomeris non valebant illum attingere. Deinde post tergum meum currentes voluerunt me aduncare, & in ipsos putheos sulphureos præcipitare, sed doctor meus qui portabat glomerem, statuit super scapulas meas filum glomeris, & duplicauit illum, & traxit me post se fortiter, sicque ascendimus super montes igneos altissimos, de quibus oriebantur paludes, & flumina feruentia, & omnia metallorum genera bullientia, ubi repperi innumeras animas hominum, & principum patris mei, & fratrum meorum, & præcipitatas alias usque ad capillos, alias usque ad mentum, alias usque ad umbilicum, & clamauerunt ad me euulando: Dum viximus amauimus tecum & cum patre tuo, & cum fratribus tuis, & cum auunculis tuis facere prælia, & homicidia & rapinas pro cupiditate terrena ideo in ista bullientia flumina, & metallorum diuersa genera torquemur. Et cum ad hæc timidus attenderem, audiui retro me animas clamare. Potentes potenter tormenta patiuntur. Et respexi & vidi super ripas fluminis bullientis fornaces piceas & sulphureas, plenas magnis draconibus & scorpionibus & serpentibus diuersi generis. Vbi etiam vidi aliquos patris mei principes, & fratrum meorum, & auunculorum meorum dicentes mihi: Heu nobis Carole, vides quam grauias habemus tormenta propter nostram malitiam, & superbiam & mala consilia, quæ Regibus nostris, & tibi dedimus propter cupiditatem. Cumque dolendo congemiscerem, accurrerunt ad me dracones apertis faucibus plenis igne, sulphure, & pice volentes me inglutire. At ductor meus triplicauit filum super me, à cuius claritatis radiis superata sunt ora eorum ignea, & pertraxit me validius, & descendimus in vnam vallem, quæ erat ex vna parte tenebrosa, & ardens velut elibanus ignis, ex altera vero parte tam amantissima & splendidissima, ut nulla ratione dicere valeam. Venti me contra tenebrosam & flammiosam partem vidique ibi aliquos Reges de genere meo in magnis suppliciis, & tunc nimis angustiatos, putant me statim in illis suppliciis demergendum, à gigantibus nigerrimis, qui ipsam vallem conflagrabant generibus ignium. Et valde tremens glomeris filo illuminante oculos meos, vidi à latere vallis paulisper albescere fumum, ibique duos fontes fluere. Vnus erat nimium calidus, alter vero clarus & tepidus, & erant ibi duo dolia.

Qualiter patrem suum vidit in tormentis, & auunculum in delicijs.

CAP. L.

Cumque illuc irem, filo glomeris regente gressus meos, intentus super vnum dolium, ubi erat feruens aqua, vidi ibi patrem meum Ludouicum stare usque ad femora. Et dum essem nimis dolore aggrauatus, & angore percussus, dixit Domine meus Carole noli timere, Scio, quia reuertetur rursus spiritus tuus ad corpus tuum, & permisit te Deus huc venire, ut videres propter quæ peccata ego & omnes quos vidisti, talia toleramus supplicia. Vno enim die sum in isto feruentis dolij balneo, & altero die transmittor in alio illo suauissimo aquæ dolio, & hoc fit precibus sancti Petri, & sancti Remigii, cuius patrociniis hætenus genus nostrum regale regnauit. Sed si mihi subueneris cito tu, & mei episcopi, & abbates, & omnis ordo ecclesiasticus, missis, & oblationibus, orationibus & psalmodiis, vigiliis, & elemosynis velociter liberabor de isto aquæ feruentis dolio. Nam frater meus Lotharius, & eius filius Ludouicus, sancti Petri, sanctique Remigii precibus iam exempti sunt de istis pœnis, & iam deducti in Paradisi gaudia. Dixitque ad me: Carole respice sinistrorsum. Respexi, & vidi duo

Militum
præda an-
helantium
tormenta.

Sap. 6.

S. Petrus &
S. Remigius
regni Fran-
ciæ protecto-
res.

dolia bullientia altissima. Ista, inquit, tibi sunt preparata, nisi te emendaueris, & penitentiam egeris de tuis nefandis delictis. Tunc cepi grauiter horrere. Cernens autem me ductor meus in tanto pauore constitutum dixit ad me. Sequere me ad dexteram luculentissime vallibus paradisi. Et cum graderemur, contemplatus sum in ingenti claritate sedere Lotharium auunculum meum, cum gloriosus Regibus super lapide topazio miræ magnitudinis, coronatum diademate precioso, & iuxta eum Ludovicum filium eius similiter coronatum. Videntem me comiter accersit blandæ voce dicens, Carole successor meus nunc tertius in Imperio Romanorum veni ad me. Scio, quia per pœnalem locum venisti, ubi est pater tuus, frater meus in thermis sibi destinatis positus, sed per misericordiam Dei citissime de illis pœnis liberabitur, sicut & nos liberati sumus meritis sancti Petri, & precibus sancti Remigij, quibus Deus magnū apostolatum dedit super reges, & super gentes Francorum, qui nisi quisquiliis propaginis nostræ suffragati fuerint, iam desineret genealogia nostra regnare, & imperare. Vnde scio quoniam tolletur citius potestas imperii de manu tua, & postea paruissimo viues tempore. Tunc conuersus contra me Ludovicus eius filius dixit mihi, Imperiū, quod hactenus tenuisti, iure hæreditario debet suscipere Ludovicus filius filię meæ. Et hoc dicto visum est mihi affore in præsentia Ludovicum infantulum. Tunc intuens eum Lotharius dixit mihi. Talis videtur esse infans, qualis ille puer fuit, quem statuit dominus in medio discipulorum, & dixit: *Talium enim est regnum celorum. Dico vobis, quod Angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui est in celis.* Tu vero redde illi potestatem imperii per filium glomeris, quod in manu tenes. Disnodans ergo filium de pollice dextere meæ, donabam illi Monarchiam omnem Imperij per filium glomeris. Statimque ipsum glomer fulgidum sicut iubar solis coadunatum est totum in manu eius. Sicque post hoc factum mirabile reuersus est spiritus meus in corpus meum valde fessus & conterritus.

De fine Imperij Caroli, & Imperio Arnulphi.

CAP. LI.

Arnulphus
Imp.

Sigebertus in chronicis. Post hanc visionem, vix duobus annis superuixit Carolus. Itaque Carolus Imperator zelatus uxorem suam, pro eo quod plus iusto familiariter ageret cum Luithuardo Vercellensi episcopo, protestatur in concione nunquam se cum ea coisse. Illa vero virginem se esse gloriata, accepto repudio monasterium petiit. Tandem Imperij sui anno 12. Carolus corpore, & anima deficiens, ab optimatibus regni repudiatur, & Arnulphus filius Carolomanni Regis fratruelis eius in regnum sublimatur.

Anno scilicet domini 891. Mundi vero 4745. & regnavit annis 11. Hic Arnulphus patruo suo Carolo, ex Imperatore etiam necessarii egenti fisco in Alemania delegavit. Qui sequenti anno obiit. Romanum Imperium, & Francorum regnum misere disceperunt. In Italia nempe Berengarius, & Vuido de Regno contendunt. Franci vero neglecto Carolo filio Ludovici Balbi puero vix decenni Regem sibi præficiunt Odonem filium Roberti Ducis, quem à Northmannis occisum supradiximus. Rodolphus autem corona sibi sumpsit, Rex Burgundionum statuitur, quod regnum multo tempore duravit.

De patientia & bonis actibus regis Elfredi.

CAP. LII.

Guilielmus. Elfredus autem, de quo supradictum est, fuit vir literatissimus semper valitudinis aduersæ, & semper aut fisco, aut aliquo interiorum morborum agitatus; quem tamen à Domino precibus ex-

gisse aiunt, ut minus illecebras amplecteretur mundanas. Centurias & decurias instituit, & tantam pacem patriæ infudit, ut etiam per publicos aggeres, ubi semitæ per quadriuium funduntur, armillas aureas iuberet suspendi, quæ viatorum audacitatem riderent, dum non essent, qui raperent. Romam & ad sanctum Thomam in India multa munera misit. Legatus ob hoc missus est Sigelinus Scireburnensis episcopus, qui penetrans Indiam, multas gemmas & plurima aromata inde retulit, & partem ligni dominici missam Regi à Papa Martino, monasterium vnum construxit in Adelungia ubi olim captiuus latuerat, ibique Ioannem Abbatem instituit ex antiqua Saxonia oriundum. Alterum in Vuindonia, quod dicitur nouum monasterium, ubi Gerbaldum Abbatem constituit, qui se vocante, & Archiepiscopo mittente cognitus quod seipsum olim, ut ferunt, Romæ humaniter benigno conseruaret hospitio causa euocationis fuit, ut literaturæ studium pene iam tunc in Anglia sepultum, suscitaret sua industria. Item Scestonienle monasterium & sanctimonialibus impleuit, ubi & Abbatissam constituit filiam suam Elseginam. Habebat autem ex sancto de Vuialserionem, quendam nobiliter eruditum, quem Scireburnæ fecit Episcopum. Hic sensum librorum Boetij de consolatione planioribus verbis enodauit, quos Rex ipse in Anglicam linguam conuertit. Euocauit ex Mercia Vuintoniorum Episcopum Vnefridum, qui insu Regis, dialogorum libros in Anglicum conuertit. Post hunc regnavit Eduardus cuius soror, vel mater Echelfreda expecta primi partus difficultate perpetuo à viro abstinuit, protestans non conuenire Regis filię ut tanto periculo se committeret. Eduardus regnavit annis 23. & dedit filiam suam Editham Carolo Regi Francorum filio Ludovici Balbi. Filias suas primo instituit literis eruditi, mox colo, & fuso & acu exerceri, Filios quoque suos primo literis fecit imbui, deinde regni gubernacula addiscere.

De quibusdam incidentibus illius temporis.

CAP. LIII.

Sigebertus in chronicis. Anno Imperij Arnulphi primo Northmanni Parisios expugnare non valentes Burgundiam aggreditur, & Senonis urbem oppugnant. Deinde à Senonis Parisios repetunt, & inde repulsi per Macronam fluuium Treas urbem incendunt, & vsque ad Virdunum, & Tullum vrbes cunctas depopulantur.

Anno eiusdem 3. sanctus Vualdricus in Baioaria nascitur.

Anno quinto Sephanus Romanæ Ecclesiæ 110. præfuit. Northmanni Lotharingiam repentes, circa Leodium cum Christianis pugnant, & vincunt. Sunderoldus Maguntie Archiepiscopus, à Northmannis Vuormatiz martyrizatur. Arnulphus Rex audita corde suorum à Baioia contra Northmannos pugnaturus properat cum valido exercitu, quos super fluuium, qui Tilia dicitur pedestri prælio adorsus, tantam ex eis stragem fecit, ut ex innumerabili multitudinem vix superesset, qui ad classem reuersus nuntium ferret. Northmannorum residui transuadati Mosa Ribuariam, & Arduenam vastando peruagantes trans mare recedunt.

Ex chronicis. Porro idem Northmanni alio tempore cum Carnotum obsedissent, à Ricardo Duce Burgundiz, ac Roberto Comite exteriti, & in fugam conuersi sunt, ostensa beatæ Dei genitricis camisia, quam à Bizantia Carolus Caluus detulit.

Sigebertus in chronicis. Claruit hoc tempore Remigius Antisiodorensis in exponendis scripturis diuinis, & humanis studiosus. Hoc tempore claruit in Burgundia Beruo ex Comite Abbas Gigniacensis cænobii à se fundati, qui etiam ex dono auz comitis construxit Cluniacum cænobium in cellam Gigniacensem.

Anno 6. eiusdem Carolus Rex Hundum Regem Northmannorum baptizari fecit, cumque de sacro fonte suscepit.

Ex chronica. Tunc igitur ira Dei erga Franciam versa est in misericordiam. Northmanni siquidem & Dani qui Regnum Francorum per annos 40. & amplius penne ad nihilum redegerant, ita per Ricardum Burgundie Ducem, & Robertum Parisensem Comitem Odonis, quondam Regis fratrem sunt demissi, ut & ipsi Dei misericordiam implorarent, ut efficerentur Christiani. Erantque duces Northmannorum tempore illo duo cognati, Rollo scilicet & Gille. Consilio igitur accepto Carolus Rex cum optimatibus suis Gillam filiam suam & totam Neustriam dedit Rolloni, accepta sponione baptismi recipiendi. Suscepit autem Rollonem de fonte Comes Parisiensis Robertus & vocatus est secundum nomen illius. Et hic fuit primus Dux Northmannorum, genuitque Guillelmum; Guillelmus autem Ricardum secundum, & iste Ricardus, Ricardum tertium, eiusque fratrem Robertum, qui Apuliam, & Siciliam, & Calabriam acquisiuit, ac Venetos, & Alexium Imperatorem Graecorum deuicit. Hic est Robertus, Guiscardus pater Guillelmi Nothi, qui Haroldum Regem Anglorum in bello interfecit. Hi sunt Duces Northmannorum & Reges Anglorum, qui ex Rollonis genere prodierunt, Gelloni vero eius cognato, Rex Carolus montem Blesensem tradidit in quo castrum edificans habitauit acceptaque vxore nobili genuit Thebaldum Vetulum. Theobaldus Odonem Campaniensem ex filia Chantadi Imperatoris genuit, qui dictus est Campaniensis, eo quod in Campania natus fuit. Odo genuit Odonem: Odo Theobaldum, & Stephanum: Stephanus autem Thebaldum Comitem, hanc est genealogia Blesensium comitum ex progenie Gillonis Northmanni descendenti.

De conuersione Rollonis, & relatione corporis sancti Martini.

CAP. LIII.

Guillelmus. Carolus gener Eduardi Regis Anglie, Rollonem acceperat, & Christianum fieri fecit, & Northmanniam dedit ei, cum filia sua Gilla, quae esset vas pacis, ita ut ipse Rollo teneret Northmanniam de Rege Francorum sicut de Domino suo. Tunc adstantibus consulentibus, ut pedem largitoris oscularetur, designatus genibus regis aduoluit, apprehensum pedem eius ad os istans attraxit. Quo resupinato secutus est risus Northmannorum Francis reprehendentibus, excusat Rollo factum allegans talem suae provinciae morem. Dedit etiam idem Carolus eidem Rolloni Northmannicum comitatum, & Britanniam quae sunt appendices Northmanniae.

Odo Abbas Cluniacensis. Rollone ad fidem conuerso, relatum est corpus sancti Martini ab Antifiodoro Turonorum. In cuius reditu quicumque qualicumque incommodo detenti, etiam non rogantes, etiam non volentes sunt sanati. Nam duo paralytici de morbo suo victum querentes, audientes quae fiebant, communicato consilio, aptatis baculis sub ascellas repere magis quam fugere tentabant, fugientesque inuiri sanati sunt. Quod ipsi postea confessi sunt non audentes celare. Ingresso autem Martino fines parochiae suae tempore bruali omnia fruteta vestita sunt foliis, & floribus, & tam ceterae quam lampades accendebantur igne diuinitus missi maxime in duabus basilicis eius nomine consecratis in maiori monasterio, & ecclesia noui castri, in qua nunc usque seruatur, & dextera laeque in omnibus ecclesiis campanae diuinitus pulsabantur, nemine tangente. Factum est hoc anno a transfuentione eius 31. Idus Decembris, & synodali auctoritate decretum est, ut hoc festum celebre ageretur ab Adalardo Archiepiscopo Turonensi, & provincialibus suis Raymone Aurelianensi, fratre Adalardi, Mainoldo Cenomanensi, Lupo Andegauensi, & suffraganeis totius provinciae episcopis.

De bonis inijs sancti Odonis Cluniacensis.

CAP. LV.

Sigebertus in chronica. Anno Arnulphi viij. Odo musicus ex clerico Turonensi monachatum proficetur sub Bernone Abbate.

Ex chronica. Hic utique fuit mira sanctitatis, incomparabilis in monastica disciplina feruoris, ac penes suo saeculo eiusque feruore & industria, monachorum illius temporis tepor, versus est in ardorem, & in fidei ac religionis deuotionem. Valde quippe per ipsum ac sub ipso restoruit monastica deuotio iam exsiccata, & beati Benedicti laudabilis institutio plurimum in diuersis cenobijs reuixit, & conualuit reparata. Hic etiam antiphonas, & hymnos de beato Martino dictauit, & vitam beati Gerardi descripsit. Hic a praefato Remigio Antifiodorensi in musica & dialectica apprime eruditus est.

Ex gestis eius. Hic cum adhuc apud Turonicam habitaret, rogatus a fratribus, ut moralia beati Gregorii Papae sub vno eius volumine coartaret, professus est se hoc facere non posse, addens etiam si facultas agendi sibi adesset, non debere tamen hoc agere, ne tanti viri laborem immitare, vel aliquid demere videretur. Illis in petitione persistentibus, quadam nocte dum intra ecclesiam beati Martini consuetam orationi insisteret, subito ei somnus obrepit. Viditque in visu sanctorum chorum desursum venientem in eandem ecclesiam descendere, & post omnes beatum Gregorium Papam ultra omnes, qui praecesserant vultu & moribus splendendum, & ornatum. Mox illo veniente omnes surgunt, & flexis ceruicibus benedictionem petunt. Qui non inter eos usque deorsum descendit, sed super ambonem ecclesiae subsistit, & beatum Odonem in terra prostratum vocauit dicens. Surge frater Odo, noli timere. Qui cum surrexisset, vidit quasi more scriptoris super auriculam eius pennam habentem producta arcuminatam, & in summo fissam. Quam sumens beatus Gregorius, eamque ei tradens ait. Age securus, & perface opus tibi iniunctum, & quem composueris librum non delebitur, & mens stabit in aeternum. Et continuo euigilans intellexit protinus, quod viderat. Deinde sumens volumen illud magnum diligenter perlegit & saniozem partem quam prauidit sub vno volumine composuit. Sicque murmurationem eorum compescuit.

Quidam vero frater Adhegrinus nomine quarens monasterii secretioris locum, quo posset requiescere deuenit in fines Burgundiae, ubi erat monasterium a Bernone Abbate constructum, a quo ibidem officiosissime susceptus, ibi aliquandiu more hospitis commoratus est, ut mores habitantium cognoscere posset. Illic seruabantur instituta patris Eutichii. Quod ille innuens quamtoctius nunciare curauit patri Odoni. At ille sumptis secum centum voluminibus librorum, mox ad illud monasterium demigravit. Illic ergo frater Adhegrinus in vna cellula se coartans permittente Bernone Abbate mansit in ea per triennium. Patri vero Odoni, quia vir scholasticus erat tricenarius laboriosum scholae imposuerunt magisterium.

De electione Formosi Portuensis in Papatum & dissensione propter ipsum.

CAP. LVI.

Sigebertus in chronica. Anno Arnulphi 10. Formosus Portuensis episcopus Romanae ecclesiae 111. praesidet contra voluntatem quorundam Romanorum, qui Sergium diaconum Romanae ecclesiae facere voluerant, sed non prauoluerant. Hic Formosus cum aliquando in sinistram suspensionem venisset Iohanni viij. Papae timore eius fugiens episcopatum Portuensensem reliquit. Et quia reuocatus a Papa redire noluit anathemati-

Vide Ioannem monachum Italum in sua historia.

De moralibus, B. Gregorius.

Adhegrinus miles vna cum S. Odone monasterium Bernone petiuit.

Vide Baron. & alios Pontificia historia scriptores.

zatus est. Tandem ad satisfaciendum Papæ in Galliâ veniens usque ad laicalem habitum degradatus est, iurans se non amplius Romam intraturum, nec episcopatum suæ urbis repetiturum, confirmans etiam propriæ manus scripto se in laicali communione perseveraturum. Post à Marino successore Ioannis in episcopatu contra datum sacramentum restitutus, non solum Romam intrauit, sed etiam Romanæ ecclesiæ papatum suscepit, propter quod cum multo scandalo multa per multos annos quæstio & controuersia agitata est in ecclesia. Aliis eius & ab eo ordinatorum consecrationem irritam esse debere præiudicantibus aliis contra qualiscunque fuerit Formosus, tamen propter sacerdotalis officii dignitatem & fidem eorum, qui ordinati fuerant, omnes consecrationes eius ratas esse debere saniori consilio iudicantibus, præsertim cum ipse Formosus à Marino Papa absolutus fuerit à sacramenti periurio. Ab hoc Formoso Arnulphus Rex inuitatus Romam venit, sed non admissus, Romam Leonianam obsedit. Lepusculo forte versus urbem fugiente, & exercitu cum nimio clamore sequente, Romani timentes se de muro proiciunt, & hostibus per factos acervos murorum ascendendi locum faciunt. Sic capta Roma, illos, qui Papam iniuriauerant decollari fecit, & à Papa in Imperatorem benedicitur.

De fine Arnulphi Imperatoris.

CAP. LVII.

Consule Baronium tom. 10. an. 897.

Anno sequenti Guido Rex Arnulphum Imperatorem se usquequaque persequentem non ferens quippe qui nec urbes nec castra munita natura resistere poterant, dum se fugiendo tutaretur, Imperator uxorem eius obsedit, quæ iam rebus suis diffidens per unum familiarem Imperatoris, multa pecunia corruptum ei poculum mortiferum dedit. Quo hausto, per triduum excitari non potuit, apertis oculis nil loqui aut sentire valens. Quæ res eum repedare coegit, eumque recedentem Guido persecutus, percussus ab eo, obiit.

Anno sequenti Bonifacius Romanæ ecclesiæ 112. præfides. Arnulphus Imperator longa ægitudine dissolutus, vel ut quidam ferunt, afflicus à minutis vermibus, quos pediculos vocant, adeo in corpore eius scaturientibus, ut à nullo medicorum minui possent, moritur.

Legatur Baronius ad an. 900.

Eodem anno Stephanus Romanæ ecclesiæ 113. præfides mensibus 4. Hic primum à Formoso Papa, episcopus Anagninæ ecclesiæ ordinatus, ipsum Formosum persequitur, & ordinationes eius omnes irritas debere esse decernit, & alia horribilia dicta in eum fecit. Legitur etiam quod ipse, & non Sergius, corpus Formosi à sepulchro in concilio prostratum, & papali veste exutū laicali induit, & abscondit duobus digitis dexterae manus eius in Tiberim præcipitari fecit. Post hunc Romanus præfides 114.

De Imperio Ludouici tertij, & Papatu Sergij.

CAP. LVIII.

Ludouicus Imp. Anno Ch. 903. Mundi 4757.

Mortuo itaque Arnulpho Imperatore, successit Ludouicus filius eius, anno Domini 903. mundi 4757. & regnavit annis 10.

Huius anno primo Theodorus Papa Romanæ ecclesiæ 115. præfides. Hic contra Stephanum Papam sentiens reconciliauit ordinatos à Formoso, quos Stephanus per vim intus Romæ, & non foris exordinauerat, nec tamen præsumpserat eos iterum consecrare. His reconciliatis Theodorus Papa libros abrenunciationis reddidit, & igni concremari præcepit.

Ioannes Romanæ ecclesiæ 116. præfides. Hic etiam ad confirmandam Formosi ordinationem, quam Stephanus deposuerat, synodum 74. episcoporum, presentibus Francorum Archiepiscopis, & Rege apud Rauennam statuit, & coram eis combusta est synodus, quam Stephanus in damnationem formosi fecerat.

Eodem anno Francone Leodicensium episcopo mortuo, Stephanus episcopus subrogatur, vir sanctitate & scientia clarus, qui vitam, & passionem sancti Lamberti martyris ad Herimanum Archiepiscopum Urbanus edidit, eandem quoque nocturnam de eodem martyre, & cantum de sancta Trinitate, & de inuentione sancti Stephani Protomartyris dulci & regulari modulatione composuit.

Anno secundo Benedictus Romanæ ecclesiæ 117. præfides.

Anno tertio Leo Romanæ ecclesiæ 118. præfides. Hic post 30. dies ordinationis suæ Christophorus presbyter suus capiens, & in carcerem trudens per inuasionem Romanæ ecclesiæ 119. præfides.

Anno quinto Sergius Romanæ ecclesiæ 120. præfides. Ille etiam Sergius diaconus propter Formosum à Papatu reprobatus, qui ab eodem Formoso episcopus est factus, ad Francos tamen se contulit, & eorum auxilio Christophorum inuasorem capiens, & in carcerem trudens latenter Romam ingressus, Papatum inuasit, & Romanos minis & terroribus pepulit, ut omnes Formosi ordinationes irritas haberent, & in vitionem suæ repulsæ (quod dictu nephas est) Formosum sepulchro extractum in sede Pontificatus sacerdotaliter inductum decollari præcepit, & insuper tribus digitis abscondit in Tyberim iactari fecit, & omnes quos ille ordinauerat iniuste exordinauit, & iniustus reordinauit. Quem à piscatoribus inuenerunt, & in basilica Apostolorum principis loculo deportatum, quædam sanctorum imagines adorasse, & venerabiliter salutasse visæ sunt palam omnibus.

Anno 8. Adelbertus quidam de principibus Austrasiorum per septennium Ludouico Regi rebellis, dolo Hatonis Maguntini Archiepiscopi ad Regem deductus decollatur.

Regino Abbas Prumiensis, chronicam suam à natiuitate domini inchoatam usque ad hunc annum perduxit.

Anno 10. Ludouicus Rex Germaniæ moritur, qui propter tyrannorum in Italia insolentiam, & multorum malorum ingruentiam non meruit Imperialem benedictionem.

De imperio Chunradi primi, & initio ordinis Cluniacensis & institutoribus eius.

CAP. LIX.

Hic succedens Chuntadus anno domini 913. Mundi vero 4767. Regnavit annis 7. qui & ipse caruit benedictione Imperiali.

Eodem anno ordo Cluniacensis incipit. Nam Berno Abbas moriturus Odonem olim musicum constituit Abbatem Cluniacensis cenobij, ea conditione ut ecclesia Cluniacensis solueret annuatim ecclesiæ Gigniacensis censum duodecim denariorum.

Ex gestis sancti Odonis. In eo ut supradictum est monasterio à Bernone Abbate constructo seruabantur instituta sancti patris Eutychij, qui fuit temporibus Imperatoris Ludouici magni, vir charus Regi, omnibusque amabilis. Nam cum esset laicus, & peregrinis studiis eruditus, deferens ea vnde superbiere solet humana fragilitas, totum se patrum regulis, & institutionibus dedit. Ex quibus etiam diuersas consuetudines sumpsit, vnoque volumine colligauit, nec multo post monachus effectus est, & in tanto amore apud Regem habitus, ut intra palatium suum monasterium ei construeret. Decurso autem vitæ studio circumstantibus fratribus subito spiritum emisit. Et cum ab eius discipulis exequi pararentur viuis rediit. Illisque attonitis, & admirantibus ait: Deo gratias. Sciatis quia in his quadraginta annis vnum tantum diem non memini me cibum sumpsisse nisi prius fleuissem. Hodie autem sublato matore consolatus est me Deus, & inter choros Angelorum tribuit mihi requietionis locum. Hæc dicens perpetuo requieuit.

uit Ipse fuit institutor cōsuetudinū, quæ in monasteriis
hactenus seruātur. Tādē Abbas Berno exitiali languore
decubens, vicinos episcopos accersuit, & ab ordine se
deponens, flebili voce clamabat se reum & indignum
tali monasterio præsuisse. Tunc manibus fratrum, pater
Odo captus coram Abbate suo vi est adductus, pro-
clamantibus omnibus vt ordinaretur, & cum nec sic
vellet cedere, & locum pastoris subire, superatus est
tandem episcoporum excommunicatione.

De miraculo sancti patris Odonis.

CAP. LX.

Quadam nocte cum Pastores equorum obdormis-
sent, & frater quidam nomine Godhefridus per-
uigil orationi insisteret, fur affuit, raptumque equum as-
cendit, & fugit. Prædictus vero frater maluit equū per-
dere, quam silentium rumpere. Abiit autem, & tactu v-
num ex pastoribus suscitauit, eique quod contigerat si-
no respondit. Peracta itaque nocte, factoque mane vi-
derunt eminens furem vno in loco affixum super equum
sedere, quem apprehendentes vinctum patri Odoni mi-
serunt, statimque ei quinque solidos argenteos dari præ-
cepit, dicens iniustum esse eum absque digna mercede
dimittere, eo quod per totius noctis spacium multum
sustinuisset laborem. Tempore quo sæuissima gens
Northmannorum, Pictauorum, & Turnorum fines va-
stabant: duo fratres ex eadem congregatione Turonos
mittebantur. Qui dum iter caperent, & in quendam lo-
cum gratia quiescendi diuertissent, ab eisdem North-
mannis nocte capti sunt; & capere quidem eos ac ligare
manus eorum, deinde minari potuerunt, sed eorum si-
lentium corrumpere nequiverunt. Mane autem cum ad
locum constitutum applicuissent, fratres, vt erant ligati,
se paululum ab eis sequestrantes in terra se prostrau-
erunt, vt peracto psalmorum cursu silentio finem impo-
nerent. Nondum vero oratione completa, venit pars
reliqua Northmannorum, multa præda capta. Quorum
dux cernens fratres in terra iacere, audito, quod illi nul-
lo modo possent eos loqui facere, barbarica immani-
tate rurgidus, inclinato velut ad feriendum conto, irruit
super eos metum mortis eis incutiens, cæteris quoque
barbarico ritu manibus plausam dantibus. At illi vt e-
rant animo constantes, in corpore permanserunt im-
mobiles, quod fiebat iure, & obseruantia sanctæ regulæ
sub qua & mori cupiebant, & viuere. Sed omnipoten-
tis manus eorum exhilaratum spectaculum conuertit in
luctum. Mox enim vt ille barbarus ad eos appropinqua-
uit, equus phaleratus cui insidebat in obliquum resistit
fessoremque eius in terram strauit, & collisit, quam col-
lisionem statim febris læthalis secuta est. Conticuerunt
omnes, & versi in stuporem, cæperunt querere inter se,
quid ex eis deberent facere. Tandem reperto consilio
dignam esse censuerunt, vt pro vita sui ducis, vnus ex eis
caderetur. Deinde cæperunt sorte querere quem ex eis
deberent interimere. Sed super virtutum viros, & sorte
Christi connumeratos, nullo modo diabolica cadere
poterat fors, ita vt illi obstupescerent, dicentes eos ultra
homines esse, super quos fors eorum non potuisset ca-
dere. Tunc manus eorum velociter dissoluerunt, & pro
vita sui pucis obnixius eos per interpretem rogare cæ-
perunt.

Quodam tempore dum alueum Rhodani cum na-
uigio cum pluribus transiret, & vnus equus alium calce
percutere vellet ictum ferientis tabula naui excepit, eo
scilicet loco ex quo fuerat ramus cum dolaretur exci-
sus, mox vt euulsus fuit vertex, tanta per idem foramen
inundatio aquæ ingressa est, vt subito naui vsque ad
superficiem repleretur, sic tamen plena Deo gubernan-
te vsque ad aliam ripam peruenit, & vsque adeo pater
Odo intro stetit, quo omnes fuerunt egressi. Ad vltimū
cum fuisset egressus naui abiit in profundum.

Adhuc de eodem.

CAP. LXI.

Sub eodem tempore, orationis gratia Romam per-
uenit, & dum in patriam rediret, inter alpes ob niui
immesitatem iter eius præoccupatum & septum est.
Cumque præterire vellent locum illum deterrimū ac
periculosum, subito equus super quem sedebat teten-
dit pedem in obliquum, & ambo simul mergebantur
in præcipitum. Tunc pater Odo relictis habenis am-
bas manus dum caderet ad celum erexit, & mox ramū
arboris inter brachia sua repperit, atque in eo tamdiu
se suspendit, donec eius clamoribus, qui præcesserant
redissent, & eum suscepissent. Ramus autem iste am-
plius visus non fuit, quia nec arbor vnquam illic vide-
tur, nec nascitur, & equus ultra nusquam comparuit.

Quodam die dum iuxta prædonum fines iter habe-
ret, quidam insignissimus latro iuuenis intuens vultus e-
ius affabilitatem, illico compunctus est corde, pedibus
eius aduolutus, vt sibi miseretur humiliter precaba-
tur. At ille, vade, inquit, & prius mores tuos corrige, &
postea monasticam vitam appete. Cumque ille instaret,
præcepit ei, vt ad monasterium eum præcederet. Quod
& factum est. Factus ergo monachus cellerario ad obe-
diendum subditus est. Et cum idiota esset, vtrumque ei
imposuerunt scilicet obedientie iugum, & studium li-
terarum, quod ita deuote peragebat, vt vnā manum
obedientie porrigeret, altera vero die tota psalterium
ferret. Cum autem in extremo vite laboraret, vocauit
pium patrem, singularem supplicans locutionem: Cui
cum veniam peteret interrogauit eum, si in aliquo post
monachatum excessisset. At ille: Nudo cuidam te igno-
rante mea culpa tunicam nostram tribui, & funem filis
contextum de cellario abstuli. Quem cum interrogasset,
quid ex eo fecisset. Refrenando, inquit, ingluuiem, quā
dudum male contraxi, ventrem meum ex eo circumli-
gati. Tunc stupefactus pater eum eam à visceribus eius
soluere vellent, cutis quæ ei ad adhæserat, vna cum fune
secuta est. Post hæc adiecit, & ait. Hac nocte pater in
celis per visionem electus sum. Et obuiam mihi glo-
riosisimæ personæ mulier, quæ ait: Cognoscisne me?
At ego. Nequaquam Domina? Et illa: Ego sum inquit,
Mater misericordie. Cui ego: Quid iubes, vt faciam Do-
mina? At illa respondit. Post triduum venies huc tali
hora. Quod & factum est. Nam tertia die, hora qua di-
xerat defunctus est. Quo tempore dum esset apud san-
ctum Paulum Romæ rogauit eum Abbas Balduinus, vt
librum quem de vita B. Martini Gallus & postumia-
rius more dialogi composuerunt, ei corrigeret, & glossu-
lis elucidaret. Cuius voluntati statim assensum præbuit,
& emendandi operam dedit. Accersito fratre Otezario.
Interim dum horæ vespertinæ signum pulsaretur, sta-
tim, secundum regulam relictis quæ in manibus tene-
bant, ecclesiam ingressi sunt. Codicem vero apertum v-
bi sederant, reliquerunt, & orationibus occupati obliui
sunt eum. Locus autem ille ita positus erat, vt aqua quæ
ipsius tecto labitur, & ex tribus alijs tectis vna conuer-
sione collecta, more torrentis vno in loco illo decideret
ibi vsque mane patulus liber permanfit, & tot inunda-
tiones aquarum in circuitu eius ceciderūt, quod margo
libri fuit vndique lota, scriptura vero permanfit intacta.
Facto mane apertus est coram fratribus liber. Cumque
attoniti mirarentur, ait prouidus pater: Quid admirami-
ni fratres? sciat, quod beati Martini vitam, aqua tan-
gere timuit. Sicque ea quæ propter eum Deus fecit in
laudem Martini conuertit.

De cæteris euentibus sub Imperio Cunradi.

CAP. LXII.

Stebertus in chronicis. Anno Chunradi ii. ipsum Chun-
radum potentiores regni principes rebellionem me-

ditati

*Imber codi-
cem D. Mar-
tini vitam
continentem
non attin-
git.*

ditati tam sapientia, quā fortitudine ipsius Regis ad eius gratiam reducuntur: Solus Arnaldus de Baioaria cum vxore & filiis ad Vngaros fugiens vsque ad mortem regis ibi permansit.

Anno eiusdem 4. Saraceni à Fraxineto & Gareliano monte exeuntes Calabriam, & Apuleam, Beneuentum, Romamque occupant, & grauissime Italiā premebant.

Anno eiusdem 6. Romanus Græcorum Imperator, filios suos Stephanum & Constantinum cum domino suo Constantino Imperatore imperare constituit, ipso Constantino Imperatore opere manuum suarum picturam scilicet pulchre exercendo, sibi victum querente.

Hatonem Maguntinum episcopum, cuius dolo olim Adelbertus perierat, Rex Chunradus sollicitauit, etiam contra Henricum Saxonum Ducem propter potestatem ipsius sibi suspectam. Ad quod cum iam torquem aureā episcopus fabricasset, quæ collo ducis secum conuiuantis iniiceretur, dolo prodito frustratus est, & post triduum morbo & languore: vel vt alij dicunt, fulminis ictu, interijt, complices etiam consilij à Duce, patria eliminati sunt. Miso autem exercitu à Rege contra Henricum, tanta eade Saxones debachati sunt in eos, vt à mimis declamaretur, vbi nam esset tantus infernus ille, qui tantam cæforum multitudinem capere posset.

Anno sequenti Chunradus Rex moriens coram principibus regni, Regem designat Henricum filium Othonis Saxonum Ducis.

De Imperio Henrici primi.

CAP. LXIII.

Cœpit igitur Henricus anno domini 910. Mundi vero 4774. & imperauit annis 18.

Hoc tempore clarebat inter nobiles Lotharingæ sanctus Vricbertus, qui Gemmelacense cænobium fundauit; qui diuitijs, nobilitate, & potentia clarus, cingulum militiæ mundanæ deponens, cingulo sanctæ religionis in monastico habitu se accinxit.

Zyptineus Dux Bohemiæ ad Christi fidem conuersus iuste & gloriose in Bohemia principauit. Et post eum Vuarizlaus filius eius, iustitia, & sanctitate præclarus, cui frater suus Boleflaus nimis aduersabatur.

Anno 3. Hungaris Franciam Alfaciam, Alamanniam, Saxoniamque depopulantibus, Henricus Rex iuxta urbem Merelburch congressus, vouens Deo pro adipiscenda victoria, se heresim symoniacam de regno suo eradicaturum, inestimabili cæde eos vsque ad interuersionem penè deleuit. Rex Henricus quoscunque fures aut latrones aut sicarios manu fortes, & bellis aptos esse videbat, indulta eis venia agros & arma dabat, & legionem ex illis faciens ad debellandos barbaros exponerebat, edicens omnino vt ciuibus parcerent tantummodo

Carolus Rex Francorum, cum auxilio Lotharingensium iuxta urbem Suellionum pugnans contra Robertum fratrem Odonis regis, qui contra se regnum Francorum inuadebat, eum cum multis peremit, & se & Franciam Henrico regi submittit, eique in pignus perpetui fœderis, & amoris mittit manum preciosi martiris Dionisij Parisiensis, auro gemmisque inclusam.

Anno sequenti sanguis Domini Crucifixi venit in Augiam, forte ille sanguis, qui de imagine domini fluxit, cum secundo Dominus in imagine sua à Iudæis priore pateretur.

Aphricani, qui per munitionem Galleriani montis, totam Italiam laniabant per militiam Ioannis Papæ, & per auxilium Romani Græcorum Imperatoris conferta cum eis pugna, ita atteruntur, vt nec vnus quidem superferret, qui non aut trucidaretur, aut caperetur, multis testantibus, Petrum & Paulum Apostolos in illo bello fuisse visos ad auxilium christianorum.

Anno sequenti Rex Henricus pacem cum Hungaris in 9 annos firmat. Carolus Rex Francorum à Comite Heriberto captus in custodiam Peronæ traditur ob ne-

cem Roberti Ducis ab eo perempti.

Ex chronicis. Hic enim Heribertus sororem dicti Roberti acceperat in vxorem, & ideo verbis dolosis Carolum decepit, vt in hospitium diuenteretur apud Peronam, sicque dolo eum captum retinuit in carcere, vbi tandem exul, & martyr occubuit. Porro vxor eius ad patrem suum Regem Anglorum fugit cum filio suo paruulo nomine Ludouico. Post Carolum vero Rodolphus Ricardi Ducis Burgundiæ filius, electus est in Regem à Francis, & in Francia regnauit 13. annis.

Ioannes Papa captus à Guidonis militibus, & in custodiam missus pessime strangulatus est, posito certicali super os eius.

Sigebertus in chronicis. Rodolphus Rex Burgundionum ab Italianis ad regnandum contra Berengarium inuitatus, conferta cum Berengario pugna, eoque victo & expulso Regnum Italiæ tribus annis tenuit.

De Ethelstano Rege Angliæ, & victoria eius.

CAP. LXIV.

Guilelmus Malmesburiensis. Hoc anno post Eduardum, qui regnauit annis 23, regnauit filius eius Ethelstanus annis 16. Hic vt ferunt ex concubina natus est, vix in tota Anglia fuit vllum vetustum monasteriū, quod non vel edificijs, vel ornamentis, vel libris, vel prædijs decorauerit. Recentia monasteria faciebat quasi ex professo, vetusta quasi aliud agens, artificis benignitate insigniebat. Sitrico Regi Nordanybrorum dedit in vxorem vnam ex sororibus suis. Quo post annum mortuo, prouinciam illam sibi subegit. Vuidualfū Regem Vualensium, & Constantinum Regem Scotorum ex suis regnis expulit. Quos tamen postea miseratione commotus in antiquum statum subregnare permisit. Postremum illi bellum fuit cum Adulano filio Sitrici. Qui timens Regem sibi occurrentem cum exercitu mimum se simulauit, & assumpta in manu cithara ad tentorium Regis Ethelstani venit canitans præ foribus, vnde facile admissus est, cantandoque inter psallendum omnia oculis scrutabatur. Post conuiuium abire iussus precium cantus accepit, quod apportare dedignans sub se in terra defodit. Notatum est hoc à quodam, qui illi olim militauerat, & confestim Ethelstano dictum, qui hominem incusans, quod hostem præ oculis positum non prodisset, hoc responsum accepit. Idem sacramentum, quod tibi nuper, ô Rex, feci, quondam Adulano feceram. Sed amoue hinc tentorium vsque dum partes relictæ veniant mane, vt inimicum petulantem exultantem modesta cunctatione frangas. Adulanus ergo nocte veniens, episcopum quendam vespere, qui ad exercitum venerat cum omni familia occidit, vltraque progressus Regem impetratum offendit, qui hostes nihil tale ausuros putauerat. Rex ergo stratis excussus, cum suis ad bellum acueret, gladius eius fortuito e vagina cecidit. Inclamatoque Deo, & sancto Adelino, qui erat eius ex antiqua stirpe consanguineus, reducta ad vaginam manu, inuenit ensē, qui hodie pro miraculo seruatur in thesauro Regum, & est vna parte sectilis, nec vquam auri, vel argenti receptibilis. Hoc Dei dono fretus tota die vsque ad vespem indefessus fugauit Adulanium cum exercitu. Cecidit ibi Rex Scotorum Constantinus perfidæ animositatis, & viuacis senectæ homo, alique Reges 5. & Comites 12. & omnis penè turba barbarorum. sed pro fide Christi suscipienda, conseruati sunt pauci, qui remanserunt.

* alias Vencensianus.

Henricus
Hungaros
superat.
Blon. lib. 2.
dec. 2.

An. Ch. 924

ANNOTATIO.

Constantinus post tantam suorum cladem, in summa rerum penè omnium desperatione, siue c. lxxv. studio incensus, siue humana vita odio sustinuit, regno se abdicauit, vitæque monastica reliquum ætatis suæ in canobio D. Andrea consecrauit. Leslaus lib. 5. de rebus Sæcicis.

De dominatione eius, & muneribus sibi transmissis.

CAP. LXV.

NOrhualensium idest, Aquilonarium Britonum Regul, vectigalis nomine annuatim ei soluebant auri li. 20. argenti 300. boues 25. & quotlibet canes venaticos, & aues venaticas. Vrbem Excestam Cornualensibus abstulit, quæ turribus & muro munuit ex quadratis lapidibus. Aroldus Rex quidam Noricorum misit ei naue aurea rostra habentem, & velum purpureum densa testudine auratorum clypeorum intrinsecus circummagitatum. Hic Ethelstanum patre defuncto voluerunt æmuli in vrbe Vuindonia cæcare, quorum princeps erat Elfredus quidam, qui deprehensus missus est Romanam, ut ibi se coram Apostolico Ioanne iureiurando defenderet. Qui cum intrasset ante altare sancti Petri, cecidit, & manibus famulorum ad Anglorum scholam deportatus, tertia nocte mortuus est. Misit ad eundem Ethelstanum Rabodus præpositus Sanfonis Archiepiscopi ossa sancti Senatoris, & sancti Paterni, & sancti Scubilionis, qui fuit magister eiusdem sancti Paterni, & vna die, & eadem hora cum eodem Paterno migravit ad Dominum. Isti sancti tunc de Britannia minori, & de Northmannia translati ad tutiora loca fuerant. Sed & alia tunc multæ reliquæ Northmannis Gallias infestantibus, similiter translatae facili nemini patebant.

Hic Ethelstanus de concubina natus dicitur fuisse hoc modo: Erat in quadam villa Opilionis filia pulcherrima, hæc per nocturnam visionem vidit lunam de suo ventre splendere, & totam Angliam suo lumine illustrare. Quod cum illa sodalibus retulisset, & illæ hoc idem villicæ, quæ filios regis nutrebat enarrassent, illa eam assumpsit, & loco filia habuit. Quam postea adamat in domo eius Edvardus Regis Elfredi filius ex qua genuit Ethelstanum. Ad hunc Ethelstanum misit Henricus Chunradi filius Rex Theutonicorum & Imperator Romanorum sororem eius Othoni filio suo exposulans; Alteram eius sororem habuit Ludouicus Aquitanorum Princeps de genere magni Caroli superstes.

De ceteris euentibus illius temporis.

CAP. LXVI.

Sigebertus in chronico. Anno Henrici VII. Simeon Bulgæ, qui ex Philosopho monachus, ex monacho miles factus, dominatur Bulgaribus; Græcos grauitè attriuit, sed Romanus Græcorum Imperator eius insaniam facto fœdere mitigauit.

Anno eiusdem 9. Raherius Lobienfis monachus vir nimis simplicitatis, sed experientia liberalium artium nominatus, cum Hilduino, qui in Lotharingia episcopus, Leodicensium olim ambierat, in Italiam ad Hugonem Regem profectus, Veronæ episcopus ab Hugone constituitur, Hilduino Mediolani Archiepiscopo ordinato. Item postmodum à Rege Hugone episcopatu pulsus, quia Baiuarijs fauerat, Papiæ exiliatur, vbi & librum de suis ærumnis luculente edidit.

Scriptis ei multa alia legentibus vtilia.

Anno 10. lanceam mirandi operis, ex clauis Iesu Christi crucifixi sanctificatam, quæ dicitur Primi & magni Constantini Imperatoris fuisse, donatam Rodolpho Regi Burgundionum, & Italix, à Sansone comite, Rex Henricus, precibus, minis, muneribus, addita etiam parte provinciarum Suenorum, à Rodolpho comite extor-

quet, & hanc ad inigne & tutamea Imperij posteris reliquit.

Anno 15. Otho filius Regis Henrici, uxorem ducit filiam Eathmundi Regis Anglorum.

Anno 16. in Genuensi vrbe fons sanguinis largissime effluxit, portendens forte vrbi ipsius imminentem ruinam, quæ eodem anno ab Africanis cum classe illuc venientibus capta, cunctis ciuibus, exceptis paruulis, & mulieribus, capitis & occisis, etiam thesauris suis est euacuata.

Anno 17. Inger Rex Russorum sciens exercitus Græcorum esse ductos contra Saracenos, & ad insularum custodias dispersos, ad expugnandam Constantinopolim, cum mille & amplius nauibus venit, adeo de victoria iam securus, ut Græcos non occidi, sed capi præciperet. Quibus Imperator Romanus cum paucis viriliter occurrens, circumcirca, Græco igne iniecto penè omnes cum nauibus exulsi, paucis euadentibus, omnesque captiuos decollari iussit.

Anno 18. prodigia apparere, Sol sereno cælo obscuratur, per fenestras vero domorum radios quasi sanguineos emittebat. Hominis cuiusdam sinistra manus festo amputata, post annum penè ad integrum ei dormienti restituta est, cui pro signo miraculi quasi sanguinea linea loco coniunctionis notabatur. Henricus Rex moritur, qui licet in vincendis inimicis gloriosus fuerit, quia tamen pacificus erat, nullam operam dedit, ut effugatis ab Italia tyrannis, qui quasi conducti mercenarij alter alteri succedentes Imperium dilaniabant, benedictionem imperialem accepisset. Post quem Otho filius eius ex Mathilda filia Theodoricæ Regis Saxonum imperauit. Mons vero vbi Henricus Rex sepultus est, postea flammis in multis locis euomebat.

Obijt quoque Dominus Odo primus Abbas Cluniacensis, succedit ei Ademarus.

De extremis miraculis Sancti Odonis.

CAP. LXVII.

Ex gestis eius. Hic Sanctus Odo, cum discipulos suos regularibus disciplinis instrueret, multorum monachorum miserabilem excessum narrauit, ut in eis motus iuueniles comprimeret. His, inquit, diebus duo fratres rapidissima rapti sunt morte, non in vno loco, nec in vno die. Veniens vnus ex eis in domum cuiusdam suæ sororis vehementissime se esurre dixit, & refectorem petijt. Cui protinus illa pisces abundanter se habere respondit, ut comederet quales & qua hora vellet. Ille quasi indignatus pisces se fastidire respondit, nec iam eos se posse videre dixit. Tunc armum cuiusdam animalis sibi assari præcepit, sed non ferens assandi moram, portionculam inscidit, & in prunas proiecit. Deinde vinum assari sibi iussit, & carnis morsum auidè sumpsit. At hoc quod sumpsit, gulam non transijt, nec teijcere potuit, sed vitam cum cibo perdidit.

Alius frater veniens ad domum cuiusdam parentis sui statim ad comedendum quæsiuit. Cui cum respondissent, quia necdum hora edendi venit, cum indignatione adiecit: Heu tota nocte equitando post iniunctam mihi obedientiam laboraui, & nunc me ieiunare cogitis? Asserte ergo mihi si quid habetis. Cui cum dicerent pisces se habere, indignatus cepit huc & illuc oculorum intuitus circumferre. Ibat autem circa pedes eius gallinarum grex, tunc quasi furens baculum arripuit & eam quæ ei placuit percussit, ac furibundo ore dixit: Hæc est hodie mihi piscis. Qui autem circumstant cum quodam rubore dicebant: Licet tibi carnem comedere pater? At ille volatile, inquit, non est caro. Volatilia enim & pisces vnâ habent originem. Apposita est ergo coram eo gallina, quæ occiderat iam assata ex qua ossam abstulit & momordit, quem morsum nec euomere potuit, nec glutire, sed eum vita priuauit. Pugnos tamen & ceruicatas pro mercede

An. Ch. 934.

An. Ch. 937.

Horrenda mors duorum monachorum carnes edere volentium.

sue improbitatis in opprobrium antequam moreretur assumpsit.

*Etiā licita
absque ve-
nia facere
non licet.*

Quidam frater ex prædicti patris Odonis congregatione illicito tempore sibi phlebotomiae curationem adhibuit. Super quo facto commotus est eius animus, quia quamvis eum necessitas coegisset, tamen absque eius licentia hoc præsumere non debuit. Mox vena per quam sanguis effluerat dirupta, & quousque animam redderet à quocunque medicamine non fuit restricta.

In monasterio sancti Helix, de quo Gregorius in dialogo loquitur, constituit pater Odo, vnum de fratribus suis præpositum, nomine Theodoardum, sed quia durum est, in mente veteri noua meditari, monachi qui ibi reperti sunt, ab esu carnis non potuerunt abstrahi. Quod videns ille, cepit ex finitimis regionibus pisces emere, ut vel sic voluntati eorum satisfaceret. Ex qua re penitus equi quos ei dimiserat pater Odo defecerant huc illucque discurrentes. Hanc ergo eorum improbitatem suumque laborem prædictus frater patri Odoni crebrius innotescere studuit. Quo à Domino petente vallis ipsa cui monasterium præminet atque interiaceret, non multum procul iunctis monticulis inuicem se clausit, & consuetum torrens, qui per eam defluebat aditum interdixit. Dehinc multitudinem aquarum collecta lacum ex se perduxit, & laborem fratri abstulit, quia pisces illi emere ultra necesse non fuit.

Huius natalis celebratur 13. Calen. Decembris, cuius vitam frater Ioannes scripsit.

De successore eius Adamaro & Maiolo.

C A P. LXVIII.

Ex gestis eius. Porro sancto Odoni, ut dictum est, successit Adamarus, siue Heimardus simplicitatis, & innocentiae filius. Hic in augmentatione prædiorum, & acquisitione commodi temporalis fuit studiosus, & in obseruantia regulari deuotus, amissionem luminis temporalis, & quicquid sibi aduersitatis accidere potuit, absque omni murmure & indignatione patientissime tulit.

*Vita beati
Maioli.*

Huius tempore beatus Maiolus Matiscenensis Archidiaconus, nobilibus parentibus ab infantia nobilitatis titulo decoratus, ad morem & obseruantiam monastici ordinis est conuersus, & sexto, ut ferunt, anno suae conuersionis à saeculo ab ipso Heimardo Abbate iam tota corporis valitudine destituito, & oculorum lumine priuato, habito fratrum consilio in locum Abbatis, licet multum reuētus est subrogatus. Erat autem incessu grauis, voce sublimis, ore facundus, vultu Angelicus, in motu vel actu corporis honestus. Erat fide firmus, spe certus, gemma charitate refertus, sapientia clarus, fortitudine robustus. Erat ei honestas in actione, sobrietas in consuetudine, humilitas in prosperitate, patientia in aduersitate. Mansuetis erat affabilis, superbis terribilis, parcus cum decuit, diffusus ut debuit. Non diuersus in habitu, non confusus in acta, quantum ad hominem vnus semper & idem deuotus imitator sanctorum, & intentus auditor eorum. Ita placere studuit hominibus, ut Deo non displiceret. Quam perspicue autem huius eiusque discipulorum existat in benedictione memoria, respondeant monasteria ab ipsis, alia funditis constructa, alia de corruptione cum incrementis virtutum ad meliorem statum reducta. Multi quoque fidelium, ut testatur fidelissima relatio diuersis infirmitatibus constricti, etiam de vita desperantes, ab eo visitati per gratiam Dei sanati sunt, & multi oculorum caligine deteresa, per meritum eius clarius videre ceperunt. Multi, ut ferunt, à veneno serpentum, à moribus luporum & canum, ab incursionibus & illusionibus demonum, per dominicae Crucis vexillum dextera eius manu impressum receperunt salutare remedium. Multi quoque in periculis fluminum ab ictibus fulgurum, & ceteris incommodis per eum liberati sunt. Aliquando candelae vel cubiculij negligentia, vel oc-

casione aliqua in noctibus ante lectum eius extinctae, ut testati sunt qui affuerunt, dininitus sunt lumine restituti. Aliquando cum in monasterio sancti Dionysij esset, & nocte ut sui moris erat eiusdem martyris librum de caelesti principatu legeret, graui somno superueniente candelae de manu eius super paginam libri defluxit, & tunc mirabile quoddam & insolitum accidit. Ignis enim naturae suae officium prosequens, linum conlumpsit & cetam, paginam vero dimisit illaeram.

Obijt hic sanctus plenus dierum, & sanctitate s. idus Maij, feria sexta post celebrationem solennitatis dominicae ascensionis. Ad cuius sepulchrum multi sanantur infirmi, paralytici eriguntur & claudi. Ibi caeci, & demonibus obsessi curantur. Et nescio cuius generis igne terribiliter, & miserabiliter adusti liberantur.

De Imperio Othonis primi, & nec Regis Edmundi.

C A P. LXIX.

Sigebertus in chronica. Igitur post Henricum imperauit Otho primus, qui cepit anno domini 938. Mundi vero 4792. & imperauit annis 36.

Huius anno primo Princeps Bohemiae Venceslaus vir sanctus à fratre suo Boleslao occiditur ambitione præcipiendi principatum seducto: eius in ultionem Rex Otho bellum Boleslao interdixit, & longa inter eos concertatio per 14. annos pertractata est.

Ex chronica. Hoc etiam anno Rex Francorum apud Antisiodorum moritur; cuius corpus in ecclesiae sanctae Columbae Senonis tumulatur. Post eius mortem Franci coacti in vnum concilio Guillelmum Senonensem Archiepiscopum in Angliam miserant ad Edinam, quondam Reginam Francorum, ut filium suum Ludouicum remitteret ad regnum paternum. Quae obsidibus, & sacramentis adhibitis Ludouicum prædictus Antistes accepit, & in Fraciam adduxit. Qui apud Laudunum urbem victus, & coronatus est in Regem, & regnauit annis 19.

Sigebertus in chronica. Anno sequenti Italiam verabat haereticis Antropomorphitarum, id est corpoream formam Deum habere dicentium, contra quam Racherius Veronensium episcopus, & verbis & scriptis reclamabat.

Anno sequenti Rex Otho Boleslaum bello superauit, ac Boleslaus pro victoria securos circumueniens, Principem militiae Regis cum multis trucidauit. Rex vero Bohemiam deuastauit.

Guilelmus Malinesburienfis. Hoc anno * Edmundus Adelstani frater annorum 10. annis sex regnauit, & dimidio. Hic Glasconensem ecclesiam magnis prædijs & honoribus ditauit, & confirmauit donationem suam per priuilegium aureis literis scriptum, in libro euangeliorum eleganter composito, quod eidem ecclesiae dedit. Hic Edmundus latronem quemdam nomine Leof eliminauerat. Qui post sex annos regressus die sancti Augustini Cantuariensis episcopi inopinus, apud Prothelesterium inter conuiuias assedit, quia scilicet tunc solebant Angli festiue conuari ob memoriam prædicationis sancti Augustini. Hic latro tunc forte iuxta ducem recumbebat, quem Rex ipse partibus de cena dignatus fuerat. Qui cum à Rege solo recognitus fuisset, ceteris in uina ipamantibus, Rex ira accensus prædoni capillos inuoluit, & ad terram elidit. Qui latenter siccam de vagina eductam in pectus Regis infixit. Qui mox exanimatus est, latro vero concurrentibus satellitibus membratim discerptus est, nonnullos prius saucians. Præuiderat Regis finem beatus Dunstanus tunc Glasconensis Abbas demonis ante se saltantis gestulationibus, & plausibus edoctus scutrilibus, qui mox equum conscendens, & ad curiam properans in medio itinere rei gesta nuncium accepit: sepultus est in Glasconensi ecclesia, data in inferias villa, in qua occubuit.

Ex chronica. His diebus contra Regem Ludouicum rebellabant Francorum proceres, ac super omnes Hugo magnos Parisiensis comes, qui fuit filius Roberti tyranni à Carolo Rege in bello Suesonico perempti. Ludouicus itaque Rex à ducibus suis circumuentus, à Northmannis

capitur.

capitur, & consilio Hugonis Banchinum missus publicæ custodiæ traditur. Carolomannus vero maior filius eius à Northmānis adductus Rothomagi moritur. Hoc audiens Imperator Otho, cum 27. legionibus ad liberandum Ludouicum Franciam aggreditur, eiusque metu Ludouicus à custodia relaxatur.

De ceteris eventibus illius temporis.

CAP. LXX.

Sigebertus in chronica. Porto contra Othonom Imperatorem rebellauit Euerardus comes palatii, & Gilbertus Dux Lotharingæ, qui Gerbergam sororem ipsius Imperatoris habebat uxorem. Hi itaque duo Henricum fratrem Imperatoris obsessum capiunt: eumque fallacia sua ab Imperatoris fidelitate seuerim fictioni suæ applicarent, suggerentes ei Regnum magis competere illi, in patris regno nato, quam Othoni ante Regnum nato.

Anno Othonis 5. Gilbertus, & Euerardus cum præfato Henrico iuxta Rhenum contra Imperatorem bellum parantes, milites Imperatoris offendunt, & multi cum paucis congressione facta interim Imperatore in alio Rheni littore ante clauos domini, lanceæ suæ infixos, in oratione prostrato, victi dederunt terga Henrico in brachio insanabiliter vulneratio.

Eodem anno orta dissensione inter principes de varietate legis, utrum deberent auiis superstitibus filij filiorum post patres defunctos hereditare, an exhereditatis fratruelibus deberet hereditas ad patruos redire; ex Regis Othonis, omniumque principum sententia cognitio veritatis commissa est gladiatorio iudicio: cessitque victoria his, qui dicebant fratrum filios debere cum patribus hereditare.

Anno sequenti Rex Otho obsedit Brisagam oppidum Alsaciæ, quod Ludouicus Rex per milites Euerardi, & Gilberti tenebat, in qua obsidione suauis Friderici Maguntini episcopi, qui animo iam ab Imperatore defecerat, multi ab Imperatore defecerunt, eaque re alijs territis, solus Rex interritus manet. Interim fideles Regis Vdo videlicet, & Chunradus frater Hermannii Sueuorum Ducis Euerardum, & Gilbertum prædando Regno secare intentos, iuxta Rhenum inopinate aggressi accerrimè debellant, Euerardo gladijs perempto. Gilberto autem Rheni vndis submerso, cæterorum vix aliquis fugit, qui non aut trucidaretur, aut caperetur. Hoc nuncio infideles Regis corde franguntur, & Ludouicus ab Alsacia discedit, & Rex & fideles cum ipso gratulantur.

Eodem anno Ademarus Cluniacensis Abbas substituit sibi Abbatem Maiolum.

Guillelmus Malmesburiensis. Hoc anno Guillelmus filius Rollonis Dux Northmannorum dolo in Francia occisus est, ab Alzone cognomento Curto, clauis ad eius cingulum inuēta est, feræ familiaris serinij, in quo inuenta sunt indumenta monachalia, quæ semper inter bella meditabatur se gestaturum apud Gimegrum. Quem locum à tempore Hastingsi desertū ipse fruticosis sentibus purgauerat. Et ad hunc statum, qui modo est euexerat.

Huius filius fuit Richardus.

Adhuc de eodem.

CAP. LXXI.

Sigebertus in chronica. Anno Othonis 7. Stephanus & Constantinus Imperatores filij Romani Imperatoris, ut videlicet superius prælibatum est ægredientes se iusta patris sui seueritate à iuuenili leuitate coerceri, dispositis in palatio insidijs ignorante altero Constantino Leonis Imperatoris filio, patrem de palatii solio deponunt, & tonso ei, ut moris est, capite, ad vicinam insulam, in qua Cenobitæ philosophabantur transmittunt.

Sol horribilem eclipsem passus est, feria sexta, hora

diei tertia; quo die in Hispania Abdamaram Rex Saccenorum à Radamiro Christianissimo Rege Galliciæ in bello superatus est.

In Italia cometa miræ magnitudinis apparuit protendens famem quæ secuta est. Rex Otho corpus Innocentij martyris in urbem Magdaburg transfert.

Anno sequenti Otho Imperator totā Lotharingiam sibi subiugauit, resistente sibi solo Metensium episcopo Adelberone fratre Ducis Friderici.

Stephanus & Constantinus videntes post patris sui depulsionem Constantinum filium Leonis Imperatoris ab omnibus sibi præferri, & se iam in secundis vix haberi. Cum deliberarent hoc quod de patre fecerant, etiam de Constantino facere, publicato eorū consilio per diabolicum incentorē huius consilij, cum ad conuiuium ex condicto confedisissent, & de prioratu sedendi inter se cōsulto decertarent, dato signo à vicis Constantini ambo fratres solio deturbentur, & totis capitibus ad idem monasteriū ad quod patrē transmissertant, & ipsi ad philosophandum cū monachis transmittuntur. Ita euacuato palatio abusiuis Imperatoribus, ipse Constantinus, & Romanus filius eius ex filia Romani Imperatoris imperant annis 16.

Anno sequenti Henricus frater Imperatoris in vrbe Merseburg à fratre obsessus proiectis armis ad pedes eius procidens, & misericordiam eius implorans in custodiam includitur. Fridericus etiam Archiepiscopus Maguntia à ciuibus excluditur.

Guillelmus Malmesburiensis. Hoc anno regnavit Edredus tertius ex filijs Eduardi, annis 9. & dimidio. Cuius ægotantis audito nūcio beatus Dunstanus cum illo equum acceleraret, vocem desuper sonantem audiuit, modo Rex Edredus obdormiuit in domino.

De origine sancti Dunstani, & bonis eius inijs.

CAP. LXXII.

Ex gestis eius. Hic Dunstanus ex Angliæ partibus oriundus paribus & genere & fide nobilibus matris autem sinibus sacro puerperio intumescens accidit, eam cum viro & multitudine populi confluentem ad ecclesiam beatæ virginis Mariæ in Glasconia die purificationis eius aduenisse, accensisque lampadibus missarum solennis interesse. Iamque qualiter puerum Iesum in templo inducerent recitari carperat. Tūc repente matrem Domini apparuit, quæ omnium luminaria extinxit, & totam domū caligine obtexit. Cumque omnes nimio pauore starent sensu hærentes, & alternis obtutibus stuporem indicarent, extemplo lux cælitus emissa in tēplo resplēdit, & cererum quem puerpera manu tenebat accēdit. Sicut autem populus de amillo lumine mirabatur, sic nunc maiori admiratione simul, & exultatione mētis interna detinetur, illuc itaque ab omnibus lumen perreptum est, & hinc omnibus lumen receptū. Infans autem natus cum iam loqui inciperet, ad hanc ecclesiam cum oblationibus delatus est. Ibiq; illis oratione pernoctantibus apparuit vir æthereos habens vultus, dicens locum non multo post sublimandum, puerū ibi Deo relinquentem, & beatum per sæcula prædicandum. Cum autem in tenello corpore accerrimo lignore fatigaretur, & iam in limine mors adesse putaretur, nocte intempesta cælestis eum medicina renisit, quam ei per Angelicū ministerium Christus exhibuit. Confestim de lectulo doloris surgens ad templum Deo gratias acturus eucurrit: his qui eius ægotantis curā gerebant stupefactis, lentoque pede vestigia eius sequentibus, & finē rei explorantibus. Necdum medium itineris confecerat, & cum malignis spiritibus latrantium canum multitudine stipatus occurreret, viamque eunti intercludere cōtendit, qui præ timore perterritus Christum puer exclamauit, cuiusque præsidio vallatus virgam arripuit, quam in faciem obsistentis simulacri vibrans, ipsum cum omni comitatu in fugam compulit. Denique ad portam templi veniens, sed eam obseratam inueniens, scalam cui inniti solebant, qui superiora templi sartiebant ignoranter, & quasi per excessum mentis ascendit. Inde ad alteram partem tecti,

Abdaram à
rege Radamiro
vincitur.

Constantinus
imperium
Græcorum
recuperat.

Festum
Purificationis
B. Mariæ.
Luce 2.

Miracul.

Viso Parentum.

Divinitus
sanatur.

Profigat
dæmones.

Vide rem
miram.

qua nullus erat. descensus progrediens angelicis mani-
bus ad solam, scilicet intra templum deponitur; ibi fa-
cta luce intentus est leui sopore offusus. Rogatus au-
tem vt tam mirabilis euentus modum exponeret, non
esse hoc in sua conscientia respondit. Sed hi qui explo-
randi gratia eum secuti fuerant de omnibus, quæ vique
ad extrema templi fastigia contigerant, claro & proba-
to sermone testificati sunt. Cetera vero quoniam & il-
los & puerum latuerunt sola Dei potentia mirabiliter
perpetrata fuisse clauerunt. Studebat iuuenis seruare
pudicitiam, fugere lasciuiam, principium bene agendi,
Deum semper habere, finem vero eidem commendare.
Moribus quoque bonis accessit ad studium sacræ le-
ctionis vt cum varijs artibus magnificè polleret, illam
tamen quæ musicis instrumentis exercetur, speciali qua-
dam affectione vendicabat. Denique à patruo suo Athel-
mo Cantuariensi Archiepiscopo Regi Ethelstano fa-
miliari contestatione commendatus, & ab eo gratissime
in palatio susceptus, in cunctis sapienter se agebat, nunc
quidem surgens ad orandum Deum, nunc sedens ad iu-
dicandas causas hominum. Et cum videret Regem eu-
ris secularibus fatigatum, in cythara, vel in aliquo musi-
co instrumento psallebat. Sicque tam Regis quam prin-
cipum corda exilarabat.

De miraculo cytharæ eius, & monachatus susceptione.

C A P. LXXIII.

In aniam
regis anglia
adducitur
& ibi reli-
giose versa-
tur.

Et sit usus
musicis in-
strumentis.

Putatur ob-
trahentes.

Ab amulio
multa pati-
tur.

Tunc matronæ cuiusdam frequenti rogatu com-
pellatus, vt ei stolam sacerdotalem artificiosè præ-
pingeret, quam post ad diuinos cultus aurifactoria imi-
tatione figuraret. Assumpta cithara ad domum illius ten-
dit, citharam in pariete suspendit, & opus ad quod ve-
nerat diligenter instituit. Cumque manum operi, cor au-
tem & labia Deo præpararet, apparuit in domo gloria
domini; cithara, quæ parieti affixa absque vilo mouentis
hominis impulsu, huius antiphonæ melodiam discretis-
sima modulatione personauit: *Gaudet in celis anima san-
ctorum, &c.* Tunc puellæ obstrepentes exiliunt, mater fa-
miliæ omnisque domus clientela vociferans eum plus-
quam expedit scire, diabolus quoque inuidiæ stimulis
quosdam inflammat, qui confecto mendacio opinionem
iuuenis apud Regem lædant, afferentes illum malis arti-
bus imbutum, nec quicquam diuino auxilio, sed plura
dæmonum operari præstigio. Qui aduertens faciem Re-
gis non esse erga eum sicut prius, palatio discedere pa-
rat, malens eum deferere, quam ab eo deferri. Quo com-
perito eius amuli insidijs iter obsidunt, illum equo dei-
ciunt, supplicijs affligunt, tandem vinculis irretitum in
cisternam, quæ iuxta erat depellunt, donec à quibusdam
hominibus inueniant, quorum pietate ad vicum fouen-
dus transfertur. Hoc ergo principium certaminis esse
intellexit, ad quod illum nuper diuinus cytharædus præ-
monuit. Profectus inde Elphegum cognatum suum
Vuentanz ecclesiæ Pontificem adiit, à quo frequenter
rogatus, vt monachatum indueret, quatenus qui ange-
licæ conuersationis initia haberet perseverantiam in ha-
bitu demonstraret. Respondit excellentioris esse gratiæ,
qui in sæculo consenserit, & tamen quæ digna sunt
monacho fecerit eo, qui se monasterio dedit, nec quic-
quam aliud præterquam quod sibi statutum est post
hoc facere potuit; alterum, inquit, necessitatis, alterum
est libertatis. Ad hoc Episcopus ait: Omnibus cõmunis
necessitas est, vt qui ignem gehennæ voluerit effugere,
ignem concupiscentiæ studeat extinguere, qui non mul-
tum extinguitur si fomenta eius humanis sensibus non
subtrahuntur. Ad hoc, quod in mundo præcipuè appe-
titur libertas hominis est, hac enim omnia cetera ne-
queunt possideri. Vt ergo Deo des, quod maximè diligis,
illa desinas habere. Cumque huiusmodi verbis quotidie
episcopus insisteret, illum in ambiguo positum grauissi-
ma febris inuasit, atque ad desperationem vite perduxit.
Tandem ex insperato reconvalescens hic ait: Legibus
voluptatis renuncio, virginem me virginis filius hucusq;

seruauit, virginem me Regina virginum habebit. Mox
accito episcopo postulat sibi indilate religionis benedi-
ctionem dari. Tunc episcopus lætitia perfusus monachali
eum & sacerdotali gratia promouit, ecclesiæ beatæ Vir-
ginis Mariæ attitulans, cui eum ab initio parentum suo-
rum sponso dicauit. Cumque eum contra diaboli insi-
dias instruxisset, dimisit eum pergentem ad generationis
sux principium, ibi in ecclesiâ præfatæ Virginis mansi-
tabat operas ea quæ pax norma religionis exigebat. Cui
etiam adherentem cellam (siue alias specum) proprijs
laboribus ædificauit, quæ non tam humani habitaculi
quàm formam gerebat sepulchri. Vt enim ego, qui vidi
æstimio, longitudo eius non amplius quinque pedum, la-
titudo vero duos, & semis pedes habet. Porro altitudo
staturæ hominis exprimit, liquis in desolâ terra consti-
terit, aliter enim neque stantis ad pectus porrigitur, me-
dium ostioli fenestellam aperit per quam lumen ope-
ranti irradiat.

De incensione demonis, & visione stelliferi.

C A P. LXXIII.

Verum diabolus quem ante habitare non sinebat in
palatio, nunc quoque depellere nititur tugurio.
Fallax ergo fallacem hominis adeptus imaginè sub ob-
scuro vespere cellam adolescentis petit, & immisso capite
fenestræ incumbit cernens illum fabrilis opere occupa-
tum, postulat sibi quippiam operis fabricari. Cuius ille
calliditatem non aduertens, operi quod postulabatur
animum intendit. Interim cœpit hostis verba peruersa
cõpositione facere, mulierum nomina inferere, luxurias
commemorare, deinde religionem ostendere, & denique
eadem repetere. Tunc Athleta Christi quis esset intelli-
gens, tenacula quibus ferrum tenebat cœpit fortiter ig-
nare, & subprellis labijs inuocare Christo. Deinde sacro
furore actus, celeriter ea candētia de igne rapit latualem
faciem includit, & totis viribus renitens monstrum in-
trorsus trahit. Iamque stando vires sumebat, cum is qui
tenebatur anulo pariete tenentis se manibus aufugerat,
tales immani rugitu fremens ululatus: O quid fecit cal-
uus iste, tenui namque sed formosa cæsarie erat, & ideo
de eo talia clamitabat. Mane autem congregata est ad
eum propinqui populi multitudo, sciscitans, quis ille cla-
mor fuisset, qui tanta eos vehementia dormientes ter-
ruisset. Dæmonis ait furor ille fuit. Cautē vos ab illo agi-
te, quia si vocem irati ferre non potuistis, societatem dæ-
moni quo pacto sustinebitis? Post hæc ieiunio & oratio-
ne contra hostem pugnans, cum pudicitia corporis tan-
tam obtinuit munditiæ cordis, vt vix eum latere pos-
set, quicquid sinister spiritus molitus fuisset, fama-
que eius totam regionem percutit, quæ ad visendum eum
omnium corda accendit.

Mulier quædam Elsgina nomine, diues & nobilis ad
eum veniens cum ex ore eius verbum audisset, adeo dul-
cedine vitæ æternæ delectata est, vt ulterius nec domum
repetere neque loco discedere, sed cum eo mori & vi-
uere diligeret. Hic circa venerationem beatæ Mariæ vir-
ginis valde feruens erat, & in tantum apud eam eius me-
rita valuerunt, vt si quando necessitate coacta quippiam
postularet, vix aliqua morula intercedente ab ea susci-
peret. Quæ cum infirma moreretur, vir sanctus dum ec-
clesiæ ostium psallendo præteriret, erectis ad cælum
oculis vidit spiritum sanctum in columbæ specie descen-
dentem, cuius corpus omni candore nitidius, alarum ve-
ro remigia scintillantibus ignis splendorem per aera spar-
gebant, quem ille penetrare illud morientis matronæ
lubintrantem conspiciens illuc concite venit. Vider do-
mum diuino splendore fulgentem, audit foeminam in-
tra septa veli oppansæ gratias agentem, miratur collo-
quium & dicendi finem patienter expectat. Deinde le-
uato velo subintrans illius stelliferi nomen interrogat.
Illa autem modestè subridens ait: Tu stelliferum ante-
quam huc venires vidisti, & nunc cui locuta sum in-
terrogas. Ipse est qui ad ostium ecclesiæ tibi apparuit,
& me

Utum per-
petua vir-
ginitate Deo
nuncupat.

In artifi-
ma deo in-
lula.

Utum mo-
nasterium
Vuentanz
Dionysii
abbat.

Utum ei
utrum pe-
nitentia cal-
lida.

Utum tra-
dit dæmo-
nem qd lo-
dos volen-
tem.

Utum in-
finita

Utum tra-
dit dæmo-
nem qd lo-
dos volen-
tem.

Utum tra-
dit dæmo-
nem qd lo-
dos volen-
tem.

Utum tra-
dit dæmo-
nem qd lo-
dos volen-
tem.

Utum tra-
dit dæmo-
nem qd lo-
dos volen-
tem.

Utum tra-
dit dæmo-
nem qd lo-
dos volen-
tem.

& me de imminente morte territam consolans visita-
uit. Tibi autem singulari amico gratias refero, quia tuis
semper admonitionibus instructa, & orationibus adiuta,
ecce ad Deum vado. Cumque corpus, & sanguinem
Christi suscepisset animam pariter tradidit Christo.

*Qualiter factus est Abbas Glasconiensis, & prae-
gnavit mortem Regis.*

CAP. LXXV.

DEfuncto autem Rege Ethelstano, frater eius Ed-
mundus imperij monarchiam suscepit, à quo Dū-
stanus accepta potestate super regiam mansionem quae
Glasconia vocabatur, cepit angustioris ecclesiae funda-
menta iacere, officinalque construere secundum exem-
plar olim sibi ostensum ab Angelo, ipsam metiente fa-
bricam, magnumque monachorum gregem ibidem co-
gregare. Quibus ipse primus Abbas effectus ad tantam
iustitiae perfectionem eos adduxit, ut ad omnes circum-
quaque ecclesias ex eisdem Pontifices eligi & Abbates as-
sumi non cessarent. Cum autem vir Dei precibus regis
devotus, Bathoniensem ecclesiam inuicere perrexisset,
ibi dum solitarius oraret repente ad superna raptus, ani-
mam cuiusdam discipuli à se nobiliter apud Glasco-
niam educati, innumera Angelorum frequentia stipen-
tam, immensoque lumine perfusam ad caelum prouehi
conspexit, & mox eam in manus diuinæ pietatis com-
mendans; dominus quoque loci ad commendandum
inuitauit. Regressus autem ut Regem cupidissimum
sibi loquendi adiret, diabolum scurræ simillimum co-
ram equitantibus deprehendit saltantem, & quasi de fu-
turo aliquo lucro gloriantem. Cuius praesentiam dum
coexistenti populo indicasset, formamque omnium con-
spectibus horribilem ex imperio denudasset, requisit-
us postea quid eiusdem monstri, petulans leticia por-
tenderet, mortem Regis regnique mutationem proxi-
mam esse nuntiavit, cui mox prophetiae rerum veritas
respondit. Nam infra septem dies occiso Rege succe-
dit in regnum iure fratris, vir egregius Edredus pius, &
iustus, proinde Dunstanus quasi Rex & Regis Impe-
rator est effectus.

Qualiter idem factus est Vintoniensis episcopus.

CAP. LXXVI.

ELego autem Vuintano episcopo ad vitam spirita-
lis saeculi disposito, Rex Dunstanum aggrediens
rogat, ut ecclesiam pastoralis solatio destitutam ipse pa-
stor suscipiat; sed videns se ei persuadere non posse, re-
gine matri Edgine, quae illi valde dilecta erat verbum
imposuit suadere. Quod cum ei suaderet, & ille penitus
recusaret, illa rationibus adhuc insistente motus aliquan-
tus per certissimum inquit habeto me in diebus filij tui
pontificali insula non esse sublimandum. Inde fluctuan-
tes animos gerens cubiculo se dedit, ibique secum mul-
ta voluenti somnus obrepit. Et ecce adsum Christi A-
postoli Petrus, & Paulus, & Andreas, à quibus glorio-
sissime salutus, Andream hilari vultu aspexit conueni-
entem, & verbis Angelicis audit praecinentem: *Tollite in-
guem meum super vos, & discite, quia mitis sum &c.* Tunc à
beato Petro iussus laeuam extendere modicum ferulae
crepitantis ictum excepit. Hoc ab illo audiens: *Hac tibi
est & pena abiecti, & signum ulterius non abiecti Pontifi-
catus.* Ad cuius virgulae tactum euigilans gratias egit Deo,
à quo se ita conspexit honoratum. Cumque Regi hoc
quod viderat enarrasset, signo diuinæ praenunciationis
est glorificatus, & insuper ipsius interpretatione Regis
Pontifex Cantuariæ futurus, designatus. Rex autem le-
thali morbo postea correptus ad eum accersendum
misit nuncios, ut esset confessionis eius auditor, & fidelis
apud Deum intercessor. Qui contristatus ad animam,
cum ad palatium velociter tenderet, & membra affecta
coniunctis infatigabiliter fatigaret, non patiente Deo illum

Spec. Histor.

ulterius affligi, vox de caelo lapsa insonuit: Ecce Rex
Edredus obdormiuit in domino, cuius vocis emissionem
equus cui infidebat percussus interiit. Tremuerunt co-
mites, fragorem quidem tonantis audientes, sed quis in-
tonaret non intelligentes: quibus ipse rem aperies com-
mendat animam Regis defuncti in manu Regis aeterni.
Ingressusque palatium sepeliendi persoluit officium.
Post hunc surrexit Eduuinus filius Regis Edmundi iu-
uenis insipiens, nulla regnandi gratia pollens, sed quasi
alter Roboam spretis senioribus puerorum consilia se-
ctans, libidine quoque incessanter exarsit. His vir sanctus
grauiter offensus, frequenter eum & acriter cepit incre-
pare, & ille increpantem ridere, multaque mala illi com-
minari. Qui ubi industriam suam nil praeualere vidit, ab
eius colloquio penitus abstinere decreuit. Illo ergo re-
lictio monasterio se recepit. Illo in loco turris erat, quam
necdum vlla in cacamine tectura claudebat. Cumque
populus trabem totius operis sustentatricem lutomis
muris applicare contenderet, repente ruptis funibus
ruere cepit, clamante omni populo Dunstanum, voci-
bus iteratis aduolat ocior sanctus, signum crucis è regio-
ne machinae depingit. Necdum manus sancta digitos
contraxerat, cum trabes, nec vinculis astricta, nec ma-
chinis leuata reuehi videbatur ad locum de quo ruere
ceperat.

Qualiter insidias diaboli contra se superauit.

CAP. LXXVII.

Hic gloria inuidens diabolus in speciem vr-
si translatus hiante rictu orantem aggreditur, inie-
ctisque ungulis, pastorem virgam quam manu tene-
bat, complectitur, & ad se trahere conatur. At ille spiri-
tu Dei roboratus retractum ad se baculum in sublime
erigit, ac fugientem belluam credens non prius destitit
quam flagellum in tergo illius tribus partibus commi-
nutum apparuit. Victus in se diabolus, in alijs victorem
suum vincere querit. Nam praefato Rege eodem quo
consecratus fuerat die in turpes concubitus publice de-
uoluto, ac per hoc omni senatorio ordini offenso com-
muni omnium voto Dunstanus compellatur. Qui per-
ges repertum cum adultera Regem mechali thoro vio-
lenter abstraxit, & ante summum Pontificem Odonem
Cantuariensem adduxit. Itaque pellicis animum diabo-
lus instigat, Regis iram pellex exaltat, & ambo Dunsta-
no exilium intentant. Cumque venissent Glasconiam,
& urgente Regis edicto proscriptus fuisset inter lachry-
mas monachorum sub eius manu nutritorum, inter la-
menta amicorum, inter gemitus pauperum à se recrea-
torum, audita est in atrio templi vox plaudentis diaboli
quasi inuenculae cachinnantis, quem sanctus seuera frō-
te suspiciens. Nihil, ait, super exilio meo grataletis, quia
plus est quod me redeunte doleas, quam quicquid me
exultare letari valeas. Hoc dicto malignus abscessit, nec
sic cessauit mulieris furentis insania, quin omnibus, qui
viri Dei exultant hospicio fouissent persecutatis, pro-
scriptis, damnatis, ipsiusque oculis etuendis ministros
transmitteret. At clementia Christi respiciens Anglo-
rum populum tanto pastore destitutum, suscitauit cor-
da eorum contra Regem impium, coactique in turbam
ipsam cum adultera fugitantem armis persecuti sunt, &
ipsam quidem comprehensam subneruauerunt, ipsam
quoque per diuersa loca deuiantem ultra flumen Tha-
misium compulerunt, fratremque illius Edgarum Re-
gem statuerunt. Qui celebrato regni concilio ad nihilatis
omnibus, quae à fratre eius iniquis legibus, decreta fue-
rant, omnia quoque ab eo violenter ablata restituit, &
virom Dei. f. Abbatem Dunstanum in magna gloria de
exilio reuocauit. Denique mortuo impijssimo Rege Edu-
uino & in sortem daemonum translato, Dunstanus nesci-
ens quid de eo actum esset, in Ecclesia cui praeerat Dei,
fidis meditationibus inserviebat, & ecce sub eius aspectu
tartarea cohors exultando quasi chorum ducebat, per-
scrutatus sanctus causam letitiae, audit Regem obijisse.

*Edredi regis
felicem obi-
um diuini-
tus cognoscit.*

*Edredi regis
infantum
imperium.*

*Vide insignem
miraculum,
& vim s.
Crucis.*

*Dunstanus
verberat dia-
bolum.*

*S. Dunstanus
proscribitur.
Compescit
demonis po-
tulantiam.*

*Edgari regis
encomia.*

*S. Dunstanus
reuoatur in
Angliam.*

Precibus ipsius liberatur anima defuncti regis Eadwini.

animamque illius statim tradendam gehennæ, sed prius hoc ex diuino imperio Dunstano nunciandum. Qui pietate motus soloque prostratus vbertim flens, non prius ab oratio Deo quiescit, quousque Regis spiritum liberatum agnoscit. Breui autem morula peracta redit tristis legio infernalis in hos clamores erumpens: O hominem fidei alienum, & nostris semper beneficijs ingratum, ad vlciscendas iniurias tuas venimus, & ecce aduersus increpationibus tuis confusi redimus. Cumque ille depromendæ veritatis præceptum dæmonibus indiceret, agnoscit animam Regis Angelica virtute illis sublatam esse, eamque in sorte penitentium cedere. Tunc exultans in domino, furor illorum tali ratiocinatione compescuit: Si peccauit, inquit, homo iste, in Christum peccauit & in me. Quod ergo Christus, & ego dignati sumus indulgere, vos qua temeritate audetis improbe reprehendere. Qua sententia tetri spiritus quasi pertica sagitta percussi, muscarum à vento raptarum modo dissiliunt.

Qualiter factus est Cantuariensis Archiepiscopus.

C A P. LXXVIII.

Fuit Archiepiscopus Cantuariensis.

Columba caluitus veniens sacrificantis capiti insidet.

Vir sanctus grauiter castigat regis libidinem.

Vide septem annos penitentiam sancti regis.

Post obitum vero sancti Odonis Cantuariensis Archiepiscopi Rex Edgarus Dunstanum precibus fatigatum, tandemque sui & omnium episcoporum importunitate superatum, primæ metropolis Anglorum scilicet Cantuariæ primatam ac Patriarcham instituit, quem statim ob robur auctoritatis Apostolicæ Romam profectum Papa Ioannes videre promeruit, eumque Pontificalibus decoratum quasi columnam lucis ad illuminandam terram genti Anglorum transmisit. Cumque die aduentus sui primo sacris altaribus assisteret, & populo Dei panem viuificum distribuendo porrigeret, repente contexta nube domo columba olim à Ioanne in Iordane visa apparuit; quæ quousque sacrificium consumptum fuisset super illum mansit. Diabolus vero ecclesiæ gaudia turbare volens accendit animum Regis in amorem Deo sacratæ virginis, ut quia Dunstanum deijcere non posset, eum quem maxime diligebat deijceret. Perpetratoque peccato & ad publicam populi audientiam prolato, Dunstanus dolore affectus mox illum redarguendum velut alterum Dauid, alter Nathan intrepidus adiit. Cui assurgens Rex cum manum extendere ut eum ad regium thronum deduceret, ille manum dare renuens, oculos ad illum cum indignatione torfit & ait: Tu Pontificis manum audes contingere, qui virginem deitatis artharam munere non timuisti præripere? Nolo esse amicus, cui Christus fuerit inimicus. Territus verborum eius tonitruo Rex pedibus eius extemplo prosternitur, scelus flebiliter fatetur, veniam humiliter precatur. Quod ut vidit Pontifex expauit, perfusumque lachrymis Regem, lachrymis & ipse madens à terra leuauit. Deinde cum magnitudinē peccati per amplificationem exposuisset, paratum illud ad omnem satisfactionem reddidisset, septennem ei penitentiam indixit, ut in toto hoc spacio coronam regni non gestaret, ieiunium in hebdomada biduale transigeret, pauperibus thesauros large dispergeret. Super hoc sacrandis Deo virginibus monasterium Flenconie fundaret, ut qui vnam pro peccato Deo abstulisset, plures ei per sectam aggregaret. Aliaque plura ei iniungit, nihilque fuit quod minus, vel sequis Rex impleveret, quam à rectore vitæ suæ præceptum fuisset. Septimo autem anno cum penitentiae tempus exactum fuisset, sacer præsul accitis omnibus imperij Anglorum Principibus, Episcopis, Abbatibus coram populi multitudine Regi coronam imposuit cunctis lætantibus, & Deum in Dunstano laudantibus, puerram quoque ex peccatrice progenitum sacro fonte regeneratum leuauit, & aptato illi nomine Eduardo in filium sibi adoptauit.

De constantia eius, & quibusdam miraculis eiusdem.

C A P. LXXIX.

EO tempore quidam comes duxerat cognatam suam, qui correptus à Dunstano parere noluit, ut eam relinqueret. Excommunicatus ille adiit Regem conquirens, de Dunstano. Rex mādauit Archiepiscopo ut eum absolueret; Qui noluit, sed eum grauius excommunicauit. Ille Romam cum multis muneribus misit. Apostolicus mandauit Dunstano ut eum absolueret. Absit hoc, inquit, ut causa alicuius mortalis hominis contemnem legem Dei mei. Quod videns comes penituit, & uxorem suam repudiavit, nudisque pedibus laneis indutus, virgasque in manu gerens cecidit ad pedes Dunstani generalis concilium celebrantis, & tunc primo absolutus est.

Quodam tempore capti sunt tres fabricatores falsæ monetæ, qui mox adiudicati sunt ad sustinendam penam tali crimine promulgatam per Angliam id est ad manuum abscissionem. Quod Dunstanum non latuit. Die ergo Pentecostes celebraturus missam percunctatus est utrum lex impleta esset. Responsum est propter reuerentiam diei festi dilatare esse penam usque in diem alterum. Nequaquam inquit. Ego hodie ad altare non accedam, donec debitam sustinuerint penam. Nam negocium ad me respicit, ipsi enim viri in potestate eius erant. Dixit & pro eis, qui manus perdituri erant multum plorans, ostendit ex qua affectione hoc dixerit, quibus punitis ascendit ad altare lota facie dicens: Nunc confido, quod sacrificium de manu mea suscipiet omnipotens. In qua missa dum diceret, Ecclesiam tuam quam pacificare, custodire, adiuuare, & regere digneris; nuda columba super eum & multis videntibus descendit, & alis expansis super caput eius sic mansit in silentio usque quo sacrificium impleveretur. Quo completo diuertit super tumbam Odonis præfati Archiepiscopi, alis suis eam complexans, & rostro deosculas. Vnde Dunstanus quotiens postea ante sepulchrum eius transiit semper genua flexit, & eum postea appellauit Odonem Sodenem id est bonum Odonem. Dum autem digrederetur ab altari, ministri pro signo quod acciderat in diuersa euntibus, non fuit qui calicem illius suscipere, quæ pependit in aere, nec terram tetigit, ne seruum Dei à sua intentione turbaret.

Dedicabat aliquando ecclesiam cuiusdam nobilis, ubi cum aqua deficeret ad ministerium, & ille nobilis turbaretur; vir Dei percussit baculo terram præmissa prece, & fons erupit, qui usque hodie manans nomen eius celebre facit.

Aliam quandam ecclesiam dedicabat, quam cum inspicere non esse conuersam versus orientem, humero suo parum suppressit, & mox fertur ad orientem eam conuertisse.

Quadam nocte, dum dormiret, per visum raptus est in superna, & videre sibi visus est matrem suam eisdem potentissimo Regi in coniugio copulatam, sub immensa confluentium magnatorum læticia, resonantibus vndique hymnis, & laudibus in gloriam illius Regis, & diuersis organis concrepantibus. Quibus dum ipse magnifice delectatus intenderet, accessit ad eum quidam iuuenis candidissimo tectus amictu dicens: Quare omnibus alijs gaudentibus, & cantantibus, tu solus taces in nuptijs matris tuæ. Qui respondit se nescire quid in laudem tanti Regis cantaret. Cui ille: Vis, inquit, institui quid contare debeas? Respondit cupio. Et ille: Canta. O rex gentium dominator omnium propter sedem maiestatis tuæ da nobis indulgentiam Rex Christe peccatorum, alleluia. Quam sæpius ille cantans, & repetens miro modo delectabatur. Expergefactus statim illam antiphonam iussit scribi.

De visione diuina in eius aduersarios ostensa.

CAP. LXXX.

INterea clericalis ordo in quibusdam locis tanta confusione agebatur, ut non solum à vita secularium excellentius nihil haberet, verum etiam improbis actibus longe inferior iaceret. Qua de re pastores ecclesiarum turbati, Dunstanum ut proprium primatem adeant, res male gestas exponunt. At ille in homines nefandos auctoritatis suae protulit sententiam, aut canonicè esse viuendum, aut ecclesijs exeundum. Ex quo factum est, ut plurimum ecclesiarum clerici dum contemnerent, proposita conditione corrigi auctoritate Pontificis sunt expulsi. Qui cum eum iniuriæ accusarent, virtutis amatores se esse fatentes. Dunstanus coacto consilio Vintoniam venit, ibique ex sententia totius concilij de aduersarijs victoriam cepit. Cumque ex iure sibi nihil superesse conspicerent, vbi regio auxilio & Principum ad preces se vertunt, quibus episcopum flagitant, ut intransmissæ personæ de ecclesijs expellantur, expulsi restituantur. Dubitante autem viro Dei, nihilque ad rogata respondente, ecce dominici corporis forma vexillo crucis infixæ & in editiore domus parte locata, humanos exprimens modos, omnium voces compescuit dicens: Absit hoc ut fiat: Ad quam vocem Rex & omnes maiores natu perterriti, clamore pariter & Dei laude aream compleuerunt. Et his quidem aduersarijs viuentibus cessatum est à contentione, donec per successionem prior discordia renouata est. Tunc abeuntes, & iniquitatis suæ defensores quendam Scotorum Pontificem ingeniosum & loquacem assumentes, ad hominem Dei tendunt turgenti spiritu scandalum proponunt, at ille qui longo senio & Ecclesiæ laboribus effractus iam præter orationem omnia postposuerat, hoc responsionis iaculum in hostes vibrat. Quoniam, inquit tanto tempore elapso calumniæ causam non prætendistis, nunc autem senescentem me & taciturnitatem operam dantem antiquis querelis deferuire compellitis, fateor vincere vos volo, causam ecclesiæ suæ Christo iudici committo. Quod dixit irati Dei censura firmavit, mox etenim domus concussa est, carnaculum sub pedibus solutum, hostes solo præcipitati, ac ruentium trabium pondere oppressi. Vbi vero cum suis sanctus accubabat, ibi nulla ruina suffusio fiebat.

De prophetia eius contra domum regiam & transfugam eisdem.

CAP. LXXXI.

Rex autem Edgarus immatura morte præreptus Edvardum filium suum & regni, & morum hæredem reliquit. In cuius electione dum quidam Palatini Principes acquiescere nollent, Dunstanus arrepto crucis vexillo, quod ex more ante se ferebatur in medio constitit, Edvardum illis ostendit, elegit, sacrauit, patrisque ac magistris affectum quoad vixit ei impendit. Sed illo post triennium nouercali fraude occiso, Ethelredus quem eius fratrem fama loquebatur regnum obtinuit. Quæ res quamuis infesta esset Dunstano, non tamen consilium fuit resistere, eo quod Regis filius, & proximus tunc hæres videretur esse. Attamen in die consecrationis suæ post impositam sibi coronam, fertur Dunstanus hoc illi prædixisse: Quoniam conspirasti ad regnum per mortem fratris tui, quem occidit ignominiosa mater tua, non deficiet gladius de domo tua, de semine tuo interficiens quouique regnum tuum in alienam gentem transferatur.

Idem sanctus beatam Dei genitricem videre meruit, & mellissimas eius voces audire, quibus socias virgines ad collaudandum Deum hortabatur concinens illud carmen Sedulij.

Cantemus domino ô socia &c.

Anno autem Verbi incarnati 12. minus à millesimo Patriarchatus sui 33. natiuitatis autem circiter 70. cum iam esset omnium virtutum charismate plenus, & videndi Deum desiderio fatigatus, post multam populorum exhortationem, & futurorum prænunciationem inter gratiarum actionis verba, ex omnibus animi medullis effusa vidit illos, qui se ad caeleste conuiuium iam ante biduum inuitauerant bonos Angelos assistentes, & caeleste sibi obsequium præparantes, quorum penitentia anima illius gratulata, de habitaculo sanctissimi corporis est egressa, & in gaudium domini sui cum honore ingressa.

De quibusdam euentibus sub imperio Othonis.

CAP. LXXXII.

Sigebertus in chronicis. Anno Othonis 12. Taxis Rex Hungarorum in Italiam veniens decem modios nummorum à Berengario pro reddito accepit.

Anno eiusdem 16. mortuo Vuicfrido Colonienfium Archiepiscopo suscepit Archiepiscopatum vir gloriosus Bruno frater Othonis imperatoris, qui qualis quantus fuerit apud Deum & homines lector ediscat in vita ipsius quam Rogerus luculenter scripsit. Huius studio translata sunt à Roma Coloniam corpora sanctorum Elisij, Patrocli, Priuati, Gregorij, cum baculo sancti Petri.

Anno eiusdem 18. Ludouico Rege Francorum mortuo Lotharius filius eius ex Gerberga sorore imperatoris regnavit annis 31.

Ex chronicis. Ludouicus Remis in ecclesia sancti Remigij sepelitur, & sub Lothario filio eius Rege. Hugo magnus Francorum dux efficitur, nec multo post idem Hugo moritur, & in ecclesia sancti Dionysij tumulatur cui successerunt filij eius Hugo, & Otho, & Henricus, quorum Hugo ducatum Francorum in loco patris est sortitus.

Guilielmus in chronicis. Hoc anno regnare incepit, Edvius filius Edmundi superioris Regis adolescens petulans, ut supradictum est, & libidinosus. Qui Dunstano corripiente se, omnes monachos in tota Anglia exiliauit, & calamitatibus affectis. Ipsum quoque Dunstanum in Flandriam expulit. Malmesbertense canobium plusquam 2701 annis inhabitatum à monachis, stabulum clericorum fecit. Tunc beati Adelini corpus tot annis abditum à clericis, de terra leuatum, & in scrinio locatum est, cui dedit Rex prædium amplissimum. In cætera vero canobia nimis inhumanus fuit, tum propter statitis lubricum, tum propter pellicis consilium, regnavit annis 4.

Sigebertus in chronicis. Anno 19. Ioannes Romanæ ecclesiæ 131. præli det.

In Italia lapis miræ magnitudinis, tonitru tempestate turbulenta de celo iactus ingens miraculum videntibus prebuit. Tempia plerisque in locis valida tempestate concussa sunt, vtriusque ordinis sacerdotes ictu fulminis interierunt, & plura horrenda dictu portenta monstrata sunt.

Anno 21. prodigiosa res multos terret, & à vitijs coercet, notis crucis in veste plurimorum apparentibus, quorundam autem vestibus quasi lepra sordentibus.

De Edgardo Rege, & viris illustribus Angliæ.

CAP. LXXXIII.

Guilielmus in chronicis. Hoc anno regnare incepit. Edgards filius Edmundi frater Edouini iuenculus annorum 16. quo nascente Dunstanus fertur audisse vocem Angelicam dicentem: Pax Angliæ quamdiu puer iste regnauerit, & Dunstanus vester vixerit. Regnavit autem annis 16. Nullum fere annum regnavit, quo non novum monasterium fundaverit. Regem Scotorum Cinadium, Cambrorum Macolinum, Archipiratam Maf-

*An. Ch. 948.
migrat ad
Dominum.**Gravit tem-
pestas.**Hic rex Sto-
torum Len-
metius 3. à
Lesles deci-
tur 1.5 de re-
bus Scoticis.*

centum, omnesque Reges Vualensiam numero 5. ad curiam coactos perpetuo sacramento sibi obligauit, quos apud urbem Legionum sibi occurrentes in pompam triumphi per fluvium deduxit vna naui impositos, in cuius prora sedebat ipse, & illi remigabant. Fama eius excitati venerant eum videre Saxones, & Flandrenses, & Dani, a quibus didicerunt tunc temporis Angli inconditam animi ferocitatem idest a Saxonibus, & a Flandrensis eneruam corporum molliem, a Danis potationem.

Mores parui
in Angliam
a quibus in-
uicti.

Florebat tunc in Anglia Dunstanus prius Abbas Glasconia, post episcopus Vintonia, mox Archiepiscopus Cantuariæ, multæ in sæculo potentia, magnæque apud Deum gratia. Post Regem Elfredum excitator mirificus, artium liberalium & locorum regaliū reparator magnificus. Qui ut potationem cōpatriotarum refrænaret, clauos aureos vel argenteos iussit vasis affigi, ut dum metam suam quisque cognosceret non plus subseruiente verecundia vel ipse appeteret, vel alium appetere cogeret. Huius discipulus fuit Athelwoldus ex monacho Glasconienſi, Abbas Abbendonienſis, & post episcopus factus Vintonienſis. Qui tot & tanta fecit episcopus urbis vnius quot & quanta vix posse facere videretur Rex Angliæ totius. Hic clericos expulit de Vintonia, & posuit pro eis monachos.

Floruit etiam tunc temporis Osvaldus nepos Odonis Archiepiscopi, qui ante Dunstanum fuerat ex monacho Floriacenſi Vuingornia episcopus, & post Eboracenſis Archiepiscopus. Qui monasterium Ramelſia in quodam palustri loco ædificauit, clericos ex Vuingornia expulit, & posuit pro eis monachos regulares.

De visione eiusdem Edgari super statu futuro
regni.

CAP. LXXXIV.

Idem Edgarius Rex Angliæ dum quadam die in venatione esset fessus, somnōque resolutus, iacebat sub malo siluatica, tunc ecce canis feram insequitur, femina vero prægnans venatica, & iuxta pedes illius accubans dormitantem excitauit. Nam ipsa tacente catuli alio inclusi multiformes & sonoros latratus edidere. Attonitus Rex oculos ad cacumen arboris intendit & vidit poma vnum & alterum delapsa in fluvium, quorum collisione bullis aquatilibus intra se crispantibus voce articulata insonuit sic: Vuelhistei, bene est tibi. Non multo post vndarum cum voluminibus vrgentibus vrceolus super aquam apparuit, & post vrceolum vrceus exundans aquam, nam alter prior vacuus erat. Et quamuis crebro gurgitis impulsu maior minorem vrgeret, ut scilicet aquas suas in illum funderet, nunquam tamen obtinere potuit, quin vrceolus vacuus recederet. Iterumque quasi superbo gestu victorem victus impeteret. Regressus Rex post hanc visionem domum anxius patefecit omnia matri suæ, cui tanquam sanctæ formine Deus solebat multa reuelare, hæc dicebatur Elſiga, quæ tam pia & dulcis erat, ut etiam reos quos iudicium palam damnauerat occulte redimeret. Quamlibet preciosam vestem conspecto pauperi statim dabat, corpore speciosissima, & artificio manuum prudentissima, & omnibus operibus bonis intenta. Postero igitur mane dixit filio suo: Latratus carulorum quem matre quiescente dedere significant, quod post obitum tuum quiescentibus illis, qui modo valent & viuunt, nondum nati nebulones contra Dei ecclesiam latrabunt. Quod autem vnum pomum secutum est alterum, ita ut ex collisione secundi in primum videretur vox sonuisse Vuelhiste. Hoc innuit, quod ex te qui ad instar arboris magnæ totam inuibras Angliam, duo procedent filij, fautores secundi extinguunt primum. Tunc diuersæ partis incentores dicent pueris vtriusque Vuelhiste, quia mortuus regnabit in cælo, vnius in sæculo. Quod autem vrceus maior minorem implere non poterat, significat quod gentes Aquilonares, quæ numerosiores sunt

quam Angli, Angliam post mortem tuam impetent, & quamuis crebro compatriotarum aduentu ruinas suas impleant, nunquam tamen hunc angulum mundi poterunt implere, sed Angli nostri cum maxime victi videbuntur, eas repellent.

De iustitia & sanctitate eiusdem.

CAP. LXXXV.

Hic Edgarius Rex, ita in sanctitate sua seuerus fuit, quod ibi nullus fuit priuatus latro, nullus popularis prædo, nisi qui mallet propriæ vitæ dispendio in fortunas alienas grassari. Quinetiam omnis generis feras sanguinis auidas ex regno exterminare cogitauit. Vuidualo Regi Vualentium indixit, ut sibi aliquot annis tributum 30. luporū solueret. Quod cum ille tribus annis fecisset, quarto destitit, nullum se vltius posse inuenire professus est. Gracillimi corporis fuit, & virtutis immensæ, ita ut vltro ad congregiendum laceraret, quemcumque audacem hoc maxime timens ne in tali colludio timeretur. Omni ætate post Pascha naves per omnia littora coadunari præcipiebat ad occidentalem insulæ partem cum orientali classe, & illa remensa cum occidentali ad borealem. Inde cum boreali ad Orientalem remigare consuevit, ut exploraret ne quid piratæ turbarent. Hyeme & vere per omnes provincias equitabat indicia potentiorum exquirens, ne ius violarent.

Venit aliquando cum adolescens esset in monasterium, quod situm est Vintonia, vbi quædam puella de nobilibus Anglorum orta, inter sanctimoniales in communi habitu nutriebatur, quam videns & concupiscens misit pro illa, quæ timens pudori suo, raptum velum a quadam sanctimoniali capiti suo imposuit, & sic ad Regem iuit, quam videns ille: Quam subito, inquit, sanctimonialis effecta es, & ablato velo renitenti vim intulit. Hoc sciens Dunstanus contristatus, valde venit ad regem. Cui venienti cum Rex occurreret, & cum ut solebat per manum ducere vellet, Dunstanus turbato vultu manum suam retraxit, & cum ad penitentiam commouit, ut supradictum est.

Quodam tempore Rex venatum perrexerat, & Dunstanum qui tunc forte secum erat missam rogauit differre donec rediret. Appropinquante hora tertia, vir Dei sacris indutus vestibus, Regemque expectat cubitis inuixus altari & lachrymis deditus. Tunc subito sopore leuiter pressus, rapitur in cælum & immixtus Angelis audiuit eos sanctæ Trinitati modulatis vocibus canere. *Kirieleyson, Christeleyson, Kirieleyson.* Quorum cantum retinens ad se reuersus est, & interrogat si Rex aduenisset. Respondetur non. Iterum ergo erat & iterum in cælum raptus audit ibi altisona voce dici, *Ite missa est.* Cumque responderetur, *Deo gratias,* accurrunt clerici Regis Regem adesse dicentes, quibus ille respondit, quod iam missam audierat, nec aliam eo die auditurus, vel celebraturus erat. Interrogatus quare, visionem aperit, & sumpto ex hoc sermone, prohibuit regine vltius in die dominica venatum pergeret. *Kirieleyson* quod in cælo audierat clericos docuit, & in multis locis hodie per Angliam cantatur.

De obitu sancti Vnicberti & diffensione cleri Romani.

CAP. LXXXVI.

Sigebertus in chronica. Anno Othonis 25. sanctus Vnicbertus fundator Gemelacensis cenobij apud Gorgiam, vbi Deo militabat, propter amorem ibi teruentis sanctæ religionis in Christo dormiuit. Corpus eius relatum est ad cenobium Gemelacense.

Anno sequenti collecto a tota Italia episcoporum concilio Ioannes Papa de nefarijs causis infamatus, qui tertio euocatus, dum se excusatum venire cunctator, post multa tandem eo a cunctis præiudicato, Leo adhuc laicus electione omnium & consensu Imperatoris Papam substituit.

substituitur. Sic Leo præfatus Apostolica sedem, fecit ordinationes, & ea quæ erant Apostolica. Nec longum, Romani alterata fide apud Imperatorem Papam recipiunt Ioannem. Ille Synodo collecta Leonem deposuit & eius gesta cassavit. Statutum quoque est publico omnium iudicio synodum à Leone habitam nec nominandam Synodum, sed prostibulum fauens adulterijs. Quicumque ergo eo ordinante erant damnati, iussu sunt suam ipsorum proscriptionem præsentare in charta hæc continente verba: *Pater meus nihil sibi habuit, nihil mihi dedit.* Et sic depositi remanserunt in illis gradibus, si quos habuerant non à Leone ordinati. Siqui autem digni iudicantur non accepta prius consecratione ordinantur. Indictio illis eodem decreto, quo & damnatis à Constantino Neophito. Romani igitur à Ioanne Papa pecunia illecti Imperatorem cum paucis Romæ morantem subito aggressi, ita ab exercitu Imperatoris sunt attriti, ut nisi ab Imperatore & à Papa Leone milites Imperatoris à cæde reuocarentur, usque ad internecionem Romani deleterentur. Quibus per Leonem Imperatori reconciliatis, post abscissum Imperatoris Leo Papa insidias sibi parari sentiens ad Imperatorem fugit. Ioannes ex Papa se cum vxore cuiusdam oblectans à diabolo in tempore percussus, ac sine viatico dominico moritur. Romani vero contra iuramentum quod Imperatori fecerant, se nunquam electuros Papam sine eius & filij eius Othonis consensu. Papam Benedictum sibi statuerunt. Qui Romanæ ecclesiæ 132. præfuit. Imperator autem Roma obsessa Romanos cæde & fame adeo afflixit, ut Leonem Papam se retenturos promitterent. Sic Benedictus reiectus non solum papato, sed etiam sacerdotio à Leone exordinatur.

Ex chronico. Hic etiam in carcere strangulatus est ab Othone Imperatore. Ipse autem Imperator anno imperij sui 28. Pêthecostem Aquisgranis celebravit, concurrentibus illi à Francia fororibus suis, regina scilicet Francorum Geberga matre Lotharij regis, & Caroli ducis, & Hatuide vxore Hugonis Parisiorum comitis, ibique omnis illa regalis prosapia tanto ad inuicem congratulationis iubilo affecta est, ut in omni eorum vita vix aliquid gaudij & lætitiæ huic æquiparari posset.

Sigebertus in chronico. Post Benedictum igitur Leo Romanæ Ecclesiæ 133. præfuit.

De initio & profectu ecclesiæ sancti Quintini & quibusdam alijs.

C A P. LXXXVII.

Hoc tempore ecclesiæ sancti Quintini martyris, quæ est in insula super fluvium Phomene sita, & cenobium monachorum paucorum facta est. Procedente vero tempore crescente numero fratrum & aucta possessione reddituum, esse Abbatia cepit, in quo loco adhuc duo putei extant. In vno quorum caput ipsius martyris, in alio corpus Angelo reuelante inuencum fuerat, à venerabili matrona romana nomine Eusebia, quæ pro munere eiusdem officij lumen oculorum, quo antea priuata fuerat, per eundem martyrem recepit. Et hæc inuencio anno à passione ipsius martyris 55. euenit, qui passus est martyrium, anno ab incarnatione Domini 332. Sed postquam præfata mulier religiosa sancti martyris corpus inuenit, atque in superiori loco præeminētis oppidi, quod antiquitus Augusta Viromandorum vocabatur, collocavit.

Labentibus multis annorum curriens, sepulchrum eiusdem martyris vbinam haberetur cunctis erat incertum. Denique sancto Eligio Nouiomensi ecclesiæ Pontificante, facta inquisitione de eiusdem martyris corpore, sub præsentia ipsius episcopi inuentus est locus in profundo terræ defossus, in quo preciosus ille thesaurus seruabatur. Et hæc secunda inuencio sub sancto Eligio facta est, anno ab incarnatione domini 657. non absque diuinæ virtutis magno miraculo: nam cum

beatus episcopus nocturno tempore multis luminaribus accensis, quæsitum loculum inueniret, & fossorio quod manu tenebat perforaret tanta subito odoris suauissimi fragrantia, tantaque supernæ lucis claritas circumquaque emanauit, ut & præsentibus odore mirifico repleterentur, & absentes ortum diei aduenisse suspicerentur. Adelbertone autem Metensium episcopo mortuo, Deodericus cōsobrinus Othonis Imperatoris episcopus subrogatur. Hic ut legitur inspiciens primas litteras nominum omnium Metensium episcoporum quas Angelus Domini dicitur dedisse sancto Clementi primo Metensium episcopo, & notans, alias argento, alias viiori metallo pro metallorum qualitate esse annotatas. Cum videret etiam litteram sui nominis argento esse prænotatam, dixisse se fertur in Episcopatu tanta bonæ fore facturum ut ipsa nominis sui littera merito deberet auro denotari. Cuius bonæ intentionis initium ostenditur in cenobio sancti martyris, & leuitæ Vincentij, fundato in ipsius urbis insula.

Hoc tempore Danis, qui Christum Iesum & idola simul colebant, cum Pomponio clerico in conuiuio altercantibus super cultura Dei & Deorum, Danis assentibus Iesum Christum esse quidem Deum, Deos vero maiores, & antiquiores esse illo, Pomponio vero ecōtra affirmante Iesum Christum verum Deum solum, Deumque esse vnum in substantia, trinum in personis. Rex Dannorum Ataldus condixit clerico, ut fidem propositam à se probaret testimonio veritatis. Quod auerente clerico, ingentis ponderis ferrum valde ignitum manibus illius ferendum imponitur. Quod cum clericus usque ad palatium dominicum tulisset absque vlla læsione, rex penitus abiecta idolatria se suosque ad colendum verum Deum solum conuertit. Clericus vero ad episcopatum promotus est.

Hoc tempore Bulgaribus dominabantur filij Symeonis Petrus, & Bayanus, quorum Bayanus in arte magica adeo valebat, ut quotiens vellet, lupus vel quælibet fera fieri videretur.

De sacris reliquijs quas sanctus Theodoricus Metensis attulit.

C A P. LXXXVIII.

Anno Othonis 32. quidam comes Othonis Imperatoris ei familiaris Romæ ante oculos omnium à diabolo arreptus, ita ut seipsum dentibus discerneret, iussu Imperatoris ad Papam Ioannem adductus, ut cathena sancti Petri collo eius circumdaretur: dum à fallacibus clericis semel & bis alia cathena furenti adhiberetur, nec quicquam remedij inde proueniret, ubi nil virtutis inerat: tandè vera cathena sancti Petri allata & collo furentis circumdata, diabolus spumans, & multum clamans abscissit. Qua cathena Theodoricus Metensis episcopus arrepta, cum diceret se eam nisi manu abscissa non dimissurum, tandem Imperator sedato litigio à Papa Ioanne obtinuit, ut annulum huius cathenæ exactam episcopus mereretur.

Anno 33. Theodoricus Metensium episcopus Imperatori sanguine, dilectione, ac familiaritate cæteris deuinctior, dum in Italica expeditione per triennium sub eo militaret, multa corpora & pignora sanctorum de diuersis Italiæ locis quocunque modo potuit collegit. Primum à Marsia sanctum Elpidium confessorem, cuius socium Euthycium episcopum ipse Imperator iam sustulerat. Ab Amiternis Eutychem martyrem cum reliquijs Matonis, & Victorini ac sociorum eius. A Fulginis, Felicianum episcopum & martyrem. A Perusio. Aselepiodorum martyrem. A Spoletio Serenum martyrem, cum Gregorio Spoletano martyre. A Corduno Pignora Vincentij martyris & leuitæ ab Hispania olim à duobus monachis Capuam, à Capua vero illuc deportata. A Metuania alterum Vincentium episcopum & martyrem. A Vincentia Leontiam episcopum & martyrem. A Florentia Mineatem martyrem. Ab urbe

Plurima sanctorum reliquia in Galliam deportata.

Monasterii
S. Vincentij
multis reli-
quijs sancto-
rum donatum

Tudertina Fortunatum episcopum & confessorem. A Corphinio luciam Syracusanam virginem & martyrem à Faroaldo duce Spoletanorum olim à Syraculis illuc translata. A Sabinis partes corporum Prothi, & Hiacynti martyrum. Hæc omnia cum parte cathenæ sancti Petri Apostoli, cum capillis eiusdem & sanguine sancti Stephani Prothomartyris, & parte craticulæ sancti Laurentij martyris à Papa Ioanne sibi donata cum multis alijs sanctorum pignoribus præsul Theodoricus in Galliam hoc anno transtulit, & in Ecclesia sancti Vincentij martyris à se in insula vrbis constructa locauit.

Anno eiusdem 36. Dominus Romanæ ecclesiæ 136. præsidet. Otho senior Imperator obiit, cuius vitam Vindichildus monachus descripsit, qui etiam historiam Saxonum vsque ad hunc annum conscripsit.

Otho secundus imperat annis 10.

De imperio Othonis secundi, & sancto Edmundo Rege.

C A P. LXXXIX.

Anno huius Othonis primo scilicet ab incarnatione domini 974. Mundi vero 4828. Ratherius, de quo dictum est, hoc monastichum.

Verona præsul, sed ter Ratherius exul,

Apud Lobias moritur.

Anno secundo Benedictus Romanæ Ecclesiæ 138. præsidet. Maiolus Abbas Cluniacensis sanctitate & religione claret.

Author. Huius conuersionem & vitam ac finem iam superius anticipando posuimus.

Sigebertus in chronicis. Anno quoque prænotato gelu magnum fit à Cal. Nouembris vsque ad æquinoctium vernale.

Guilielmus in chronicis. Edgarus Rex moritur, & sepelitur Glasconie, post quem regnauit Edvardus filius eius tribus annis, & dimidio. Tunc visa est Cometes apud vicum regium qui vocatur Calua. Clerici quondam ecclesijs suis expulsi nona prælia suscitauerunt: quorum vnus Elferius omnia pene monasteria quæ Reuerendissimus Ethnoldus construxerat euerit. Conuentum est primo apud Vintoniam, vbi imago Domini, vt supradiximus aperte contra clericos locuta est. Non sedatis illis, conuentum est iterum apud Caluam, vbi solarium vt dictum est, corruit. Abiens erat Rex propter ætatem, sed confidebant in cænaculo totius Angliæ Senatores cum quibus repente totum solarium cum axibus, & trabibus cecidit, omnibusque ad terram elisis solus Dunstanus super vnâ trabem quæ superstes erat euasit, & reliqui vel mortui sunt vel perpetuo languerunt. Omnes Angli tunc & deinceps in sententiâ Dunstani relictis clericis transferunt. Idem Dunstanus Edvardum Regem fecerat contra voluntatem optimatum nunc ex, quæ puerulam necdum septem annorum Regem nolebat facere, vt ipsa pro ipso regnaret: vnde irata, redeunte de venatione Eduardo, dispersis hac & illac socijs cum sitiret valde, poculum porrexit, & bibentem satelles sica transfodit. Ibi ostensa sunt lumina de cælo & claudus gressum, mutus verbum, cæcus visum recuperavit. Cumque illuc Elfreda Regina venisset, equus eius ibidem stans nullis stimulis moueri potuit. Tunc Elferius ille clericus, qui monasteria destruxerat sacro corpore de ignobili loco leuato regales inferias apud Seeltoniam soluit, sed post annum vermibus, quos pediculos dicimus, consumptus est. Elfreda Regina dure perituit, cilicio ad carnem induta & solo dormiens sine cervicali, mulier pulchra & casta sed insolens, cuius insolentia in Edvardum longam patriæ acquisiuit seruitutem. Est autem apud Seeltoniam monasterium feminarum Deo deuotum.

Sigebertus in chronicis. Anno Othonis 3. obiit sanctus Vdalricus Ausburgensis episcopus, cuius vita qualis fuerit mox miraculorum gloria patefecit.

Anno quarto sanctus Guisteheht Pragensis episcopus cognomēto Adelbertus, sanctitate & doctrina apud Vniuersos claret, qui apud Brutios martyrizatus multis miraculis glorificatur.

De vastatione Franciæ per Othonem, & Ethelredo regem.

C A P. XC.

Anno 5. Pacato vndique regno, cum Otho Imperator Aquisgranum moraretur, Lotharius Rex Fræcorum subito ad inuadendam Lotharingiam contendit, & cedente imperatore, quia ad pugnam imparatus erat, Rex post multam vastationem repatriauit, quem cum inestimabili exercitu Imperator persecutus, condictione scilicet Cal. Octobris Fræciam intrauit, quam vsque ad Cal. Decembris pernegatus fines Remensium, Laudunensium, Sueffionum, & Parisiensium diuersa exade vastauit, ecclesijs tantum Dei omni immunitate concessa. In redeundo tamen circa Axonam fluium partem impedimentorum emisit. De his quidam reclusus prædixit, quod omnes huius mali incentores ante septennium morentur.

Anno 6. igneæ acies visæ sunt in cælo per totam noctem 5. Cal. Nouembris.

Guilielmus in chronicis. Hoc anno regnare incipit Ethelredus filius Edgari & Elfredæ, qui regnauit annis 26. hic pusillus cum baptizaretur circumstantibus episcopis in sacro fonte cecidit, & sacramenta interpolauit. Vnde Dunstanus turbatus, per Deum, inquit, ignauus homo erit iste. Hic decennis cum fratrem suum necatum audiret conclamari, fletu suo furentem matrem adeo commouit, vt quia flagellum ad manum non habebat, atreptis candelis innocentem caderet, nec prius desisteret, quam pene exanimem, & ipsa lachrymis infunderet, quapropter tota sua vita candelas exhorruit, vt nunquam ante se pateretur inferri lumen earum. Huius coronandi capiti cum beatus Dunstanus diadema imponeret ait coram omnibus, quia per mortem fratris tui aspirasti ad regnum, propterea audi verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus: Non delebitur peccatum ignominiosæ matris tuæ & peccatum virorum, qui interfuerunt consilio eius nequam, nisi multo sanguine miserorum prouincialium, & venient super gentem Anglorum mala, qualia non est passa vsque ad tempus istud.

Sigebertus in chronicis. Anno 7. corpora sanctorum Laudoaldi, Adriani, Amantij, & aliorum, à Vuentrefhono Hasbanie vico transferuntur Gandauum cum multa miraculorum gloria.

De bello Othonis contra Græcos, & morte eiusdem.

C A P. XCI.

Anno 8. Otho Imperator Apuliam & Calabriam Italiciæ provincias aditus regni Græcorum appendentes transferre ad imperium Romanum conatur, maxime propter affinitatem quam per vxorē suam Theophaniam cum Imperatore Græcorum habebat.

Anno 9. Greci infensi quod Imperator Otho prouincias Græcorum inuaderet, conducto sibi Saraceno- rum auxilio, Imperator in Calabria bello congregatur, in quo bello omnes Romanorum copie vsque ad internecionem pene deletæ sunt. Imperator natando nitens euadere à nautis ignorantibus cum capitur, & à quodam eorum, qui erat negociator Sclauorum erat agnitus, nec proditus, per illum re delata ad imperatricem & Theodericum Metensium episcopum, qui in ciuitate Rosan rei euentum præstolabantur difficulter per Sclauum & episcopum liberatur. Nautis quippe ad pecunias pro eo redimendo allatas inhiantibus. Imperator ascenso equo vix euasit. Omnibus pro infortunio reipublice animo consternatis, sola Imperatrix firmi- nica & Græca leuitate insultabat eis, quod ab exercitu

suæ nationis victi essent Romani, ac per hoc cæpit primanibus exosa haberi.

Ex Chronicis. Hoc tempore Rex Anglorum Edvardus à nouerca suo, vt ferunt, occisus dolo, martyrij palmam accipere promeruit à Domino.

Otho Imperator & Lotharius Rex conuenientes super quendam fluuium paciscuntur, datis sacramentis adinuicem, & Lotharius abiurat Lotharingiam.

Sub eodem Othone Ioannes Papa moritur in carcere. Circa idem tempus sanctus Adelbertus prædicata Hungaria & Bohemia, Prusciam ingreditur, & martyrio coronatur.

Sigebertus in chronicis. Anno 10. Otho Imperator tædio & angore animi deficiens Romæ moritur, & de Imperatore substituendo inter primates dissentitur. Alijs filio ipsius Othonis Imperium deberi certantibus, alijs odio Imperatricis à filio eius imperium transferre volentibus ab Henrico ducem filium Henrici, qui fuit frater primi Othonis. Hic Henricus ipsum Othonem puerum fastidiose raptum in custodia tenet, sed Principes, de manu Henrici extorquentes in regno sublimant & regnauit annis 19.

De imperio Othonis tertij, & vita sancti Medericis Abbatis.

C A P. XCII.

Ex gestis eius. Anno domini 984. qui fuit primus annus Othonis tertij secundum Chronicam, Mundi vero 4838. leuatum est Parisijs corpus sancti Medericis Abbatis, ipso die depositionis eius scilicet 4. Cal. Sept. Hic Eduæ ciuitatis pago ortus, nobilis genere, cum 13. annos ætatis impleisset, inuitis parentibus ad monasteriũ eiusdẽ ciuitatis abiit, & ingressus tantẽ abstinentiæ fuit, vt in hebdomada non nisi bis edulij quicquam caperet, quod non nisi pane hordeaceo vel quod vilius reperire poterat, & aque modico fiebat, corpus vero cilicio asperitimo occulte tegebat, & desuper alijs fratribus in vestibus similis erat. Tandem mortuo Abbati successit, vbi non honorem, sed onus se accepisse considerans, omnibus sibi commissis verus pater apparere studuit.

Ipso tempore cum quidam monachus eiusdem loci libidinis æstu grauiter vreretur, & hoc pio patri indicasset, ille tunicam qua induebatur, illi ad induendum direxit, qua induta illico dæmon incensor ipsius mali fugiendo delinquit, vocibus magnis proclamans: Sancte Medericè cur me incendis tuis precibus, vasculum quod diu possederam abstulisti, & me inextinguibili incendio mancipasti? Tunc sanctus diuina voce eum increpauit, & ille abscessit, & monachus postmodum in tanta sanctitate permansit, vt plurimæ per eum virtutes efficerentur.

Alius quoque prædicti patris discipulus, ita erat diabolica illusione subactus, vt quodcumque operi diuino insistere deberet statim vt oratio consueta finienda esset antequam genua flecteret, ab ecclesia exiret. Quia de causa frequenter admonitus non tamen est correptus. Tunc sanctus panem accepit, & benedicens eulogijs fratri tribuit, & ab eo mox inimicum exclusit. Cumque de diuersis regionibus audita eius fama ad eum properarent, desertum locum expetiit, & sub statu diu desiderato sese conclusit, ita vt quicquid cibo sumendum esset proprijs manibus elaboraret. Fratres vero de abscessu eius tristes effecti, per vastam eremum longe lateque eum perquirunt, & tandem inuentum eum reducere non possent episcopum adeunt, qui cum eis pergens sanctum in eremo repperit, & excommunicationis vinculo eum alligans ad monasterium perduxit, vbi multa postmodum sanctitate floruit, & multas infirmitates curauit. Tandem orationis causa Parisios proficisci voluit, in quo etiam itinere multa per eum Deus miracula fecit. Denique Parisios veniens in cellula, quæ sub nomine Petri Apostoli fuerat cõsecrata 2. annis, & 9. mensibus Dei militauit, ac demum vocatis discipulis suis

obitus sui diem indicauit, in qua & expletis omnibus, valedicens eis inter verba orationis ad Deum migrauit 3. Cal. Septembris.

De translatione Regni Francorum ad Hugonem Capet.

C A P. XCIII.

Sigebertus in chronicis. Anno Othonis 4. Ludonico Rege Francorum mortuo Francis regnum transferre volentibus ad ducem Carolum fratrem Lotharij Regis patrem scilicet ipsius Ludonici, dum ille rem ad consilium defert, regnum Francorum vsurpat Hugo filius Hugonis Parisiensis ex Hauide sorore primi Othonis Imperatoris, & regnauit annis 9.

Author. Guillelmus dicit hunc Hugonem duxisse uxorem filiam Edvardi Regis Anglorum, sororem Ethelstani Regis, qui longe ante hoc tempus regnauit, tempore videlicet Henrici Regis Teutonicorum patris Othonis primi. Qui Otho primus duxit uxorem vnã sororẽ eiusdẽ Ethelstani, alterã vero Ludouicus Aquitanorũ Princeps, tertiam quæ pulcherrima erat duxit Hugo iste: misitque patri pro ea munera amplissima, aromata, & gemmas preciosas, & præcipue Smaragdos, equos cursarios plurimos cum phaleris, & vas quoddam ex onichino ita celatum, vt in eo & fluctuare legentes, & gemmare vites, & hominum moueri imagines viderentur, & ita lucidum & politum, vt vice speculi imagines intuentium redderet. Ensem quoque Constantini magni in quo literis anteis nomen antiqui possessoris legebatur. In capulo quoque super cristas auri laminas clauus ferreus affixus erat, vnus ex quatuor qui dominico corpori fuerat affixi. Lanceam quoque Caroli magni quam Imperator inuictissimus contra Saracenos exercitum ducens, quotiens in hostes vibrauit, victor rediit, ferebaturque eadem esse, quæ dominico lateri manu militis impacta paradisi mortilibus aperuit. Vexillum quoque beatissimi martyris Mauricij Principis Thebeæ legionis, quo idem Rex Carolus in bello Hispano quolibet conferto inimicorum cuneos dirumpere & fugare cõsueuerat. Diadema quoque ex auro multo gemmis preciosis, quarum splendor oculos intuentium reuerberabat. Particulam quoque sanctæ crucis chrystallo inclusam, ita vt per ipsum chrystallum possit discerni color, & quantitas ligni. Portunculam quoque spinæ coronæ eodem modo inclusam. Princeps huius legationis fuit Adolphus filius Balduini Comitis Flandriæ ex filia regis Edvardi, Ethelmuda sorore Ethelstani ipsius ex patre.

Sigebertus. Anno Othonis tertij 5. Carolus Dux regnum Francorum ex paterna & anita successione sibi debitum cõtra Hugonem nepotem suum repetit, eumque bello perurgens urbem Laudunum capit, Hugo Carolum in Lauduno obsidet, sed secundo obsidionis mense obsessi pusillantes, castra obsidentium incenderunt, & Rex plurimis peremptis vix fuga euasit.

A N N O T A T I O.

Mortuo Ludonico rege Francorum sine hærede regnum per Hugonem Capetum transit ad nouam & tertiam progeniem scilicet comitum Parisiensium, nec tamen pontus deficit genus Carolingorum, nam Hugo capetum perionulebremsæcum à Carolo magno descen dicit. Hæuit enim Hauuidam matrem, filiam Henrici Imperatoris, ex Mathilde filia Ludonici tertij iunioris Imperatoris quæm dicitur fuisse ultimam Imperatricem ex familia Caroli Magni. Vide Chronicam Francorum & Gemb.

De transitu sancti Dunstani Cantuariensis Archiepiscopi.

C A P. XCIV.

Guillelmus in chronicis. Hoc anno mortuus est sanctus Dunstanus, cuius vitam descripsit Osbertus Catusæ cantor, nulli nostro tempore stylo secundus in musica omnium primus.

Regis Edvardi ad Hugonem munera.

Carolus dux Lotharingia Francorum regno inhiat. Emul. lib. 3.

Vide Speculum Exemplum tit. Ascensio Christi ex. plo 2.

Author.

Vissu incun-
dissima S.
Dunstanus
oblata.

Populum ve-
ritatem cor-
poris Christi
huius concioni-
bus edocet.

Cum lecto
in quo decub-
ebat sursum
tollitur.

Migrat ad
Christum
anno .988.

Paralyticus
curetur.

Vide penam
indigne de
S. Dunstano
loquens.

Anthor. Hic Oibertus de morte eiusdem sancti sic scribit: Instabat, inquit, dies Ascensionis dominice, & peractis vigilijs remansit in oratione solus in Ecclesia Dunstanus, & vidit, & ecce innumera candidatorum multitudo coronas aureas in capitibus gestantium inestimabili fulgore micantium per ecclesie ianuam irrumpens, ante ipsum conglobata constitit, una voce eum salutans hoc modo: *Salve Dunstane noster salve.* Mandat tibi quem pie desideras filius Dei quatenus si paratus es venias, & diem hanc ad cuius gaudium suspiras nobiscum celebres. Ad quod ille imperterritus manens sciscitatus est qui essent? Cherubin ac Seraphin inquirunt sumus, & responde quid velis. Tunc respondit ille: Hodie dies sollemnissimus est, & incumbit mihi pane verbi Dei plebem reficere & ostendere illi quomodo ad hoc gaudium possit peruenire, propter quod & multi conuenerunt, nec debeo illos decipere, & ideo hodie venire non possum. Qui dixerunt. Eia paratus esto, ut die sabbati praesto sis hinc nobiscum Romam venire, & coram summo Pontifice, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, eternally canere.* Annuir ille, & illi recedunt. Lecto igitur die ad missam euangelio, locutus est ad plebem qualiter nunquam locutus fuerat, & reuersus ad altare celebrauit mysteria. Vbi autem ventus est ad benedictionem super populum, iterum ab altari praedicaturus regreditur, ita ut non hominem sed Angelum loqui putarent. Iterum ad altare reuertitur, & data benedictione iterum ad populum redit cunctis stupentibus, & mox ut ad loquendum os aperuit, tanta claritate vultus eius resplenduit, ut nemo in eum intendere posset, obitumque suum illis instare praedixit promittens se illis nunquam defuturum, & tunc ad mensam Domini regressus est.

Eadem die cum à mensa sumpto cibo surrexisset oratorium petijt, & designauit locum in quo se voluit sepeliri, mox languor eum inuasit. Sexta feria lecto decubuit, omnesque aduentantes ad sequenda Christi vestigia incitabat. Sabbato iterum communicatus est, & cum horam suam expectaret, subito cum lecto in quo iacebat usque ad superiora leuatus est, & trabibus obstitentibus ad terram leniter demissus. Quo dimisso dum quasi ad quiescentem qui aufugerunt reuenterentur, iterum usque ad trabes, cum lecto suo raptus est ut prius & iterum leniter demissus. Hoc usque tertio factum est. Tunc ait ad circumstantes: Vos videtis quo vocor. Si vultis mecum venite ite via qua incesse, Deus qui me vocat ipse dirigat corda & corpora vestra ad suam voluntatem in pace. Et responso ab omnibus, *Amen* transijt.

De miraculis eiusdem post obitum.

C A P. X C V.

PResbyter quidam inter suos nobilis paralyticus factus est, ad corpus sancti delatus, sensitque quandam manum per totum corpus suum ducentem & membra sua resolidantem. Sanatus igitur grande conuiuium celebrabat exultantibus conuiuiis, & Dunstanum laudantibus, tumens ille ait: Nunquid me inter pauperes numeratis? Etsi Dunstanus non esset sanatus fuisset. Quo dicto statim pristino morbo correptus est, & cum miserabiliter clamaret, emisit spiritum.

Teutonicus quidam ab episcopo suo excommunicatus fuerat pro crimine voluptatis, & arrogantiae, & per 7. annos sathanæ traditus, sensu perduto toto corpore tremebat, qui tandem ad sepulchrum Dunstani pertractus in nocte Purificationis beatæ Mariæ quando responsum *Videte miraculum*, inchoabatur, demonem suum cum multo cruore euomit.

Quaedam virgo à natiuitate cæca erat iuxta tumbam sancti ad vigilias festiuitatis sancti Andoeni 11. Cal. Septembris, quæ dum cantaretur responsum, *Sine lumbi vestri praecincti & lucerna ardentes*, illuminata est.

Quidam puer claudus ab utero à matre sua illuc delatus est, qui cum sua matre orante pomum teneret, su-

bito pomum illud rotari cepit usque ad tumulum sancti, quod ille perdere nolens statim post illud sanus ecurrit.

Moris erat in eodem monasterio pueros omnes in schola verberari ante quintum diem natalis Domini, non pro culpis eorum, sed ex usu tantum. Rogati sunt magistri, ut condonarent illum diem, qui noluerunt, sed omnes ad virgas se preparauerunt. Ea nocte astitit in visu vni puero Dunstanus dicens: Cur tantum pauidi estis o pueri? Quia inquit, domine furor magistrorum sedari nequit. Ne timeatis ait ego eum sedabo. Ego sum Dunstanus pater huius monasterij: Hoc ubi erit lignum quia liberabo vos. Vade & dic custodibus ecclesie, ut auferant ab Ecclesia corpus filij Aroldi, quem gentilem odibilis quorundam adulator iuxta me ausu temerario sepelivit. Quod si cito non fecerint, tota hæc ecclesia graue damnum sustinebit. Iam aurora illucescebat hora pueris tremenda, & magistri stabant armati corrigijs nodatis, expectantes pueros ante se transituros. Et ecce subito omnes magistri obdormierunt, & pueros per medium transeuntes non fuit qui tangeret. Adolescens autem detulit mandatum custodibus, qui contempserunt, postea à quibusdam monachis Dunstanus à loco discedere visus est, à quibus dum detineretur, & cur recederet quaereretur, respondit se factorem paganæ carnis, & quorundam illuc viuendum iniquitates terre non posse, quæ res, inquit, si emendata non fuerit, tota hæc ciuitas, & hæc ecclesia laet. Non multo post ciuitas combusta est, & tota ecclesia cum suis officinis, excepto dormitorio & refectorio cum claustris, quæ ibi appendebant.

Adhuc de eodem.

C A P. X C V I.

Quidam Archidiaconus Londoniæ conuersus est in eodem monasterio literarum scientissimus, & cepit religiose conuersari. Post annum quo monachus factus est secretarij officio functus est, & cepit paulatim à religione tepescere, dum maiori libertate ceteris potiretur. Tandem fugam parabat cum quodam iuvene sibi cõscio, tamē adhuc animo fluctuabat de hoc quod facturus erat. Statuit autem apud se, se non discessurum à monasterio sine licentia sancti Dunstani. Venit itaque ad tumbam eius quaerelam faciens de illis, & suam benedictionem petens, ut iter suum prosequeretur dicens se ipsius futurum quocumque pergeret. Veniensque post chorum inuenit monachum quendam reuerendissimum virgam tenentem, & ei innixum stantem & se inuidis oculis intuentem. Quo viso expauit, & ab eo diuertere voluit, qui virga opposita ait: Quo vadis? Innuit ille non esse loquendum: At ille: Si loquar nihil ad te, Dic quo vadis? Quo, inquit, mea interest? At sanctus Nihil est. Revertere ad sepulchrum, ubi modo fuisti, & mutata voluntate intentius ora. Reuersus ille oravit sicut prius orauerat. Rediēs obuium habuit quem prius in eodem loco. Qui quo tenderet requisivit? Cui ille. Quid hoc ad te? Multum, inquit: quod, & si te non correxeris in proximo experieris. Nunc ergo redi iterum & muta mentem, muta precem. Cumque ille transire conaretur potius, quam redire, ille vibrata contra eum virga redire illum coegit. Qui rediens multum pauidus orauit tertio eundem sermonem, & rediens non inuenit eum quem prius inueuerat. Putansque se bene orasse, properauit ad ostium claustrij, ubi offendit, quem prius offenderat, turbato vultu contra se stantem & interrogantem quo pergeret. Qui respondit: Quid es tu qui me tanta auctoritate constringis? Ait: quaeris quis? Audi. Ego sum Dunstanus possessor & Archiepiscopus huius loci, amator illorum, & adiutor qui vere sunt filij huius ecclesie. Et tu quomodo suffragium meum quaeris, qui me & locum istum vis deserere? Mea licentia hinc nunquam exibis, sed velis, nolis, hic remanebis, hic morieris, & quia me audire contempsisti, ecce in pena tua peribis, quod non bene fecisti. Et leuans virgam percussit eum

eum tertio acriter, & in terram prostravit, & disparuit. Ille iacens illic inuentus est, & portatus in infirmatorium, & cepit quotidie augmentari infirmitas, nec poterat dignosci qualis esset. Ille autem revelare volebat, tandem positus est super cilicium & cepit litania pro eo dici. Cumque diceretur his: *Sancle Dunstane ora pro eo.* Rogavit se poni super lectum dicens, se modo non moriturum. Et accersito Henrico Priore confessus est ei omnia, & quod mori non poterat antequam hoc confessus fuisset, & accepta poenitentia & benedictione à Priore reddidit spiritum.

Casula sancti Dunstani in qua cantare solebat erat apud Londoniā sine villo auri apparatus. Matrona quædā Londoniensis grauer infirmata credebat se deinceps nunquam sanandam. Cui ut putabatur mox morituræ sanctus Dunstanus apparuit, sciscitans vtrum vellet conualescere. Qua respondente se maxime velle, ait: Tolle aurifrigium quod est in arca tua, & pone illud in casula quæ est apud Vuestmonasterium, & conualesces. Et factum est ita. Et quod mirabile fuit aurifrigium illud nec minus, nec maius est inuentum, quam casulæ ornatus exiibat.

De quibusdam incidentibus illius temporis.

C A P. XCVII.

Sigebertus in chronici. Anno Othonis tertij 6. inundatio aquarum frequens ac diuturna ultra solitum: æstas postea feruentissima pluribusque perniciofa fuit: unde & fruges minoratæ sunt. Carolus dux montem acutum expugnat, Sueffionis vsque vastando peraccedit. Remos inde aggreditur, ad Landunum cum multa præda reuertitur. Siccatas magna vernalis fuit. Unde & latio primitiua impedita, & fames ingens secuta est. Nix nimia decidit, imber postea continuus, ut autumnalem sationem omnimodo denegaret.

Fertur annonam pluuisse de cælo in Asbanio. Alii etiam pisciculos paruos, de cælo pluuisse ferebant.

Anno 7. Carolus Dux Remos occupat, Archiepiscopum quem Hugo Rex præfecerat, & quosdam primates capir, & Landuno relegat.

Anno 8. Carolus Dux moritur. Otho filius eius succedit ei in ducatu Lothariensium.

Anno 9. Remis Synodo totius Franciæ congregata, Arnulphus nepos Caroli Ducis quem ipse Carolus episcopum Remis substituerat, omnium iudicio exordinatus, damnatur, & Adelgarius presbyter qui urbem prodidit, & portas Carolo aperuit, insolubiler excommunicatur. Gilbertus vero substituitur episcopus, sed quibusdam causam ventilantibus, non potuisse degradari Arnulphum sine scientia & auctoritate Papæ Romani, Gilbertus depositus ad Othonem Imperatorem se contulit, quem Imperator receptum primo eum Raveninæ Archiepiscopum, & postea constituit Papā Romanum. Unde est illud eius monosticon.

Scandit ab R. Gilbertus ad R. post Papā vigens R.

De Gilberto Papa, & primis eius studijs in Nigromantia.

C A P. XCVIII.

Gillelmus in chronici. Hic Gilbertus ex Gallia natus monachus à puero apud Floriacum adoleuit. Demum adolefcens claustrum exiens perrexit Hispaniam, quæ olim à Romanis possessa tempore Honorij Imperatoris in ius Gothorum cesserat, Gothi autem vsque ad tempora Gregorij Papæ Ariani fuerant. Sed tunc per Leandrum Hispaniensem episcopum catholici facti sunt, & per Recharedum Regem fratrem Herminigildi, quem pater nocte paschali pro confessione fidei interfecit. Leandro autem successit Isidorus, vir sanctus & doctus cuius corpus nostra ætate Adefonsus Galliarum Rex transtulit Toletum ad pondus auro comparatum. Saraceni autem qui Gothos subiugauerant, ip-

si quoque à Carolo magno victi, Gallitiam & Lusitaniam maximas Hispaniæ provincias amiserunt. Possident autem vsque hodie superiores regiones; & sicut Christiani Toletum, ita ipsi Hispalim, quam sibi Liam vulgariter vocant, caput regni habent diuinationibus, & incantationibus more gentis intenti. Ad hos veniens Gilbertus vicit scientia, Prolomeum in astrolabio, Alexandrum in astrorum interstitio, Firminum in fato. Ibi didicit, & cantus auium & volatus mysterium, & tentues ex inferno excire figuras. Quadrarium quoque ita exhibuit ut illas in Galliam reuocaret iam dudum absoletas, qui Abachum primus à Saracenis capiens regulas dedit, quæ vix intelliguntur à sudantibus Abacistis. Hospitabatur apud quendam philosophum, quem primo multis expensis, deinde multis promissis demeruit. Hic philosophus vnum habebat codicem totius artis conscriptum, quem nullo modo Gilbertus extorquere poterat à magistro. Tandem illum nocte fortatus est, auxiliante filia philosophi, cum qua familiaritatem assidue parauerat, sub ceruicali positum: & cum furto aufugit Philosophus somno excitatus iudicio stellarum persecutus est fugientem. Profugus autem eadem scientia periculum comperiens sub ponte lignea qui proximus erat se occultauit pendulus inter pontem & aquam pontem amplectens, ut nec terram nec aquam tangeret, & ita quærentem elusit. Venies autem ad mare per incantationes, diabolo accersito, perpetuum illi paciscitur hominibus, si se ab illo qui denuo insequeretur defensatū ultra pelagus eueheret. Et factum est. Veniens Galliam publicas scholas professus est, habens conphilosophos, & studiorum socios, Constantium abbatem monasterij sancti Maximini, quod est iuxta Aurelianis, ad quem edidit regulam de Abacho ad Adibolbum episcopum ut dicunt Virizburgensem, qui fecit epistolam ad eundem Gilbertum de quæstione diametri super Macrobiū. Habuit autem discipulos prædicandæ indolis, & nobilis profapia, Robertum filium Hugonis Capet, & Othonem filium Othonis imperatoris. Robertus postea Rex Franciæ fecit eū Archiepiscopū Remensem, ubi ipse Gilbertus fecit arte mechanica horologium, & organa Idraulica, ubi mirum in modum per aquæ calefactæ violentiam implet vetus emergens cōcauitatē barbati, & per multifortiles tractus æreæ fistulæ modulatos clamores emittit.

De thesauris subterraneis, quos frustra quæsiuit.

C A P. XCIX.

V Rgebat etiam ipse Gilbertus fortunas suas fauore diabolo, ut nihil quod semel excogitasset imperfectum relinqueret. Thesauros olim à gentilibus defossos arte necromantica inuentos cupiditatibus suis applicabat. Erat iuxta Romam in campo martio statua ærea vel ferrea nescio dexteræ manus indicem digitū extentum habens, & scriptum in capite, *hic percutit*, quod superioris æui homines ita intelligendum rati sunt, ut ibi thesaurum inuenire deberent, & ideo eam multis securibus laniauerant. Gilbertus autem Sole meridiano notans quo protenderetur umbra digiti, ibi palum fixit. Superueniente autem nocte solius cubicularii laternam portantis comitatu eo contendit; ibi terra solitis artibus dehiscens latum patefecit ingressum. Viderunt ibi ingentem aulam regiam, aureos parietes, aurea lacunaria, omnia aurea, milites aureos tesseriis aureis ludentes, Regem aureum cum Regina aurea discumbentem, appolita obsonia, astantes ministros pateras multi pōderis, & precij, in quibus materiam superabat opus. In interiori autē parte domus carbunculus lapis in primis nobilis, & rarus innētus tenebras noctis fugabat, in cōtrario angulo stabat puer tenens arcum extento neruo & sagitta immissa est. Continuo autem ut quis manum ad contingendum aliquid aptare videbantur omnes ille imagines proflire & impetum facere in præsumptorem. Quo timore pressus Gilbertus nihil tetigit. Cubicula-

Historiam Gilberti, magistri, vide apud Martinum Gilescot, & additio- nes Galfridi in chronici Sigeberti. Hunc, (si fuit Silue- ster secundus) liberat O- miph. in Plati, à ma- gis.

rius autem putans in tanta præda paruum fortum facere, cultellum arripuit mirabilis operis & pretij. Moxque omnibus imaginibus cum fremitu exurgentibus puer arcum tenens sagittam iecit in carbunculum & tenebras induxit. Et nisi monitu Gilberti cultellum reponere accelerasset, graues penas ambo dedissent. Sicque nihil lucrantes ductu lanternæ regressi sunt.

De ceteris, qui talia querentes interierunt, vel à demonibus illusi sunt.

C A P. C.

Ipsè Iosephus auctor est, Salomonem cum patre multos thesauros defodisse, in loculis modo mechanico in terra. Quorum tria millia auri talenta Hircanus leuauit de sepulchro David, ut obsidionis iniuriam leuaret, & xenodochia construeret. Vnde patet eundem Hircanum prophetia & fortitudine clarum, ut testatur Iosephus, huius commenti ignarum non fuisse. Herodes autem magis præsumptione quam consilio idem aggredi voluit multos ex satellitibus igne ex interiori parte prodeunte amisit.

Quidam quoque monachus, de Barcinona natus filius cuiusdam pauperis, cum adhuc septem esset annorum venit in Italiam querens panem, adultus autem multa illius terræ miracula inspicit, inter quæ montem perforatum ultra quem accolæ dicebant thesauros Othmaniani reconditos, ferebantque multos periisse querendo illos per subterraneos anfractus. Hic autem adolescens studio videndi & prædandi 12. comites habuit, qui secum pergerent portantes ingens glomus fidei sequentes ingenium Dedali, qui Theſeum de labyrintho per filum eduxit. Igitur paxillum in ingressu fixerunt principio fili ad eum ligato, accensisque lanternis intro perrexerunt, & per vium quodque milliariū paxillum fixerunt. Vespertiliones autem de cauernis egredientes oculos & ora infestabant. Semita erat arcta, & à leua præcipitium, & subter labens fluius. Viderunt tramiem plenum cadaueribus eorum, qui thesauros ibi querendo perierant. Tandem ad gressum vltiorem peruenientes viderunt stagnum placidum & pontem æreum & ultra pontem videbantur miræ magnitudinis equi aurei cum sellis aureis, & cætera quæ de Gilberto dicta sunt. Vnus ex eis dum pontem transire parat, mox pontis pede depresso, alter eleuatus produxit rusticum æreum cum æreo malleo, quo ille vndas verberans, in obnubilauit aera, ut diem cælumque subregeret, retracto pede pax fuit. Tentatum est idem à pluribus, idemque expertum, desperantes solo visu libabant aurum. Tunc per vestigia glomeris egressi, pateram argenteam reppererunt, quam inter se partiti sunt. Postero autem die collato consilio, magistrum quendam adierunt, qui dicebatur nomen Domini ineffabile scire, quem multo precio redemptum, ieiunum, & confessum duxerunt secum, qui duxit illos prius ad fontem de quo hausta aqua in phiala argentea tacens literis figurabat: donec illi oculis intellexerunt, quod fari nequibant. Tunc ad montem fiducialiter accesserunt, sed exitum vltiorem putato à demonibus obseratum inuenerunt. Inuidentibus scilicet nomini Domini, cuius tanta virtus esse dicitur, ut nulla ei magia, nulla mathesis obsistere possit.

Autor. Quomodo ergo obstiterunt hac vice demones, ut exitum eis prius patefactum clauderent. Vnde magis credibile est, non nomen Domini, sed nomen demonis ab eodem magistro in aqua, fuisse scriptum, sicut legitur de Zambri mago, & Iudæo in artibus beati Siluestri Papæ, qui prolatione nominis, quod illud nomen Domini dicebat esse ineffabile, & se illud tali modo didicisse, tantum ferocem interfecerat. Vnde præfatus Guillelmus in narratione sua subiungit. Audiens hoc quidam Iudæus Necromanticus ait ad adolescentem qui hoc totum fecerat factitari. Videbis quantum possit ars mea. Qui incunctanter montem in-

troiens non multo post regressus est, multa afferens ad iudicium sui transitus, quæ ille ultra motem notauerat, inter quæ & puluerem locupletissimum, quod quicquid contigerat in aurum vertebat, non quod ita pro vero esset, sed quia ita videretur quoadusque aqua dilueretur. Nihil enim quod per Negromanciam fit potest in aqua fallere intuentem quod postea probabimus. Fertur quoque præfatus Gilbertus fuisse sibi caput statuæ certâ inspectione siderum, cum videlicet omnes planetæ exordia cursus sui meditentur.

De imagine à qua Gilbertus responsum accepit moris sui.

C A P. C I.

Porro imaginarii, qui imagines faciunt, quas in possessionem præfidentium spirituum mittunt, ut ab eis de rebus dubijs doceantur. Hi vero sunt Idolatræ, ut Gilbertus iste & Socrates, qui familiari dæmone utebantur. Statua vero quæ fit ab horoscopiis, ut facilius decipiat, præcipit se in loco mundo seruati & solum Deum quando aliquid queritur precibus & muneribus inuocari, fertur quod caput statuæ quod horoscopi fundunt sibi, non nisi interrogatum loquitur. Sed verum vel affirmatiue vel negatiue pronunciat. Verbi gratia. Dicebat Gilbertus. *Ero Apostolicus.* Respondebat caput: *Eriam Moriar* antequam cantem missam in Hierusalem. *Non.* Quo illum ambiguo deceptum ferunt ut nihil excogitaret penitentia blandiens sibi de longo tempore vite. Est autem Ecclesia Romæ dicta Hierusalem idest visio pacis, quia quicumque illuc confugerit cuiusque criminis reus, subsidium inuenit. Hanc eadem ferunt fuisse asylum Romuli ibi cantat missam Papa tribus diebus in anno, quibus intulatur statio ad sanctam Hierusalem. Cum ergo vno illorum dierum Gilbertus ad missam se pararet inualitudinis incommodo ictus ingemuit, quæ crescente decubuit, & consultat statuæ deceptionem suam & mortem cognouit. Advocatis igitur Cardinalibus diu facinora sua coram eis depulsa, quibus stupentibus, & nihil referre valentibus, inscuiens ille minutatim se dilaniari & membratim se foras proiici iussit. Habeat, inquit, membrorum officium, qui eorum quæsiuit dominium: nunquam enim animus meus illud amauit sacramentum imo sacrilegium.

De sancto Odilone Cluniacensi, & bonis eius inijs.

C A P. C II.

Anno Othonis tertij 10. in Burgundia Odilo ex clerico Bernacensi monachatu professus, Cluniaci fit Abbas post Maiolum per annos 56. miro religionis feruore spectabilis.

Petrus Damianus in gestis S. Odilonis. Hugo Cluniacensis Abbas hoc mihi laboris iniunxit, ut vitam beati Odilonis prædecessoris sui succincte perstringerem, & inde vtiliora quæque breui compendio deslorarem. Cuius ego compulsus imperio non luculenti venustate aucupabor eloqui, sed meræ veritati deseruire tæbebo. Ipsa quippe sanctorum per se vita fideliter enarrata sic titulat, ut spendor accurati sermonis, ad illustranda corda fidelium non requirat. Huc accedit quia rusticitas sermonis inculti suspensionem consuevit purgare mendacij. Nam qui vix sufficit ut elimatū saltem deprimat eloquium quomodo nouit fabricare figmentū? Hic itaque sanctus Auerniæ ex equestri genere oriundus, dū adhuc infans esset, tanto repente omnium fere membrorum languore constrictus est, ut incendiendi prorsus facultatē amitteret. Accidit autē ut nutrix ante ianuā cuiusdā basilicæ Dei genitricis eum relinqueret, & ipsa suis inter cōpendijs per diuersa procul abiret. Puer igitur sine custode se relictum conspiciens, diuino quodā prouocatus instinctu, tentare cepit si valuas ecclesiæ quolibet nifu posset attingere. Itaque manibus & pedibus repens, vis

illuc

illuc peruenit, paulatimque progressus intrauit. Iamque sepe concepta valentiori palam altaris arripuit, & sic erigere se quibus conatibus poterat cepit. Tandem diuina virtutis auxilium sensit, & omni languore deposito factus incolumis ad referendum Deo gratias intuentium animos prouocauit. Dum autem adoleceret, prius apud sanctum Iulianum martyrem factus est clericus, deinde sub beato Maiolo Cluniacensis monachus; ubi dum quietus ac simplex humiliter in sancta conuersatione persisteret, & in ipso exordio quædam perfectionis norma eluceret, vix euolutis quatuor annis beatus Maiolus in Domino requieuit, sed ipsum prius beatum scilicet Odilonem concurrentibus in eum votis omnium fratrum in pastoralis cura sibi substituit. Huius cor tam indeficiens flamma diuini amoris excoxit, quod cum ab offerendis quotidie salutaribus hostiis tot curarum, tot ingruentium negotiorum sollicitudo cohibere non potuit. Vnde cum in lecto mortis decumberet Adraldo discipulo suo præcepit, ut ex calcularis abbaci supputatione colligeret, quæ posset esse summa missarum quas celebrauit per spacium 56. annorum quibus monasterium rexit.

In erogandis eleemosynis ita largus fuit, ut nonnulli dum eum omnia dispergentem conspicerent non dispensatorem sed prodigum iudicarent. Tempore famis, exhaustis iam in pauperum usus erarijs, etiam plurima sacrarii vasa contregit, insignia ecclesiæ ornamenta destruxit. Coronæ quoque quam sibi Henricus Imperator ob sui memoriam destinauerat non pepercit. Corpus suum non modo duris attenuare ieiunijs, & asperimis edomare cilicijs consueuerat, sed & quibusdam ferreis nexibus coarctabat. In percipiendis autem ita se moderabatur edulij ut apposita quæque contingens, ac naturali duntaxat necessitati dispensauit subueniens, & vanitatem superstitioni effugeret, & sobrietatis continentiam referuaret. In promulgandis porro iudicijs, ac modis penitentiarum præfigendis, tam pius erat, & tanta meritis humanitate compatiens, ut nequaquam districtum patris imperium, sed potius maternum exhiberet affectum vnde se reprehendentibus huiusmodi verbis solebat eleganter alludere. Etiam inquit, si damnandus sim, malo tamen de misericordia, quam de duritia, vel crudelitate damnari. Inter ceteros autem sanctos circa beatam Dei genitricem ardentissima deuotione flagrauit.

De miraculis per eum diuinitus ostensis.

I. C. A. P. CIII.

Denique qui clarus erat in probitate morum claruit etiam in ostensione signorum.

Cum esset in quadam iuris sui villa, quæ Besomacum dicitur, puerum quendam forma venustum, sed à natiuitate circum intueus, eique pie compatiens eum ad se vocauit, signum ei saluissimæ crucis in fronte depinxit, & confectum visum quem natura negauerat puer accepit.

Aliquando in capite ieiunij surgentibus à mensa fratribus, Abbas sanctus pugillum cinere latentem impleuit, & apposito pane discubuit. Cumque cinerem tanquam penem iuanducaret, innuit fratri ut clam sibi aquam deferret, quo facto dum aqua labijs adhibetur, austeritas vini sentitur. Reprimit ergo manum, abigit poculum, & ministro imperat ut aquam sibi afferat. Ad quod minister obstupuit, & vinum se de mensa referre qui aquam propinauerat admiratus expauit. Sed ecce dum aqua potanda repetitur, vinum rursus in poculo reperitur. Iam itaque vir sanctus, quod Deum sibi misericorditer indulgere conspexit, cum gratiarum actione percipere non recusauit.

Præterea cum esset in vrbe Ticinensi, quidam velamen mensæ eius furtiue subripuit, quod in foro venale proposuit. Sed sic ei dispositio celestis obstitit, quod scâcti distrahi præda non potuit. Ter igitur quod subdu-

ptoribus de precio conuenire non valuit. Interea sceleris auctorem vitio diuina corripuit, & manus, quæ sacrilegium perpetrauerat, ac pedes quibus auctor aufugerat atefaciens, intolerabili dolore constrinxit. Mox itaque languore compulsus ad ecclesiam beati Maioli manibus alienis aduehitur, & mantile sublatum ad commissi reatus iudicium coram cunctis appenditur, & Dei clementia ab omni populo, qui huius famæ rumore confluerat imploratur. Sicque beati Maioli meritis, & fratrum sibi seruentium precibus incolumis factus, velamen reddidit alienum, & recepit semetipsum. Probauit ergo quo præmio dignus esset, qui beatum Odilonem offenderet.

Idem vir sanctus aliquando quia causa dictabat, Ticinum festinanter transire cupiebat, sed intumescensibus aquis etiam nauigium deerat. Protinus ergo confusus in Domino vnum è famulis in nomine Christi se se præcedere per alueum fluminis imperat. Quo præeunte vir sanctus cum omni comitantium turba subsequitur, & sic omnes in vltiore alui crepidinem absque vilo offendiculo transponuntur. Quod dum nonnulli, qui aderant mirarentur, velut æmuli præcedentium, cæperunt attentare meatum, sed mox ut adorti sunt extremos citioris ripæ fluctus attingere, nisi sese sub celebritate repressissent, profluentis aquæ merli, voragine proculdubio naufragium pertulissent. Vnus autem ex his, qui aderant, ut miraculum visum obstupuit, hominem Dei, ut apud se hospitari dignaretur humiliter rogauit. Quo facto intempestæ noctis silentio ventus vehementior irruit, & lucernam, quæ in dormientium cubiculo dependebat extinxit. Quod cernens cubicularius ait: *Deus omnipotens, qui lumen es verum pro amore serui tui Odilonis ab hac domo tenebras emone, eamque tue gratia luce perfunde.* Confestim ergo choruscæ lucis splendor emicuit, & totam domum superni splendoris claritas illustrauit. Si hoc igitur agebat Odilo, tunc sopore depressus, quid putas nunc apud Deum potest, eamalis sarcinæ corruptione solutus?

Adhuc de eodem.

C. A. P. CIV.

IDē sanctus dū ad monasterium sancti martyris Martelli festinaret, venit ad flumen, quod fluctibus exundantibus inhorruerat, confusus in Domino primum, qui vada pertentaret dixerit, & ipse mox cum comitibus suis obsequens illæsus pertransiuit. Illudque mirabile fuit, quod cum cæteris aqua pertingeret vsque ad femora, viro Dei nec cottigia quidem pedis aquarum est inundatione per fusa.

Idem apud monasterium beati Martini, quod ad publicam stratam dicitur hospitio receptus, cum ad eum ex more multi monachorum confluerent, quæsiuit virū aliquid esset vnde fratres refici valerent: responsum est ei, quod cæterorum quidem alimentorum quantitas esset, pisciū autem penè nihil, quod tantam hominū multitudinem perueniret. At ille in nomine illius qui quinque millia hominū ex pane modico, & pisce geminopauit, apponi iussit. Esca vero in manibus comedentiū creuit adeo ut satiatis omnibus plurima superesset de piscibus.

Huic simile est, quod cum Romæ esset, & in monte Auentino apud monasterium Dei genitricis hospitium haberet, contigit, ut tale vinum decisset, quod ei saporis habilitate congrueret. Allatum igitur alio vino plenum vasculum, modicum ante se posuit, sibi que & Abbati qui iuxta se discumbebat expendit. Cumque iam à mensa surgendum refectio cōpleta dictaret, blæde subridens: Non, inquit, fratres mei plenè circa vos officiū charitatis exhibui, qui vinum, quod mihi sapuit, vobiscum participare neglexi. Arripiens ergo chalcum infudit merum, & singulis singulum dedit. Res mira cum fratres essent fere 12. & eis bibētibus potus copia non defecit, & eorū completo numero nihil omnino superfuit.

Dum autem rediret ad propria, quidam iuxta Taurinensem urbem ninium febris patiebatur ardorem. Hic

*Parvum de-
blatam S.
Odiloni dis-
trahere non
potest.*

*Trāsit flu-
men illæsus
cum suis.*

*Domus ca-
lida illu-
stratur.*

*Pisces mul-
tiplicantur.*

Febrem pel-
lis aqua
qua vir in-
dus se ab-
luit.

Vires vacui
inueniuntur
pleni vino.

Vas magni
pretij con-
fractum
suis preci-
bus integrat

Loca pana-
rum in Ci-
cilia.
Horum me-
morit Sige-
bertus Ioan.
Parisensis
Bernard.
Gnid. & a-
lij de ysaie
lib. 9. v. 14.
Damasus
epif. 9. lib. 1.
ubi vespasiani
montem, lo-
ca illa vocat
intelligit au-
tem author
per hac loca
purgatorij
panas.

furtive à ministris aquam, qua vir Dei manus ablu-
bat, accepit, fideliter bibit, & sic absque mora prorsus
conualuit. Iamque Iovini montis prærupta concendēs
obuios habuit pauperes præ lassitudine difficilis viæ
potum æstuanti desiderio flagitantes. Pius itaque pater
sui negligens, & aliis in necessitate compatiens iussit, vt
quicquid vini haberetur in vasculis suis, absque vlla re-
seruationis industria, vel potius dissidentia daretur ege-
nis. Paulo post naturæ necessitate cogente cum omnes
discumberent, vt cibum caperent, ecce vtres qui studio
piæ compassionis fuerant exhausti vino, Deo scilicet de-
bito percolante reperiuntur repleti: *generatur enim Deo,
qui miseretur pauperi.*

Imperator Henticus ad mensam discumbens vascu-
lum holouitreum preciosum, Alexandrini operis arte
compositum cum pigmentis tritis sibi allatum, sancto
viro misit xenium. Porro sicut humanæ curiositatis mos
est, ceperunt monachi vas sub admirationis intuitu cō-
trectare, & de manu in manum solerter inspiciendo trās-
ponere. Tum ecce de manibus incaute se tenentium
labitur, & continuo frangitur. Quod vir sanctus graui-
ter ferens ne ministri, qui vasculum reliquerāt indigna-
tionem Augusti sustinerent metuens, mox cum fratri-
bus ecclesiam intrat, & ne hi, qui à culpa immunes erāt
iram Regis incurrant diuinam clementiam implorat.
Deinde fractum vas sibi afferri iubet, manibus contrec-
tat, oculis vndique subtiliter conspicit, & ecce nulla in
eo prorsus fracturæ vestigia deprehendit. Tunc fratres
cum austeritate redarguit, cur vas conquereretur effra-
ctum, quod omnino permanerat illibatum. Qui de tā
evidenti miraculo stupefacti, corripientis austeritatem
libenter accipiunt, & Deo gratias referunt.

*Qualiter idem pater memoriam defunctorum instituit, &
Benedictum Papam à supplicijs liberauit.*

CAP. CV.

Quidam religiosus reuertens à Hierosolymis, dum
mare transiret, eumque cum alijs multis vento-
rum horror impelleret, applicuerunt ad insulam quan-
dam vel rupem, ubi quidam sanctus manebat in clufus.
Ille ergo aliquandiu tranquillitatem maris expectans, dū
cum illo in cluso frequenter colloquium haberet, requi-
situs insuper vtrum canobium, quod Cluniaculum
dicitur, & Odilonem eius Abbatem nosset; optime se
nosse perhibuit. Quo sciscitante, cur hoc ab eo seruus
Dei inquireret. Sunt, inquit, vicina loca nobis, ex quibus
grauissima flammarum euomuntur incendia, in quibus
etiam locis animæ reproborum diuersa luunt pro me-
ritorum qualitate tormenta. Ad quorum semper exag-
geranda supplicia sunt innumerabiles dæmones depu-
tati, qui intolerabiles eorum pænas quotidie renouant,
& eos ad rediitna supplicia indefinenter instaurant.
Quos tamen ego frequenter audiui querulis lamenta-
tionibus eiulantes: quod orationibus & elemosynis
quorundam frequenter ex eorum manibus eriperentur
animæ damnatorum. Inter cetera quoque permaximā
de Cluniacensi cætu, & eorum Abbate quærimoniā
faciunt, quia quam sæpe per eos sui iuris vernaculos
perdunt. Quamobrem te per Dei nomen obtestor, vt
sanctis fratribus illis, hæc quæ tibi dixi fideliter referas,
& nostra quoque parte denuncies, vt orationibus & e-
lemosynis magis ac magis insistant, præsertim huius
intentionis intuitu, vt de manibus dæmonum eos, qui
ab illis cruciantur educant. Ille ergo regressus in patriā
cum hæc Abbati Odiloni, & fratribus retulisset, idem
pater Odilo per omnia monasteria sua generale decre-
tum constituit, vt sicut die 1. Nouemb. omnium san-
ctorum solennitas agitur, ita sequenti die in psalmis &
elemosynis, & præcipue Missarum solenniis, om-
nium in Christo conuiescētium memoria celebretur.

Benedictus Papa dum viveret, hunc sanctum virum
affectuosè & Apostolorum limina frequentati necessa-
rios sumptus sæpe ministravit. Qui cum decessisset Ioa-

ni Portuensi episcopo, & alijs duobus per speciem no-
cturnæ visionis apparuit, eisque quia in penalis tenebris
constitutus esset, indicauit, hoc insuper addens,
quia beati Odilonis meritis cum superna censura libe-
rare decreuerit à tormentis. Protinus idem Ioannes e-
piscopus Papiam venit, & per monachos cenobii B.
Maioli omnem sancto viro Odiloni seriem visionis
exponit. Qui mox psalmodias & orationes ab omnibus
in monasterio Cluniacensi fieri, elemosynas largiri, &
sacrificium Deo mysterii salutaris offerri pro illo præ-
cepit. Per omnia quoque monasteria sui regiminis, eius
sanctionis edicta mandauit. Cumque fratres instantissi-
ma deuotione hoc facerent, Edelbertus monachus, qui
hoc obedientiæ fungebatur officio scilicet vt inopes a-
leret, & necessaria ministraret, per soporem vidit quen-
dam pulchrū ac serenū aspectu magno candidiorum
agmine constipatum ingredi claustrum, qui capitulum
ubi pater Odilo cum fratribus residebat, intrauit; & ad
eius genua caput humiliter flexit, eiue gratias egit.
Cumque frater ille scilicet Edelbertus inquireret,
quisnam ille esset, responsum est illi, ipsum esse Bene-
dictum Papam, qui idcirco viro Dei gratias ageret, quia
pijs eius sanctorumque fratrum precibus, & tartareum
cruciatum euasisset, & cum beatis ciuibz quieturus su-
perna Hierusalem ingressum meruisset.

De transitu eiusdem Abbatis sancti.

CAP. CVI.

Vir itaque sanctus Odilo dispensationis geminæ
moderator insignis, & in spiritali studio coram
dininis obtutibus fultus, & in terreni laboris industria
non mediocriter claruit. Cum vero iam extremum tē-
pus ageret per quinquennium ferè grauissimo labore
cruciatum esset. Cumque monasteria sua circumiens ad-
monitionis causa visitare cepisset. Siluiniacum deue-
nit, ibique circa festum dominicæ circumcisionis se è
saeculo migraturum prædixit. Porro cum iam in ang-
nis angustia constitutus esset, diabolus altare conspe-
xit, eumque per nomen tremendi iudicis, vt abscederet
terribiliter increpauit.

Anno igitur incarnationis Domini 1048. ætatis etia
sux 87. ordinationis vero 36. nocte, quæ Circumcisi-
onis Domini solemnitas præcedebat, Eucharistiam perce-
pit, sicque beatum spiritum Deo reddidit.

Eadem nocte frater quidā simplex & innocens Gre-
gorius exequiarum funebrium lassitudine prægrauatus,
in eadem cella, in qua sanctus obierat, proprium stratu
petiit & dormire tentauit. Sed necdum plene dormiens,
B. Odilonem sibi astantem vidit. Qui requisitus ab eo
quid ageret, bene se habere, & in præsentia Christi esse
respondit, sed in ipsa hora obitus sui figuram quandam
trucem ac terribilem terrentis suæ visionis horrorem
incutere tentantem se vidisse, sed Christi confortante
virtute non se potuit infestatione nocere. Proxima
quoque 40. succedente sanctæ memoriæ Lauretius A-
malfitanus Archiepiscopus potens in literis, & vita lau-
dabilis Romæ constitutus obdormuit in Domino: cu-
ius cadaver cum in ecclesia delatum fuisset, Albero
quidam honestus clericus in angulo eiusdem ecclesiæ
lassa membra sopori dedit. Tunc vir sanctus ei apparuit,
qui requisitus ab eo quando illuc, & cur aduenisset, ait:
Ad charissimi olim amici nostri domini Laurentii Pon-
tificis exequias veni, quibus expletis antequam receder-
te videre volui. His dictis species loquentis euauit.
Ad eius quoque tumulum adhuc rutilant noua signa
virtutum.

Author. Idem sanctus Abbas scilicet Odilo sermo-
nes quosdam festiuos, qui à monachis ordinis sui fre-
quentantur eleganter composuit.

De ceteris viris illustribus eiusdem temporis.

C A P. CVII.

Sigebertus in chronicis. Florebant & hoc tempore in scientia literarum in Lotharingia Herigerus Abbas Lobienfis, Adelboldus episcopus Ultraiectensis in Francia Fulbertus episcopus Carnotensis, Abbo Abbas Floriacensis, qui super calculum Victorii commentatus est.

Hugone Rege Francorum mortuo Robertus filius eius regnavit annis 34.

Guillelmus in chronicis. Iste Rex Robertus fuit in ecclesiasticis cantibus non mediocriter doctus. Denique & pulcherrimam fecit sequentiam: Sancti Spiritus adste nobis gratia, & responsum istud: O Iudaea Hierusalem.

Author. Sed, & hoc fertur fecisse. Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab insurgentibus libera me. Et cum quadam die esset Romae in vigilia apostolorum Petri, & Pauli obtulit scedulam quandam super altare, putantibus omnibus illum magnum aliquid obtulisse, repperunt illum nihil aliud super altare posuisse nisi scedulam in qua scriptum erat responsum istud cum versu suo: Cornelius centurio, quod ipse Rex cum cantu suo composuerat.

Anno Othonis 14. Heribertus ordinatus Colonienfis episcopus multa sanctitate claret.

Clarebat etiam hoc tempore inter Gallos Anfridus, qui cum fuisset Comes Bratspanium non minus iustitia quam potentia saeculi famosus, deposito militae cingulo tonsuratus in clericum, eo prouectus est, ut ordinaretur episcopus Ultraiectensis Ecclesie.

Anno 15. Ioannes Romanae ecclesiae 154. praesidet, post quem Gilbertus, de quo iam dictum est, qui & Silvester, 154. qui, & ipse inter claros scientia literarum egregie claruit (Quidam transito Silvestro isto, Agapitu Papam hoc in loco ponunt). Quod non ociose factum esse dicitur, quia is Silvester non per ostium intrasse creditur, quippe, qui a quibusdam etiam necromantiae arguitur. De morte quoque eius non recte tractatur, a diabolo enim percussus obiisse dicitur, quam rem nos in medio relinquimus, a numero enim Papa-

rum videtur exclusus.

Anno Othonis 17. scilicet Iesu Christi millesimo, secundum computationem Dionysij multa prodigia visa sunt. Terremotus factus est permaximus, cometes apparuit 19. kal. Ianuarij, circa horam nonam aperto caelo quasi facula ardens cum longo tractu, fulguris instar, illabatur terris, & cum tanto splendore, ut non modo qui in agris erant, sed in tectis etiam irrupto fulmine ferirentur, quia caeli scissura sentim euascente, interim visa est figura quasi serpentis, capite quidem crescente cum ceruleis pedibus.

De quadam victoria Othonis, & morte eiusdem.

C A P. CVIII.

Anno 18. Otho Imperator Romae crescentem Patrium bello aggreditur, sed victus Crescens, & ex fuga retractus capitur, vilique iumento auersae impositus circumducitur, & paulatim membris truncatus, ad ultimum ante urbem suspenditur.

Anno 19. Otho Imperator degens Romae, dum cum Romanis se remissius egit, tractans qualiter iura regni & ecclesiae ad antiquum statum reformaret, Romani per hoc ad contemptum eius adducti subito contra eum conspirant, & aliquot militum eius petemptis, eum in palatio obsident. Unde per industriam Henrici Ducis Baioariae, & Hugonis Marchionis Italiae simulato pacto vix ex tractus a Roma discedit cum Silvestro Papa, & quia vxor Crescentis Imperatorem spe regnandi ad amorem sui pellexerat, dolens de eius discessu venenum misit ei, quo ille consumptus inter meandrum in Italia moritur. Milites transalpini corpus Imperatoris defuncti cum insignibus imperij ad Galliam referentes crebris Italorum incursums lacessiti armis sibi viam parant. Sed cum iam res in tuto esse putaretur, Dux Baioariae Henricus iniuriato Heriberto Colonienfis Archiepiscopo, a cuius ore omnes pendebant, insignia regni ab eo violenter extorsit, quasi iure hereditario sibi competentia. Erat quippe filius Henrici ducis, qui fuit genitus de Henrico fratre primi Othonis Imperatoris.

Anno
Christi mil-
lesimo.

Tumultus
in urbe ex-
citatur.

Otho tertius
hausto vene-
no moritur.

